

Lagrådsremiss

Skärpta regler mot penningtvätt

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 29 april 2004

Gunnar Lund

Johan Lundström
(Finansdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Ett viktigt inslag i kampen mot ekonomisk brottslighet är att upptäcka och förhindra penningtvätt. Traditionellt sett har banker och andra finansiella företag utnyttjats för att tvätta pengar som härrör från brottslig verksamhet. Därför är de flesta finansiella företag i Sverige sedan 10 år tillbaka skyldiga att bl.a. kontrollera identiteten hos den som man gör affärer med eller utför transaktioner åt. Företagen är också skyldiga att rapportera misstänkta fall av penningtvätt till Finanspolisen som är den del av Rikspolisstyrelsen som handlägger frågor om penningtvätt. Dessa regler, som finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen) har sin grund i ett EG-direktiv från 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (penningtvättsdirektivet).

Det har på senare år internationellt uppmärksammats att de som ägnar sig åt penningtvätt i ökad utsträckning utnyttjar företag utanför den finansiella sektorn. Detta har lett till att de internationella regler som finns på området i olika avseenden har byggts på och dessutom utsträcks till företag och personer som är verksamma utanför den finansiella sektorn.

Denna lagrådsremiss innehåller förslag till skärpningar av den svenska lagstiftningen om penningtvätt. Förslagen bygger på de ändringar av penningtvättsdirektivet som år 2001 beslutades av Europaparlamentet och rådet.

I lagrådsremissen föreslås att skyldigheterna enligt penningtvättslagen att bl.a. kontrollera identiteten hos den man gör affärer med eller utför transaktioner åt och rapportera misstänkta fall av penningtvätt utsträcks till företag som driver fondverksamhet samt vissa fysiska och juridiska personer som är verksamma utanför den finansiella sektorn. Det gäller verksamhet som bedrivs av oberoende jurister, godkända och auktori-

serade revisorer, skatterådgivare, fastighetsmäklare, kasinon och personer som yrkesmässigt handlar med varor av högt värde, såsom antikviteter, konst, ädelstenar, metaller och transportmedel.

För oberoende jurister, t.ex. advokater och andra fristående jurister, föreslås att de – i enlighet med möjligheter som ges i det ändrade penningtvättsdirektivet – skall omfattas av penningtvättslagens bestämmelser bara när de deltar i vissa finansiella transaktioner och företagstransaktioner för en klients räkning. Vissa inskränkningar föreslås i rapporteringsskyldigheten för olika yrkeskategorier när de agerar i rättsliga sammanhang. Oberoende jurister, godkända och auktoriserade revisorer samt skatterådgivare undantas från skyldigheten att till polisen lämna uppgift om omständigheter som kan tyda på penningtvätt bl.a. när de uppträder som rättegångsombud, biträde eller försvarare.

För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå föreslås dessutom att undantaget från rapporteringsskyldigheten skall gälla även för den information som de erhåller när de bedömer en klients rättsliga situation.

För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå samt godkända och auktoriserade revisorer föreslås att förbudet att för klienten eller någon utomstående röja att granskning av en transaktion som misstänks vara penningtvätt skett, att uppgifter lämnats till polisen eller att polisen genomför en undersökning skall gälla under 24 timmar från det att granskningen inletts eller uppgifterna lämnats till polismyndigheten.

I lagrådsremissen föreslås också strängare krav på identitetskontroll när en affärsförbindelse inleds med en person som inte är fysiskt närvarande.

Lagrådsremissen innehåller vidare förslag som avser att klargöra förhållandet mellan godkända och auktoriserade revisorers skyldighet enligt aktiebolagslagen (1975:1385) att rapportera misstänkt brottslighet och den skyldighet som följer enligt penningtvättslagen att rapportera misstänkta fall av penningtvätt.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2005.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	5
2	Lagtext.....	6
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	15
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	17
2.4	Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)...	19
2.5	Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483).....	21
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvättsregister.....	23
2.7	Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355).....	24
2.8	Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079).....	25
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.	26
3	Ärendet och dess beredning.....	29
4	Bakgrund.....	30
4.1	1991 års EG-direktiv mot penningtvätt.....	30
4.2	2001 års EG-direktiv mot penningtvätt.....	31
4.3	Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF).....	33
4.4	Lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.....	34
5	Allmänt om genomförandet av 2001 års direktiv.....	38
6	Förbjuden penningtvätt.....	39
7	Vilka ytterligare juridiska och fysiska personer bör omfattas av penningtvättslagen?.....	43
7.1	Vissa finansiella företag.....	43
7.2	Revisorer och skatterådgivare.....	45
7.3	Fastighetsmäklare.....	48
7.4	Oberoende jurister.....	49
7.5	Handel med varor av högt värde och kontant köp av lös egendom.....	51
7.6	Kasinospel.....	53
8	Identitetskontroll samt bevarande av handlingar och uppgifter.....	55
9	Rapporteringsskyldighet m.m.....	61
9.1	Undantag från rapporteringsskyldigheten för oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare.....	61
9.2	Oberoende jurister och vittnesplikt.....	68
9.3	Bör Advokatsamfundet utses till mottagare av rapporter?.....	70

9.4	Bör oberoende jurister vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är?.....	72
10	Meddelandeförbud.....	74
10.1	Advokater och biträdande jurister.....	74
10.2	Revisorer m.fl.	76
11	Särskilt om revisorer och den associationsrättsliga lagstiftningen..	78
12	Interna rutiner, utbildning och tillsyn.....	81
13	Ikraftträdande m.m.	85
14	Konsekvenser	86
14.1	Berörda myndigheter	86
14.2	Berörda företag	86
15	Författningskommentar	88
15.1	Förslaget till lag om ändring av lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	88
15.2	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	94
15.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	95
15.4	Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220).....	95
15.5	Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483).....	96
15.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvätsregister	97
15.7	Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355).....	97
15.8	Förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079).....	98
15.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.	98
	Förteckning över remissinstanser	99
	Bilaga 2 Rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar	100
	Bilaga 3 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar.	101

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt,
2. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
3. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
4. lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220),
5. lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483),
6. lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvättsregister,
7. lag om ändring i kasinolagen (1999:355),
8. lag om ändring i revisionslagen (1999:1079),
9. lag om ändring i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt²

dels att nuvarande 9 a § skall betecknas 9 c §,

dels att 2–6, 8, 9, den nya 9 c och 10–13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fem nya paragrafer, 2 a, 4 a, 9 a, 9 b och 13 a §§, samt närmast före 13 a § en ny rubrik, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2002/03:139 *Föreslagen lydelse*

2 §

Bestämmelserna i denna lag gäller *företag* som driver

Bestämmelserna i denna lag gäller *fysiska och juridiska personer* som driver

1. bank- eller finansieringsrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse,

2. livförsäkringsrörelse,

3. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

4. verksamhet som kräver anmälan till eller ansökan hos Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet eller lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet,

5. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare, *samt*

5. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare,

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,

7. *fondverksamhet och likartad verksamhet enligt lagen (2004:46) om investeringsfonder,*

8. *verksamhet som fastighetsmäklare enligt fastighetsmäklarlagen (1995:400),*

9. *verksamhet för kasinospel enligt kasinolagen (1999:355),*

10. *verksamhet som godkänd eller auktoriserad revisor,*

11. *yrkesmässig verksamhet som*

¹ Jfr rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGT L 166, 28.6.1991, s 77, Celex 31991L0308), ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG (EGT L 344, 28.12.2001, 76, Celex 32001L0097).

² Lagen omtryckt 1999:162.

består i att lämna råd i avsikt att direkt eller indirekt påverka storleken på en skatt eller avgift (skatterådgivare), eller

12. yrkesmässig handel med eller auktionsförsäljning av antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel i de fall betalning görs kontant med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket och som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket. I fråga om verksamheter som avses i första stycket 1–7 gäller lagen även filialer i Sverige till utländska juridiska personer med huvudkontor i utlandet.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag finns i 9 a §.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra fysiska och juridiska personer finns i 9 c §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §

Bestämmelserna i denna lag gäller även för advokater och biträdande jurister på advokatbyrå samt andra oberoende jurister som driver yrkesmässig verksamhet när de

1. hjälper till vid planering eller genomförande av transaktioner för en klients räkning vid

a) köp och försäljning av fastigheter eller företag,

b) förvaltning av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar,

c) öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton,

d) anskaffande av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av företag,

e) bildande, drift eller ledning av bolag, föreningar och stiftelser, eller

2. handlar i en klients namn för dennes räkning vid finansiella

transaktioner eller transaktioner med fastigheter.

3 §

Att förfaranden som avses i 1 § kan vara straffbara som penninghäleri eller penninghäleriförseelse framgår av 9 kap. 6 a och 7 a §§ brottsbalken.

Ett företag som avses i 2 § första stycket får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt.

Fysiska och juridiska personer som avses i 2 § första stycket och 2 a § får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt.

4 §

Företaget skall kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse med *företaget*.

Den fysiska eller juridiska personen skall kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse med *den fysiska eller juridiska personen*.

Identitetskontroll skall utföras också beträffande annan än den som avses i första stycket vid transaktioner som *överstiger 110 000 kronor*. Detsamma gäller om transaktionen *inte överstiger nämnda belopp* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *överstiger beloppet*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *överstiger det angivna värdet*.

Identitetskontroll skall utföras också beträffande *någon* annan än den som avses i första stycket vid transaktioner som *uppgår till ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer*. Detsamma gäller om transaktionen *understiger 15 000 euro* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *uppgår till minst detta belopp*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *uppgår till minst 15 000 euro*.

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

När en affärsförbindelse inleds eller en transaktion sker med någon på distans, skall den fysiska eller juridiska personen vidta de särskilda åtgärder som krävs för att säkerställa den andra perso-

nens identitet.

I 4 och 5 §§ kasinolagen (1999:355) finns särskilda bestämmelser för kasinon om identitetskontroll.

4 a §

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande fysiska eller juridiska personer med verksamhet som anges i 2 § första stycket 1–7, som

1. hör hemma inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, eller

2. hör hemma i en stat utanför det området som har bestämmelser om åtgärder mot penningtvätt som motsvarar dem som föreskrivs i rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG.

Identitetskontroll behöver inte heller utföras om en transaktion görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

5 §

Livförsäkringsföretag och företag som bedriver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller engångspremie till högst 18 000 kronor. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats i ett företag som avses i 4 § tredje stycket första meningen.

Livförsäkringsföretag och företag som driver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till ett belopp motsvarande högst 1 000 euro eller vars engångspremie uppgår till ett belopp motsvarande högst 2 500 euro. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats hos ett kreditinstitut som hör hemma inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

6 §

Om det kan antas att den som vill inleda en affärsförbindelse med *företaget* eller göra en sådan transaktion som avses i 4 § andra stycket inte handlar för egen räkning, skall *företaget* på lämpligt sätt söka skaffa sig kännedom om identiteten hos den för vars räkning han handlar.

Första stycket gäller inte i de fall som anges i 4 § *tredje stycket* eller när särskilda skäl talar för att kontrollen är obehövlig.

Om det kan antas att den som vill inleda en affärsförbindelse med *den fysiska eller juridiska personen* eller göra en sådan transaktion som avses i 4 § andra stycket inte handlar för egen räkning, skall *den fysiska eller juridiska personen* på lämpligt sätt söka skaffa sig kännedom om identiteten hos den för vars räkning han handlar.

Första stycket gäller inte i de fall som anges i

1. 4 a § *första stycket 1*,
2. 4 a § *första stycket 2*,
3. 4 a § *andra stycket, eller*
4. när särskilda skäl talar för att kontrollen är obehövlig.

8 §

Handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall *i den utsträckning regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen föreskriver* bevaras i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde.

Handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall bevaras i minst fem år. *Tiden skall räknas från det att identitetskontrollen utfördes eller, i de fall då en affärsförbindelse har ingåtts, affärsförbindelsen upphörde.*

9 §

Företaget skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt.

Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall *företaget* på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även *annat företag* som avses i 2 § första stycket lämna de uppgifter för ut-

Den fysiska eller juridiska personen skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt.

Den fysiska eller juridiska personen skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall *den fysiska eller juridiska personen* på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även *annan fysisk eller juridisk person* som avses i 2 § första stycket *och 2 a §*

redningen om penningtvätt som myndigheten begär.

lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som myndigheten begär.

9 a §

Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister, godkända och auktoriserade revisorer samt skatterådgivare är inte skyldiga att lämna uppgifter enligt 9 § om vad som anförtrots dem då de försvarar eller företräder en klient i eller i fråga om ett rättsligt förfarande, inklusive rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande. Detta gäller oavsett om de har fått informationen före, under eller efter ett sådant förfarande.

9 b §

Advokater och biträdande jurister på advokatbyrå är inte skyldiga att lämna uppgifter enligt 9 § när det gäller information som avser en klient och som de har fått, medan de bedömer klientens rättsliga situation

9 c §

Den som yrkesmässigt *bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter* eller också lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

Den som yrkesmässigt *driver* lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

10 §

Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarigt för att *det* åsidosatt tystnadsplikt, om *företaget* hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. *Ett företag* som

En fysisk eller juridisk person som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarig för att *ha* åsidosatt tystnadsplikt, om *den fysiska eller juridiska personen* hade anledning att räkna med att

lämnar uppgifter med stöd av 9 a § får inte heller göras *ansvarigt* för att *det* åsidosatt tystnadsplikt. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för *företagets* räkning.

uppgiften borde lämnas. *Den* som lämnar uppgifter med stöd av 9 c § får inte heller göras *ansvarig* för att *ha* åsidosatt tystnadsplikt. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för *den fysiska eller juridiska personens* räkning.

I 15 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385), 13 kap. 2 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, 5 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220) och 37 § revisionslagen (1999:1079) finns särskilda bestämmelser om ansvar för revisorer i aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och vissa andra företag.

11 §

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 eller 9 a § eller att polisen genomför en undersökning.

Den fysiska eller juridiska personen, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 eller 9 c § eller att polisen genomför en undersökning.

För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå gäller förbudet mot att röja de omständigheter som avses i första stycket under 24 timmar från det att en granskning har inletts, uppgifter har lämnats till polisen eller polisen har inlett en undersökning. Detsamma gäller för godkända och auktoriserade revisorer när de har vidtagit åtgärder som har anknytning till utövandet av revisionsverksamhet.

12 §

Om Finansinspektionen vid en inspektion av *ett företag* eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av *en fysisk eller juridisk person* eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen be-

stämmer om transaktionerna.

13 §

Företaget skall ha rutiner för att förhindra att företaget utnyttjas för penningtvätt. Företaget skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

Den fysiska eller juridiska personen skall ha rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt. Den fysiska eller juridiska personen skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas.

Om en fysisk person som omfattas av 2 § första stycket eller 2 a § driver sin verksamhet som anställd hos en juridisk person, skall skyldigheten enligt första stycket gälla den juridiska personen.

Bemyndiganden

13 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. identitetskontroll enligt 4 och 6 §§,

2. vilka stater som uppfyller villkoret enligt 4 a § första stycket 2,

3. i vilken utsträckning handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall bevaras enligt 8 §, och

4. vilka rutiner som skall följas samt vilken information och utbildning som skall tillhandahållas enligt 13 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2. Vad som sägs i 2 § första stycket 7 om fondverksamhet och likartad verksamhet enligt lagen (2004:46) om investeringsfonder skall också

gälla sådan verksamhet som drivs med stöd av 3 § lagen (2004:47) om införande av lagen (2004:46) om investeringsfonder.

2.2 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Häri genom föreskrivs att 10 kap. 38 § och 15 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

38 §²

En revisor skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§, om han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt något av följande lagrum:

1. 9 kap. 1, 3, 6 a och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och

2. 2, 4, 5 och 10 §§ skattebrottslagen (1971:69).

En revisor skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§, om han *eller hon* finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt något av följande lagrum:

1. 9 kap. 1, 3 och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och

Om revisorn finner att en misstänke av det slag som avses i första stycket bör föranleda honom eller henne att lämna uppgifter enligt 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, skall dock åtgärder enligt 39 och 40 §§ inte vidtas.

15 kap.

2 §³

En revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare är ersättningskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare. I fall som avses i 10 kap. 40 § svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som *han eller hans* medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.

En revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare är ersättningskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han *eller hon* skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans *eller hennes* medhjälpare. I fall som avses i 10 kap. 40 § *denna lag och 9 § lagen (1993:768)* om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som *revisorn eller revisorns* medhjälpare har

¹ Lagen omtryckt 1993:150.

² Senaste lydelse 1999:165.

³ Senaste lydelse 1998:760.

haft skäligen anledning att anta var
oriktiga.

Om ett registrerat revisionsbolag är revisor eller särskild granskare, är
det detta bolag och den för revisionen eller granskningen huvudansvarige
som är ersättningsskyldiga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 16 § och 13 kap. 2 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

16 §¹

Revisorerna får inte lämna upplysningar till enskilda medlemmar eller utomstående om sådana föreningens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för föreningen.

Revisorerna får inte *obehörigen* lämna upplysningar till enskilda medlemmar eller utomstående om sådana föreningens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för föreningen.

Revisorerna är skyldiga att

1. till föreningsstämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för föreningen,

2. till medrevisor, granskare som avses i 17 §, ny revisor och, om föreningen har försatts i konkurs, konkursförvaltare lämna erforderliga upplysningar om föreningens angelägenheter, samt

3. på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Revisorerna i en förening som omfattas av 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) är även skyldiga att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen eller landstinget.

13 kap.

2§

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Han* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *hans* medhjälpare.

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Revisorn* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *revisorns* medhjälpare. *I fall som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.*

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvud-

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvud-

¹ Senaste lydelse 1999:624.

ansvarig för revisionen. Om en sammanslutning eller ett revisionsorgan som avses i 8 kap. 4 § är revisor, åligger ersättningsskyldigheten den som har förrättat revisionen och den som har utsett honom.

ansvarig för revisionen. Om en sammanslutning eller ett revisionsorgan som avses i 8 kap. 4 § är revisor, åligger ersättningsskyldigheten den som har förrättat revisionen och den som har utsett honom *eller henne*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.4 Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 15 § och 5 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

15§¹

Revisorerna får inte lämna upplysningar till utomstående om sådana stiftelsens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för stiftelsen.

Revisorerna får inte *obehörigen* lämna upplysningar till utomstående om sådana stiftelsens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för stiftelsen.

Revisorerna är skyldiga att

1. till medrevisor, ny revisor, tillsynsmyndigheten och, om stiftelsen har försatts i konkurs, konkursförvaltaren lämna behövliga upplysningar om stiftelsens angelägenheter, samt

2. på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Bestämmelsen i andra stycket 1 om upplysningsskyldighet till tillsynsmyndigheten gäller inte när det är fråga om sådan stiftelse som avses i 9 kap. 10 § första stycket. Detsamma gäller upplysningar i sådana hänseenden där stiftelsen är undantagen från tillsyn enligt 9 kap. 10 a §.

Revisorerna i en stiftelse som omfattas av 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) är även skyldiga att på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen eller landstinget.

Revisorerna i en stiftelse som avses i 2 § 5 lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. är skyldiga att på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till Riksrevisionen.

5 kap.

2 §

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Han* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *hans* medhjälpare.

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Revisorn* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *revisorns* medhjälpare. *I fall som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skäligen anledning att anta var*

¹ Senaste lydelse 2002:1033.

oriktiga.

Om ett revisionsbolag är revisor, är det bolaget och den som är huvudansvarig för revisionen som är ersättningsskyldiga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.5 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 1 a § skattebetalningslagen (1997:483) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

1 a §¹

En näringsidkare som omsätter investeringsguld som avses i 1 kap. 18 § mervärdesskattelagen (1994:200) *till en köpare* i Sverige eller annat EG-land skall vid transaktioner *överstigande* 10 000 kronor kontrollera identiteten hos köparen. Detsamma gäller om transaktionen *inte överstiger nämnda belopp* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *överstiger beloppet*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *överstiger det angivna värdet*.

Ett företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt behöver inte utföra identitetskontroll beträffande ett annat sådant företag hemmahörande inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Vid identitetskontrollen skall säljaren föra anteckningar om vad transaktionen avser och om köparens namn, personnummer, adress och telefonnummer. Om det är fråga om en juridisk person skall även uppgifter om firma och organisationsnummer antecknas. Sådana anteckningar behöver dock inte göras, om en kopia av F-skattebevis överlämnas.

Handlingar och uppgifter som lämnats vid identitetskontroll skall

En näringsidkare som omsätter investeringsguld som avses i 1 kap. 18 § mervärdesskattelagen (1994:200) i Sverige eller annat EG-land skall vid transaktioner *som uppgår till ett belopp motsvarande* 10 000 kronor *eller mer* kontrollera identiteten hos köparen. Detsamma gäller om transaktionen *understiger 10 000 kronor* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *uppgår till minst detta belopp*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *uppgår till minst 10 000 kronor*.

Bestämmelserna i 4 § tredje stycket, 4 a § första stycket 1 och 6 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt skall även gälla vid transaktioner som avses i första stycket.

Säljaren skall föra anteckningar om identitetskontrollen. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om anteckningskyldigheten.

Handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall

¹ Senaste lydelse 1999:641.

bevaras under sju år efter utgången
av det kalenderår kontrollen gjor-
des

bevaras under sju år efter utgången
av det kalenderår kontrollen gjor-
des.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvätsregister

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 7 och 9 §§ lagen (1999:163) om penningtvätsregister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Företag som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får föra penningtvätsregister över sådana uppgifter som *företaget* lämnat med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

Penningtvätsregister får föras av *ett företag* som avses i 2 §

1. för att förhindra att *företaget* medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt enligt 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, och

2. för att *företaget* skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag.

Ett företags penningtvätsregister får inte samköras med motsvarande register hos *ett annat företag*.

Den som är verksam i *företag* som avses i 2 § får inte obehörigen röja uppgift i penningtvätsregister.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Föreslagen lydelse

2 §

Fysiska eller juridiska personer som avses i 2 § första stycket och 2 a § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får föra penningtvätsregister över sådana uppgifter som *den fysiska eller juridiska personen* lämnat med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

3 §

Penningtvätsregister får föras av *en fysisk eller juridisk person* som avses i 2 §

1. för att förhindra att *den fysiska eller juridiska personen* medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt enligt 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, och

2. för att *den fysiska eller juridiska personen* skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag.

7 §

En fysisk eller juridisk persons penningtvätsregister får inte samköras med motsvarande register hos *en annan fysisk eller juridisk person*.

9 §

Den som är verksam hos *en fysisk eller juridisk person* som avses i 2 § får inte obehörigen röja uppgift i penningtvätsregister.

2.7 Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355)

Härigenom föreskrivs att 8 § kasinolagen (1999:355) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En uppgift eller ett fotografi i registret över besökare skall *gallras senast ett år efter* det att uppgiften eller fotografiet registrerats.

Föreslagen lydelse

8 §

En uppgift eller ett fotografi i registret över besökare skall *bevaras i fem år från* det att uppgiften eller fotografiet registrerats *och därefter genast gallras*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.8 Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

Härigenom föreskrivs att 35 och 37 §§ revisionslagen (1999:1079) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En revisor får inte till den som saknar rätt att få kännedom om företagets angelägenheter lämna upplysningar om sådana företagets angelägenheter som han får kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för företaget.

En revisor som när han fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar företaget skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas någon annan genom överträdelse av denna lag eller tillämplig lag om årsredovisning. En revisor skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av *hans* medhjälpare.

Om ett registrerat revisionsbolag är revisor, är det detta bolag och den för revisionen huvudansvarige som är ersättningsskyldiga.

Föreslagen lydelse

35 §

En revisor får inte till den som saknar rätt att få kännedom om företagets angelägenheter *obehörigen* lämna upplysningar om sådana företagets angelägenheter som *revisorn* får kännedom om när han *eller hon* fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för företaget.

37 §

En revisor som när han *eller hon* fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar företaget skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas någon annan genom överträdelse av denna lag eller tillämplig lag om årsredovisning. En revisor skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av *revisorns* medhjälpare. *I fall som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

Häri genom föreskrivs att 8–11, 13, 14, 16, 20 och 22 §§ lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

De *företag* som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas avse tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag.

Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på att en transaktion avser tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall *företaget* på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om brott enligt denna lag.

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även *annat företag* som avses i 2 § första stycket lagen om åtgärder mot penningtvätt lämna de uppgifter för utredningen om brott enligt denna lag som myndigheten begär.

Ett företag som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får inte medvetet medverka vid transaktioner som kan antas avse tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

8 §

De *fysiska och juridiska personer* som avses i 2 § första stycket 1–6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas avse tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag.

Den som är granskningskyldig enligt första stycket skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på att en transaktion avser tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall *den granskningskyldige* på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om brott enligt denna lag.

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även *annan fysisk eller juridisk person* som avses i 2 § första stycket 1–6 lagen om åtgärder mot penningtvätt lämna de uppgifter för utredningen om brott enligt denna lag som myndigheten begär.

9 §

En fysisk eller juridisk person som avses i 2 § första stycket 1–6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får inte medvetet medverka vid transaktioner som kan antas avse tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag.

10 §

Ett företag som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 8 § eller att polisen genomför en undersökning.

En fysisk eller juridisk person som avses i 2 § första stycket 1–6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 8 § eller att polisen genomför en undersökning.

11 §

I fråga om transaktioner som avses i 8 § skall i övrigt bestämmelserna i 4–8 §§, 10 § samt 13 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt tillämpas på motsvarande sätt.

I fråga om transaktioner som avses i 8 § skall i övrigt bestämmelserna i 4 § första och andra styckena, 4 a § första stycket 1 och andra stycket, 5 §, 6 § första stycket och andra stycket 1, 3 och 4, samt 7 §, 8 §, 10 § första stycket och 13 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt tillämpas på motsvarande sätt.

13 §

Om Finansinspektionen vid en inspektion av *ett företag* eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas avse tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av *en fysisk eller juridisk person* som avses i 2 § första stycket 1–6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas avse tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

14 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas i de *företag* som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt för att förhindra att de utnyttjas för transaktioner avseende tillgångar som

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas av de *fysiska och juridiska personer* som avses i 2 § första stycket 1–6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt för att förhindra att de utnyttjas för trans-

är föremål för brott enligt denna lag samt vilken information och utbildning som för detta ändamål skall tillhandahållas *de anställda i företagen*.

aktioner avseende tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag samt vilken information och utbildning som för detta ändamål skall tillhandahållas *dem som är anställda av de fysiska och juridiska personerna*.

16 §

Företag som avses i 8 § första stycket får föra register över sådana uppgifter som *företaget* lämnat med stöd av 8 § andra stycket

1. för att förhindra att *företaget* medverkar vid transaktioner som avser tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag, och

2. för att *företaget* skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 8 § andra stycket.

Fysiska och juridiska personer som avses i 8 § första stycket får föra register över sådana uppgifter som *de* lämnat med stöd av 8 § andra stycket

1. för att förhindra att *de* medverkar vid transaktioner som avser tillgångar som är föremål för brott enligt denna lag, och

2. för att *de* skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 8 § andra stycket.

20 §

Ett företags register som avses i 16 § får inte samköras med motsvarande register hos *ett annat företag*.

En fysisk eller juridisk persons register som avses i 16 § får inte samköras med motsvarande register hos *en annan fysisk eller juridisk person*.

22 §

Den som är verksam *i företag* som avses i 8 § får inte obehörigen röja uppgift i ett register som avses i 16 §.

Den som är verksam *hos en fysisk eller juridisk person* som avses i 8 § får inte obehörigen röja uppgift i ett register som avses i 16 §.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

3 Ärendet och dess beredning

EG:s ministerråd antog den 10 juni 1991 ett direktiv om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (91/308/EEG, 1991 års direktiv). Direktivet gäller för samtliga länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Syftet med direktivet är att samordna ländernas insatser för att hindra att den frihet för kapitalrörelser och den frihet att tillhandahålla finansiella tjänster som hör till ett finansiellt integrerat Europa utnyttjas för penningtvätt (se stycke 2 i ingressen till 1991 års direktiv).

1991 års direktiv har genomförts i svensk rätt huvudsakligen genom lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, som trädde i kraft den 1 januari 1994.

År 2001 beslutades om ändringar i 1991 års direktiv. Detta skedde genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG av den 4 december 2001 om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (2001 års direktiv). I ingressen till 2001 års direktiv slås det fast att 1991 års direktiv är ett av de främsta instrumenten i kampen mot penningtvätt och att det är lämpligt att uppdatera direktivet i enlighet med kommissionens slutsatser samt Europaparlamentets och rådets önsningar. Det konstateras att direktivet inte bara bör återspegla den främsta internationella praxis som finns på området, utan att det även fortsättningsvis skall upprätthålla en hög nivå på skyddet av den finansiella sektorn och andra sårbara verksamheter mot skadliga effekter av vinning av brott. Direktivets tillämpningsområde utsträcktes därför även till företag och personer som är verksamma utanför den finansiella sektorn (se stycke 15 i ingressen till 2001 års direktiv).

Även 2001 års direktiv gäller för samtliga länder inom EES.

Inom Finansdepartementet har utarbetats en promemoria som behandlar frågorna i 2001 års direktiv och ger förslag på hur direktivet skall genomföras i svensk rätt. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi2003/6082).

Under den fortsatta beredningen har det uppmärksamats att det varit nödvändigt att göra följdändringar i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m i de bestämmelser som i den lagen hänvisar till penningtvättslagen. Dessa ändringar är av lagteknisk karaktär och innebär således inte några ändringar i sak.

4 Bakgrund

4.1 1991 års EG-direktiv mot penningtvätt

Möjligheterna att omsätta tillgångar som härrör från brott främjar uppkomsten av allvarlig kriminalitet. Det gäller inte minst narkotikabrottsligheten där den stora lönsamheten utgör själva drivkraften i verksamheten. Om finansiella institut kan utnyttjas för penningtvätt finns det, enligt 1991 års penningtvättsdirektiv, risk för att sundheten och stabiliteten hos instituten allvarligt äventyras och att allmänhetens förtroende för hela det finansiella systemet minskar.

Direktivet är ett minimidirektiv, vilket innebär att varje enskilt land kan fastställa strängare regler.

En ovillkorlig skyldighet att vidta åtgärder i enlighet med direktivet finns endast i fråga om tillgångar som härrör från narkotikabrottslighet. Enligt direktivet bör länderna emellertid överväga att utvidga tillämpningen till andra former av brottslighet. Detta har gjorts av bl.a. Sverige, (se avsnitt 6).

Medlemsstaterna skall se till att tvättning av pengar, såsom detta definieras i direktivet, är förbjuden.

Direktivet omfattar kreditinstitut och finansiella institut i enlighet med direktivets definitioner av sådana institut. För kreditinstitut och finansiella institut föreskrivs en skyldighet att i vissa situationer kontrollera kundernas identitet. Vidare föreskrivs en skyldighet för instituten att till penningtvättsbekämpande myndigheter anmäla alla förhållanden som kan tyda på penningtvätt och även i övrigt fullt ut samarbeta med dessa myndigheter. Instituterna skall också bevara handlingar och uppgifter från identitetskontroll under viss tid.

Om en anställd eller styrelseledamot i ett institut i god tro har röjt upplysningar för behöriga myndigheter skall detta, enligt direktivet, inte innebära överträdelse av någon sekretessregel och inte föranleda ansvar.

Direktivet kräver vidare att instituten, till dess att de har underrättat behöriga myndigheter, avstår från att utföra sådana transaktioner som de vet eller misstänker har samband med penningtvätt. De behöriga myndigheterna får ge förelägganden om att transaktioner inte skall utföras. Om en transaktion misstänks innefatta penningtvätt och det inte är möjligt att underlåta att utföra transaktionen eller underlåtelsen är ägnad att motverka försök att efterforska en misstänkt transaktion, skall de berörda instituten i efterhand omedelbart underrätta de behöriga myndigheterna.

I syfte att åstadkomma effektiv bekämpning av penningtvätt innehåller direktivet även ett s.k. meddelandeförbud. Detta förbud innebär att instituten inte får röja för kunden eller för någon annan utomstående att upplysningar om förhållanden som kan tyda på tvättning av pengar har lämnats till penningtvättsbekämpande myndigheter.

Instituterna skall införa rutiner för att hindra att de utnyttjas för transaktioner av medel som har samband med brott samt se till att de anställda får information och utbildning i frågor som rör sådana transaktioner.

4.2 2001 års EG-direktiv mot penningtvätt

De väsentligaste ändringarna som 2001 års direktiv innebär i förhållande till 1991 års direktiv är följande.

Definitionen av vad som skall avses med *finansiellt institut* har ändrats på så sätt att även värdepappersföretag enligt definitionen i artikel 1.2 i direktiv 93/22/EEG samt företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning omfattas. För tydlighetens skull har det också uttryckligen angetts att valutaväxlingskontor och kontor för överföring/översändande av pengar utgör finansiella institut (artikel 1 B).

Med *penningtvätt* avses, liksom tidigare, följande förfaranden när de sker uppsåtligt:

- omvandling eller överföring av egendom i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott och i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung, eller för att hjälpa någon som är delaktig i sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande,

- hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning av de rättigheter som är knutna till den eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brottet eller från medverkan till brottet,

- förvärv, innehav eller brukande av egendomen i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brott eller från medverkan till brott,

- medverkan till, överenskommelse att utföra, försök och medhjälp till, anstiftan och underlättande av samt rådgivning för utförande av någon av de gärningar som anges i föregående strecksatser.

Kretsen av förbrott eller underliggande brott har utvidgats till att omfatta även andra brott än narkotikabrott. Anledningen till detta är, enligt direktivets ingress, att det under de senaste åren skett en utveckling mot en mycket vidare definition av begreppet penningtvätt som grundar sig på en vidare krets av förbrott eller underliggande brott. Detta återspeglas bl.a. i den översyn som gjordes under år 1996 av de 40 rekommendationerna från the Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), som är det ledande internationella organet i kampen mot penningtvätt. En vidare krets av förbrott underlättar också rapporteringen av misstänkta transaktioner och det internationella samarbetet på detta område.

Med *brottliga handlingar* avses enligt artikel 1 E alla former av brottslig inblandning i förövandet av ett allvarligt brott. Vidare definieras allvarliga brott som åtminstone:

- alla brott som definieras i artikel 3.1.a i Wien-konventionen,
- de handlingar som utförs av kriminella organisationer såsom dessa handlingar definieras i artikel 1 i gemensam åtgärd 98/733/RIF,

- bedrägeri, åtminstone allvarliga fall, enligt definition i artikel 1.1 och artikel 2 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen,

- mutbrott och bestickning,

– ett brott som kan generera betydande vinning och som är straffbart med ett strängt frihetsstraff, enligt den straffrättsliga lagstiftningen i medlemsstaterna.

Medlemsstaterna får låta även andra brott utgöra sådana brottsliga handlingar som skall omfattas av direktivet.

1991 års direktiv omfattar kreditinstitut och finansiella institut enligt det direktivets definition. Enligt styckena 13 och 14 i ingressen till 2001 års direktiv finns det tecken på att de förstärkta kontrollerna i den finansiella sektorn har tvingat dem som ägnar sig åt penningtvätt att finna alternativa metoder för att dölja varifrån vinningen av brott härrör samt en tendens att de som ägnar sig åt penningtvätt i ökad utsträckning använder företag utanför den finansiella sektorn, vilket också har bekräftats av bl.a. FATF:s arbete (se avsnitt 4.3). Direktivet har därför utvidgats till att omfatta även ett antal andra verksamheter och yrken som har visat sig vara särskilt sårbara för penningtvätt. Direktivet omfattar således även följande fysiska och juridiska personer vid utövandet av deras yrkesmässiga verksamhet enligt artikel 2a:

– *revisorer och skatterådgivare,*

– *fastighetsmäklare,*

– *notarier och andra oberoende jurister* när de deltar

a. antingen genom att hjälpa till vid planering eller genomförande av transaktioner för klientens räkning vid

– köp och försäljning av fastigheter eller företag,

– förvärv av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar,

– öppnande eller förvaltning av bank-, spar-, eller värdepapperskonton,

– organisering av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av företag,

– bildande, drivande eller ledande av trustar, bolag eller liknande strukturer,

b. eller genom att handla i en klients namn och för dennes räkning vid finansiella transaktioner eller transaktioner med fast egendom.

– *handlare* som köper och säljer varor av högt värde, som ädelstenar eller ädelmetaller, eller konstföremål, och auktionsfirmor när betalning görs kontant och med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer,

– *kasinon.*

Notarier och oberoende jurister, såsom de definieras av medlemsstaterna, omfattas således av direktivet bara när de deltar i finansiella transaktioner eller företagstransaktioner, där, enligt direktivets ingress, risken är som störst för att deras tjänster missbrukas i syfte att tvätta pengar som utgör vinning från brottslig verksamhet. Direktivet medger vidare att medlemsstaterna i fråga om notarier, oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare, i vissa fall inte behöver tillämpa kraven på att uppgifter självmant skall lämnas till penningtvättsbekämpande myndigheter om förhållanden som kan tyda på penningtvätt. Medlemsstaterna får således i detta avseende undanta sådan information som dessa yrkeskategorier har fått av någon av sina klienter eller som avser några av dessa klienter medan de bedömer klientens rättsliga situation eller då de försvarar eller företräder klienten i eller i fråga om ett rättsligt förfarande, inklusive rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande.

rande, oberoende av om denna information har erhållits före, under eller efter ett sådant förfarande.

I artikel 6 som kräver att de institut och personer som omfattas av direktivet skall samarbeta fullt ut med ”de myndigheter som har ansvar för att bekämpa tvättning av pengar” finns, såvitt gäller notarier och oberoende jurister, en möjlighet för medlemsstaterna att utse ett lämpligt självreglerande organ till den myndighet till vilken dessa grupper skall rapportera misstankar om penningtvätt.

För notarier, oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare är medlemsstaterna inte skyldiga att tillämpa förbudet att röja för klienten eller någon annan utomstående att upplysningen har lämnats till penningtvättsbekämpande myndigheter.

Kommissionen skall inom tre år efter det att direktivet har trätt i kraft genomföra en särskild undersökning av aspekter som har samband med genomförandet av bl.a. den särskilda bestämmelsen om advokater och andra oberoende jurister, identifikationen av kunder i distansransaktioner och möjliga effekter på elektronisk handel.

4.3 Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF)

År 1989 bildade länderna i den s.k. G-7 gruppen en finansiell arbetsgrupp mot penningtvätt, Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF). Sverige deltar i FATF:s arbete alltsedan dess början. Sammanlagt är 31 länder och två organisationer, däribland Europeiska kommissionen, anslutna till FATF. Varje år anordnar FATF plenarmöten för alla medlemmar. Normalt äger dessa möten rum tre gånger per år. Under delar av dessa möten deltar ibland även vissa internationella organisationer som inte är medlemmar i FATF, t.ex. Europarådet, Internationella valutafonden och Interpol. Det löpande arbetet i FATF sker vanligtvis inom ramen för ett antal arbetsgrupper.

FATF anordnar varje år ett särskilt s.k. typologimöte där medlemmarna utbyter erfarenheter om väsentliga penningtvättsfall och förfaringsätt samt diskuterar nya metoder och tendenser på området för penningtvätt. I anslutning till typologimötet publicerar FATF varje år en rapport som sammanfattar utvecklingen. De senaste årens rapporter har bl.a. behandlat introduktionen av eurosedlar, olika betalningsmetoder, advokaters och revisorers och andra icke-finansiella aktörers roll i penningtvättssammanhang samt finansiering av terrorism.

FATF har antagit 40 rekommendationer om penningtvätt som avser att förbättra de nationella rättssystemen för bekämpning av penningtvätt, förstärka det finansiella systemets roll samt förstärka det internationella samarbetet. Enligt rekommendationerna bör alla medlemsstater ratificera Wienkonventionen (narkotikabrottskonventionen) men även överväga att utvidga straffbarhetsområdet för penningtvätt till andra brott än de som har anknytning till narkotika. Rekommendationerna bör vidare gälla inte bara för banker utan även för andra finansiella institut. De finansiella instituten bör identifiera och registrera kundernas identitet. Alla komplexa, ovanliga och omfattande transaktioner som inte har ett uppenbart ekonomiskt eller lagligt syfte bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det samma gäller överföringar som följer ett ovanligt transaktionsmönster.

Misstänker ett finansiellt institut att pengar härrör från brottslig verksamhet bör de åläggas att genast rapportera sina misstankar till behöriga myndigheter. De finansiella instituten bör utforma program för bl.a. personalutbildning och interna kontrollfunktioner. Speciell uppmärksamhet skall ägnas åt affärsförbindelser med bolag och finansiella institut, som hör hemma i länder som i otillräcklig utsträckning eller inte alls följer FATF:s rekommendationer. Tillsynsmyndigheterna bör se till att instituten har adekvata program för att skydda sig mot penningtvätt. Ett internationellt utbyte av allmän information om penningtvätt liksom information om misstänkta transaktioner bör ske. Rekommendationerna förespråkar internationellt samarbete rörande förverkande, rättshjälp och utlämning. Under år 2003 slutförde FATF en översyn av de 40 rekommendationerna.

I FATF:s löpande arbete ingår också att undersöka hur medlemsländerna uppfyller rekommendationerna. FATF undersökte Sverige år 1992 vilket ledde fram till en översyn av den svenska organisationen för bekämpning av penningtvätt. I det löpande arbetet ingår också att undersöka länder som ännu inte är medlemmar i FATF.

Sverige har beaktat FATF:s rekommendationer, men eftersom de till stor del överensstämmer med 1991 års penningtvättsdirektiv har de inte föranlett några separata lagstiftningsåtgärder.

I anledning av händelserna den 11 september 2001 antog FATF i oktober samma år åtta särskilda rekommendationer som är avsedda att utgöra en ny internationell standard för bekämpning av terroristfinansiering.

De särskilda rekommendationerna innebär att medlemsstaterna omedelbart skall vidta åtgärder för att ratificera och genomföra relevanta rättsliga instrument beslutade av Förenta nationerna. Finansiering av terrorism, terroristhandlingar och terroristorganisationer skall kriminaliseras. Vidare skall medlemsstaterna spärra och konfiskera terroristtillgångar och rapportera misstänkta transaktioner med koppling till terrorism. Kraven på kundidentifiering när det gäller såväl nationella som internationella elektroniska överföringar skall skärpas. Samarbetet mellan länder skall utökas och medlemmarna skall tillhandahålla mesta möjliga bistånd till andra länders brottsbekämpande organ och tillsynsmyndigheter i fråga om terroristfinansiering. Vidare skall befintliga anti-penningtvättskrav gälla även för alternativa överföringssystem och medlemmarna skall slutligen säkerställa att utsatta organisationsstrukturer, såsom t.ex. olika slags ideella organ, inte kan missbrukas för terroristfinansiering.

4.4 Lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

1991 års direktiv har genomförts i svensk rätt huvudsakligen genom lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen), som trädde i kraft den 1 januari 1994 (prop. 1992/93:207, bet. 1992/93:JuU37, rskr. 1992/93:375). Omfattande ändringar i lagen gjordes år 1999 (prop. 1998/99:19, bet.1998/99:JuU8, rskr. 1998/99:134).

Enligt 1 § har lagen till syfte att förhindra sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återanskaffandet av egendo-

men försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen (penningtvätt). Även åtgärder med annan egendom än sådana som har förvärvats genom brott är att anse som penningtvätt, om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning. Sådana förfaranden kan vara straffbara enligt häleri- eller penninghäleribestämmelserna i 9 kap. brottsbalken eller enligt andra straffbestämmelser i brottsbalken.

Lagens tillämpningsområde omfattar i dag endast finansiella företag av olika slag: företag som driver bankrörelse, livförsäkringsrörelse, värdepappersrörelse, finansieringsverksamhet, verksamhet i form av valutaväxling och betalningsöverföringar, verksamhet enligt lagen om försäkringsmäklare och verksamhet för utgivning av elektroniska pengar. Lagen gäller dock bara sådan verksamhet som är inriktad mot kunder och som bedrivs från ett fast driftsställe i Sverige.

De viktigaste bestämmelserna i lagen innebär i huvudsak följande.

Företag som omfattas av lagens tillämpningsområde får inte medvetet medverka vid transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt (3 §).

Sådana företag skall kräva att kunden legitimerar sig när en affärsförbindelse inleds (4 §). Med affärsförbindelse menas en förbindelse av mer stadigvarande slag och exempelvis inte att en person vid ett enstaka tillfälle växlar sedlar eller mynt (se prop. 1992/93:207 s. 16). Identitetskontroll skall alltid utföras vid transaktioner som överstiger 110 000 kronor. Detsamma gäller om transaktionen inte överstiger detta belopp men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna överstiger beloppsgränsen. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna överstiger det angivna värdet.

Undantag från kravet på identitetskontroll kan göras när kunden är ett företag med verksamhet i ett land inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och omfattas av motsvarande penningtvättsbestämmelser (5 §). Undantag från kravet på identitetskontroll gäller också om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats eller om ett försäkringsavtals årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller om engångspremien uppgår till högst 18 000 kronor. Det sistnämnda undantaget gäller också företag som bedriver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare.

Om det kan antas att en affärsförbindelse inleds eller en transaktion görs för någon annans räkning, skall företaget som omfattas av lagen på lämpligt sätt försöka skaffa sig kännedom om identiteten hos den för vars räkning handlingen görs (6 § första stycket). Något krav på att vägra att verkställa transaktionen bara på den grunden att uppdragsgivarens identitet inte har kunnat fastställas ställs inte upp i lagen. Det faktum att identiteten inte har kunnat fastställas borde emellertid normalt innebära att företaget iakttar särskild försiktighet.

Om ett finansiellt företag av det slag som omfattas av penningtvättslagens skyldigheter och som hör hemma inom EES – för annans räkning – vill inleda en affärsförbindelse eller utföra en transaktion behöver någon identitetskontroll inte göras. Detsamma gäller om särskilda skäl talar för att en sådan kontroll är obehövlig (6 § andra stycket).

Identitetskontroll skall alltid göras, oavsett beloppets storlek, om det kan antas att en transaktion utgör penningtvätt (7 §).

Handlingar eller uppgifter som har använts vid identitetskontroll skall bevaras i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde (8 §).

Företagen skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt och lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt (9 §). Regeringen har inte utsett någon särskild polismyndighet till vilken uppgifterna skall lämnas. I praktiken har anmälningarna gjorts till Finanspolisen, som är den del av Rikspolisstyrelsen som ansvarar för frågor om penningtvätt.

Företaget skall dessutom på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt. Polisen får därigenom möjlighet att vända sig till företaget för att ställa ytterligare frågor i ett visst ärende som har anmälts dit. Även annat finansiellt företag som avses i 2 § första stycket skall lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som myndigheten begär sedan ett företag gjort en anmälan dit om penningtvätt. Polisens frågor måste avse utredningen i ett redan initierat ärende. Om en anmälan sker skall företaget, i enlighet med förbudet i 3 § att medverka vid transaktionen som kan antas utgöra penningtvätt, avstå från att utföra transaktionen.

Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt (9 a §). Inte heller här har regeringen föreskrivit någon särskild myndighet till vilken uppgifter skall lämnas. I praktiken lämnas uppgifterna även i dessa fall till Finanspolisen som ges möjlighet att vända sig till branscher där penningtvätt kan antas förekomma och som inte omfattas av uppgiftsskyldigheten i 2 §, för att inhämta information i ett visst penningtvättsärende. Det krävs alltså att ett konkret ärende redan har initierats hos Finanspolisen för att svarsskyldighet skall inträda.

Ett företag som med stöd av 9 § lämnar uppgifter får inte göras ansvarigt för att det åsidosatt tystnadsplikten, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas (10 §). Skyldigheten att lämna uppgifter bryter således tystnadsplikten i bl.a. 1 kap. 10 § bankrörelselagen (1987:617), dvs. bestämmelsen om banksekretess. Inte heller svarsskyldiga företag enligt 9 a § får göras ansvariga för åsidosättande av tystnadsplikt. Dessa företag har enligt bestämmelsen skyldighet att lämna de uppgifter som myndigheten begär. Någon bedömning av om företaget hade anledning att räkna med att uppgifterna borde lämnas, skall således inte göras av dessa företag. Även styrelseledamöter, anställda och andra som lämnar uppgifter för ett företags räkning är skyddade av bestämmelsen.

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte underrätta kunden i fråga eller någon utomstående om att en granskning har genomförts eller att uppgifter om en misstänkt transaktion har lämnats till polismyndighet. Underrättelse får inte heller ske om att polisen har inlett en undersökning med anledning av de uppgifter som har lämnats (11 §).

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på något annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, skall inspektionen underrätta Finanspolisen om dessa (12 §).

Företaget skall vidare ha rutiner som förhindrar att företaget utnyttjas för penningtvätt (13 §). Företaget skall också ansvara för att de anställda får behövlig information och utbildning. Finansinspektionen har genom föreskrifter och allmänna råd angett vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall finnas (FFFS 1999:8).

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten eller bryter mot meddelandeförbudet i 11 § kan dömas till böter (14 §).

5 Allmänt om genomförandet av 2001 års direktiv

1991 års direktiv är ett av de främsta internationella instrumenten i kampen mot penningtvätt. Under den tid som har förflutit sedan det direktivet antogs har det uppmärksammats att det finansiella systemet alltmer utnyttjas för penningtvätt. Det har också kunnat konstateras – bl.a. genom det arbete som FATF utfört genom att kartlägga och utvärdera internationella trender och tendenser på penningtvättsområdet – att de som har för avsikt att ägna sig åt penningtvätt har sökt sig till yrkesgrupper och förfaringssätt som inte omfattas av 1991 års direktiv.

I 2001 års direktiv har därför räckvidden utökats till att gälla verksamhet hos fler typer av juridiska och fysiska personer som visat sig vara sårbara för penningtvätt. Samtidigt har de speciella normer som gäller bl.a. för advokater och revisorer i deras klientrelationer beaktats genom att möjlighet till olika undantag införts. 1991 års direktiv har genomförts i svensk rätt huvudsakligen genom penningtvättslagen. Penningtvättslagens allmänna uppbyggnad och systematik bygger på dessa rättsliga instrument. Vid genomförandet av 2001 års direktiv ter det sig naturligt att bygga vidare på denna struktur.

6 Förbjuden penningtvätt

Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller redan direktivets krav i fråga om vad som skall anses vara förbjuden penningtvätt. Det bör inte göras någon begränsning av vilka brott som kan utgöra förbrott till penningtvätt.

Promemorians bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna tillstyrker bedömningen. Ett antal remissinstanser, däribland *Datainspektionen*, *Mäklarsamfundet* och *Svenska Revisorsamfundet SRS*, anser att samtliga de fysiska och juridiska personer som föreslås omfattas av penningtvättslagen skall vara rapporteringsskyldiga bara vid misstanke om tvätt av vinning från sådan allvarlig brottslighet som anges i 2001 års direktiv. *Företagarna* föreslår detsamma för småföretag.

Skälen för regeringens bedömning

Direktivets bestämmelser

I den nya artikel 1 C definieras vad som skall anses utgöra förbjuden penningtvätt. Definitionen är hämtad från narkotikabrottskonventionen. Med *penningtvätt* avses följande förfaranden när de sker uppsåtligen:

- omvandling eller överföring av egendom i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott och i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung, eller för att hjälpa någon som är delaktig i sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.

- hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning, av de rättigheter som är knutna till den, eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott.

- förvärv, innehav eller brukande av egendom i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brott eller från medverkan till brott.

- medverkan till, överenskommelse att utföra, försök och medhjälp till, anstiftan och underlättande av samt rådgivning för utförande av någon av de gärningar som sägs i föregående strecksatser.

Enligt artikel 1 E avses med *brottsliga handlingar* alla former av brottslig inblandning i förövandet av ett allvarligt brott. Allvarliga brott är åtminstone

- alla brott som definieras i artikel 3.1 a i Wienkonventionen (dvs. narkotikabrottskonventionen),

- de handlingar som utförs av kriminella organisationer såsom dessa handlingar definieras i artikel 1 i den gemensamma åtgärden 98/733/RIF (dvs. brott som kan bestraffas med fängelse upp till minst fyra år eller ett strängare straff och som utförs under vissa särskilt angivna organiserade former),

– bedrägeri, åtminstone i allvarliga fall, enligt definitionen i artikel 1.1 och artikel 2 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen (dvs. vissa i konventionstexten beskrivna bedrägerier som riktar sig mot EG:s finansiella intressen),

– mutbrott och bestickning,

– ett brott som kan generera betydande vinning och som är straffbart med ett strängt frihetsstraff, enligt den straffrättsliga lagstiftningen i medlemsstaten. Medlemsstaterna får även beteckna andra brott som sådana brottsliga handlingar som skall omfattas av detta direktiv.

Bestämmelserna innebär således att medlemsstaterna är skyldiga att förbjuda penningtvätt när det gäller vinning från vissa särskilt allvarliga brott. Eftersom penningtvättsdirektivet är ett minimidirektiv kan varje medlemsstat fastställa strängare regler och därmed låta vinning även från andra brott, oavsett om de är att betrakta som allvarliga enligt direktivets definition eller inte, omfattas av förbudet.

Svenska straffbestämmelser

Sverige har ratificerat narkotikabrottskonventionen (prop. 1990/91:127, bet. 1990/91:JuU32, rskr. 1990/91:323, SÖ 1991:41). Genom ändringar i bestämmelserna om häleri i 9 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken anpassades den svenska strafflagstiftningen till konventionens krav vad gäller de förfaranden som skall anses utgöra straffbar penningtvätt. Det straffbara området för penningtvätt har därefter ytterligare utvidgats.

För att öka möjligheterna att komma till rätta med penningtvätt infördes den 1 juli 1999 två nya bestämmelser i brottsbalken, penninghäleri och penninghäleriförseelse, 9 kap. 6 a och 7 a §§ (prop. 1998/99:19, bet. 1998/99:JuU8, rskr. 1998/99:134, SFS 1999:164). Innan den nya lagstiftningen trädde i kraft omfattades endast åtgärder som vidtogs med egendom som härrör från brottsligt förvärv av straffansvar. Typiska brottsliga förvärv är sådana som skett genom stöld, bedrägeri eller förskingring, men såsom brottsligt förvärv är också att anse t.ex. muta, spelvinst genom dobbleri, inkomst genom koppleri eller narkotikabrott samt byte vid jakt eller fiske på förbjudet område eller på förbjuden tid. Begränsningen till egendom som härrör från brottsliga förvärv utesluter dock ansvar för häleri för den som hjälper någon annan att omsätta egendom i syfte att dölja att den andra hade berikat sig genom sådana skatte- eller tullbrott som innebar att skatt, tull eller annan avgift undandras staten. Vinst som uppkommit genom dessa skatte- eller tullbrott anses nämligen inte härröra från något brottsligt förvärv. De nya bestämmelserna om penninghäleri och penninghäleriförseelse infördes för att utsträcka straffansvaret till att omfatta även den som bistår annan med att dölja att denne berikat sig genom brottslig gärning, exempelvis genom skatte- eller tullbrott.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2002 (prop. 2000/01:133, bet. 2001/02:JuU2, rskr. 2001/02:3, SFS 2001:780) utvidgades dessutom straffansvaret till att även omfatta försök, förberedelse och stämpling till grovt häleri och grovt penninghäleri (9 kap. 11 § brottsbalken).

Förfaranden som innefattar penningtvätt är således straffbara som häleri, häleriförseelse, penninghäleri eller penninghäleriförseelse. Vidare

kan bestämmelserna om skyddande av brottsling i 17 kap. 11 § brottsbalcken bli tillämpliga i vissa fall.

Uppfyller de svenska bestämmelserna direktivets krav?

Direktivet kräver endast att det skall vara förbjudet att tvätta vinning från vissa särskilt angivna typer av allvarliga brott. De brott som omfattas är narkotikabrott, mutbrott och bestickning, vissa bedrägerier som riktar sig mot EG:s finansiella intressen, brott som kan leda till åtminstone fyra års fängelse eller strängare straff och som utförs under särskilda organiserade former samt alla andra brott som kan generera betydande vinning och som är straffbara med ett strängt frihetsstraff, enligt den straffrättsliga lagstiftningen i medlemsstaten.

Som framgår av redogörelsen ovan är de svenska bestämmelserna om häleri och häleriförseelse samt penninghäleri och penninghäleriförseelse inte begränsade till att omfatta vinning från vissa brottstyper. Inte heller är de inskränkta till att endast omfatta vinning från vissa särskilt grova brott. Bestämmelserna är i stället generellt utformade och omfattar vinning från alla typer brott. Således omfattas egendom som härrör från brottsliga förvärv, t.ex. stöld, bedrägeri, förskingring, muta, spelvinst genom dobbleri, inkomst genom koppleri eller narkotikaförsäljning. Därutöver omfattas vinning från alla andra brott som gett upphov till vinst, men som inte härrör från ett brottsligt förvärv, t.ex. vinster som uppkommer i samband med att skatt, tull eller annan avgift undandras staten.

Bestämmelserna om häleri och penninghäleri omfattar således betydligt fler brott än de som det enligt direktivet skall vara straffbart att tvätta vinning från. Dessutom är försök, förberedelse och stämpling till grovt häleri och grovt penninghäleri straffbart. I detta sammanhang bör också påpekas att direktivet endast ställer krav på att uppsåtlig penningtvätt skall vara förbjudet. Även i detta avseende är de svenska bestämmelserna på området mer långtgående än vad som föreskrivits i direktivet eftersom oaktsam penningtvätt är straffbart enligt bestämmelserna om häleriförseelse och penninghäleriförseelse. När det gäller direktivets bestämmelser om vilka förfaranden som skall vara förbjuden penningtvätt, gör vi således bedömningen att de inte kräver några lagstiftningsåtgärder.

Bör penningtvättslagens omfattning begränsas till direktivets krav ?

Några remissinstanser har framfört att penningtvättslagen bör utformas så att vissa av skyldigheterna som följer av lagen skall, i fråga om alla de fysiska och juridiska personer som omfattas eller i vart fall vissa av dessa, endast aktualiseras i fråga om sådana allvarliga brott som anges i 2001 års direktiv.

En begränsning av vilka förfaranden som skall utgöra förbjuden penningtvätt förutsätter att de som har att tillämpa lagen i många fall skulle behöva göra en straffrättslig bedömning. Detta framstår som en mindre lämplig ordning då flertalet av dessa personer inte kan förväntas besitta särskilda straffrättsliga kunskaper. Det blir än mer tydligt när penningtvättslagen utvidgas till fler typer av näringsidkare och yrkeskategorier. Den begränsning till brott av allvarligare slag som tidigare fanns i pen-

ningtvättslagen har dessutom tagits bort eftersom det ansetts önskvärt att möjliggöra en effektivare bekämpning av penningtvätt.

Mot denna bakgrund saknas det tillräckliga skäl att begränsa lagens tillämpningsområde för någon av de fysiska och juridiska personer som föreslås omfattas av penningtvättslagen. Vi återkommer till frågan ur ett annat perspektiv i avsnitt 9.4 när det gäller advokater och biträdande jurister på advokatbyrå.

Vissa remissinstanser har i samband med att de yttrat sig över promemorians förslag berört ett antal frågor, främst straffrättsliga, som inte behandlats i promemorian. *Finansinspektionen* anser att straffbestämmelserna i penningtvättslagen bör skärpas. *Ekobrottsmyndigheten* anser att det bör övervägas att höja straffskalan i 14 § penningtvättslagen till böter eller fängelse upp till sex månader.

Frågan om påföljder för brott mot penningtvättslagen har behandlats i tidigare lagstiftningsärendet (prop. 1998/99:19 s. 63). I det sammanhanget ansåg regeringen att straffvärdet för överträdelse av administrativa regler av det slag som finns i penningtvättslagen inte var så högt att fängelse borde ingå i straffskalan. I samband med att finansiella företag genom införandet av lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. (finansieringslagen) ålades gransknings- och uppgiftsskyldighet enligt den lagen jämförlig med den skyldighet som gäller enligt penningtvättslagen gjordes samma bedömning i fråga om straffvärdet som den som tidigare gjorts beträffande penningtvättslagen. Vi finner därför inte skäl att nu göra en annan bedömning i denna fråga.

Ekobrottsmyndigheten har framhållit att s.k. ”självtvätt” inte är straffbar i dag, dvs. att den som har begått ett brott inte kan dömas även för penninghäleri när han eller hon själv ”tvättar” vinning av brottet utan endast för förbrottet. Vidare påpekar *Ekobrottsmyndigheten* att frågan om ”frysning” av tillgångar bör ses över och att Finanspolisen, som är den del av Rikspolisstyrelsen som ansvarar för frågor om penningtvätt, bör överflyttas till *Ekobrottsmyndigheten*.

Det saknas underlag för att i detta lagstiftningsärendet behandla de nu nämnda frågorna som *Ekobrottsmyndigheten* tagit upp i sitt remissvar.

7 Vilka ytterligare juridiska och fysiska personer bör omfattas av penningtvättslagen?

7.1 Vissa finansiella företag

Regeringens förslag: Juridiska personer som driver fondverksamhet och likartad verksamhet enligt lagen (2004:46) om investeringsfonder skall omfattas av penningtvättslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag förutom förslaget om följdändringar i finansieringslagen som inte fanns med i promemorian.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Finansinspektionen* och *Rikspolisstyrelsen* anser dock att även den yrkesmässigt bedrivna kontanthanteringsservice som valutaväxlingsföretagen bedriver skall omfattas av penningtvättslagen. *Rikspolisstyrelsen* framhåller att problematiken med att s.k. alternativa eller informella betalningsförmedlare inte omfattas av penningtvättslagen bör utredas. *Lunds universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen* anser att skadeförsäkringsbolag bör omfattas av penningtvättslagen. *Finansinspektionen* och *Rikspolisstyrelsen* anser att förslagen om ändringar i penningtvättslagen bör föranleda vissa följdändringar i finansieringslagen.

Skälen för regeringens förslag: I artikel 1 har en del ändringar och tillägg i sak skett i förhållande till 1991 års direktiv i fråga om definitionerna av kreditinstitut och finansiellt institut. Den utvidgade definitionen av finansiellt institut innebär att dels värdepappersföretag såsom de definieras i artikel 1.2 i rådets direktiv 93/22/EEG av den 10 maj 1993 om investeringstjänster inom värdepappersområdet, dels företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning omfattas. För tydlighetens skull anges också uttryckligen att definitionen av finansiella institut omfattar valutaväxlingskontor och kontor för överföring/översändande av pengar.

Penningtvättslagen omfattar i dag verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, dvs. olika typer av tillståndspliktig värdepappersrörelse. Med värdepappersrörelse avses att yrkesmässigt tillhandhålla en eller flera av följande tjänster

- handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
- förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument,
- handel med finansiella instrument för egen räkning,
- förvaltning av någon annans finansiella instrument och
- garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Enligt artikel 1.2 i direktiv 93/22/EEG är värdepappersföretag en juridisk eller fysisk person vars regelmässiga verksamhet eller rörelse består i att yrkesmässigt tillhandahålla investeringstjänster. Dessa tjänster är desamma som dem som utgör värdepappersrörelse enligt den nämnda paragrafen i lagen om värdepappersrörelse. I och med att penningtvättslagen således är tillämplig på den som driver värdepappersrörelse är ut-

vidgningen av penningtvättsdirektivet till att omfatta värdepappersföretag redan genomförd i svensk lagstiftning.

Som nämnts utvidgas penningtvättsdirektivet även till att omfatta företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning. De företag som i första hand torde åsyftas är sådana företag som regleras i rådets direktiv 85/611/EEG av den 20 december 1985 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) dvs. det s.k. UCITS-direktivet. Detta direktiv har genomförts i svensk rätt genom lagen (2004:46) om investeringsfonder som ersatt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Lagen om investeringsfonder innebär att kollektiva investeringar i finansiella instrument och vissa andra finansiella tillgångar kan ske i två typer av investeringsfonder, nämligen värdepappersfonder eller specialfonder. Värdepappersfonder är den typ av kollektiv investering som uppfyller UCITS-direktivets regler. Vad som bl.a. skiljer specialfonder från värdepappersfonder, förutom en större frihet i fråga om placering av fondens medel, är att de kan vända sig till en särskild angiven och avgränsad krets investerare. Specialfonder behöver således inte vända sig till allmänheten vid försäljning av andelar i fonden. Båda slagen av fonder förvaltas dock av fondbolag och den verksamhet som drivs av dessa med avseende på fonderna betecknas i lagen som fondverksamhet. Det står för svensk del klart att sådan fondverksamhet som drivs i enlighet med lagen om investeringsfonder omfattas av penningtvättsdirektivets beskrivning av "företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning". Det innebär att penningtvättslagen bör utvidgas till att omfatta svenska fondbolag som driver fondverksamhet.

Enligt den nya artikel 1 B i penningtvättslagen omfattar definitionen av finansiella institut inom gemenskapen belägna filialer till finansiella institut med huvudkontor inom eller utanför gemenskapen. Detta betyder att även filialer i Sverige till förvaltningsbolag som hör hemma inom EES och som har tillstånd att driva verksamhet enligt bestämmelserna i direktiv 85/611/EEG (se 1 kap. 6 § lagen om investeringsfonder) och filialer till förvaltningsbolag som inte hör hemma inom EES eller, som om det hör hemma inom EES, inte omfattas av nämnda direktiv (se 1 kap. 8 § lagen om investeringsfonder) bör omfattas av penningtvättslagen.

Frågan återstår om det kan finns andra typer av svenska företag för kollektiva investeringar som ryms inom penningtvättsdirektivets beskrivning och som därmed bör omfattas av penningtvättslagen. De former av kollektiva investeringar som då eventuellt skulle kunna tänkas komma i fråga är aktiesparkklubbar och investmentbolag. Det torde dock vara tveksamt om någon av dessa investeringsformer kan sägas erbjuda sina andelar eller aktier till "försäljning". Vad som vidare talar mot att dessa investeringsformer skulle kunna omfattas av direktivet är att "företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning" ingår i definitionen av finansiella institut (artikel 1 B). Finansiella institut inbegriper i övrigt bara sådana företag som omfattas av EG-reglerna för finansiella tjänster. Slutsatsen blir därför att bara sådan fondverksamhet som drivs av fondbolag bör anses utgöra sådant

företag för kollektiva investeringar som nämns i artikel 1 B.2 och därmed omfattas av penningtvättslagens bestämmelser.

Finansinspektionen anser att det bör göras ett tillägg i lagen (1996: 1006) om valutaväxling och betalningsöverföring för att tydliggöra att även den yrkesmässigt bedrivna kontanthanteringsservice som vissa valutaväxlingsföretag utför skall omfattas av penningtvättsregleringen. *Finansinspektionen* hänvisar i sitt remissyttrande till en hemställan om lagstiftningsåtgärder som inkommit till regeringen från Finanspolisen, som är den del av Rikspolisstyrelsen som handlägger penningtvättsfrågor (Fi2003/4266). Finanspolisen pekar i sin hemställan i sagda ärende på att det uppmärksamats att penningtvätt kan förekomma då personer löser in post- och bankväxlar mot kontanter hos vissa valutaväxlingsföretag. Frågan om en eventuell ändring i lagen om valutaväxling och betalningsöverföring har inte behandlats i promemorian och det saknas underlag för att ta upp den frågan i förevarande lagstiftningsärende.

Detsamma kan konstateras i fråga om de synpunkter som av *Rikspolisstyrelsen* och *Lunds universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen* framförts om att informella betalningsförmedlare och skadeförsäkringsbolag bör omfattas av penningtvättslagen.

Finansinspektionen och *Rikspolisstyrelsen* har framhållit att förslagen om ändringar i penningtvättslagen bör leda till följdändringar i finansieringslagen. Rikspolisstyrelsen har också framhållit att det är önskvärt att advokater och andra kategorier av näringsidkare som nu föreslås omfattas av penningtvättslagen även skall omfattas av skyldigheterna enligt lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. (finansieringslagen).

I finansieringslagen finns hänvisningar till penningtvättslagen bl.a. när det gäller vilka slags verksamheter som skall omfattas av finansieringslagen. Finansieringslagen infördes för att Sverige skulle kunna tillträda Förenta Nationernas konvention om bekämpande av finansiering av terrorism. För att uppfylla konventionens krav ålades de finansiella företag som för närvarande omfattas av penningtvättslagen vissa skyldigheter också enligt finansieringslagen, däribland gransknings- och uppgiftsskyldighet i fråga om sådan särskilt allvarlig brottslighet som avses i den senare lagen.

I avsaknad av beredningsunderlag är det inte möjligt att i detta lagstiftningsärende ta ställning till om de ytterligare kategorier av fysiska och juridiska personer som nu föreslås omfattas av penningtvättslagen bör omfattas också av finansieringslagen.

7.2 Revisorer och skatterådgivare

Regeringens förslag: Godkända och auktoriserade revisorer samt fysiska och juridiska personer som yrkesmässigt driver verksamhet som består i att lämna råd i avsikt att direkt eller indirekt påverka storleken på en skatt eller avgift (skatterådgivare) skall omfattas av penningtvättslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* framhåller att även revisorer som inte är godkända eller auktoriserade bör omfattas av penningtvättslagen. *Revisorsnämnden* och *Svenska Revisorsamfundet SRS* anser att det tydligt bör framgå vilka rådgivare som skall omfattas av penningtvättslagen. *FAR* (tidigare *Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR*) anser att penningtvättslagen bör utformas så att det tydligt framgår att den avser endast godkända och auktoriserade revisorer.

Ett flertal remissinstanser, bl.a. *FAR* och *Revisorsamfundet* anser att definitionen av begreppet ”skatterådgivare” bör preciseras. *Revisorsamfundet* anser dessutom att det i lagstiftningen bör klargöras att redovisningskonsulter innefattas i begreppet ”skatterådgivare”.

Skälen för regeringens förslag: Enligt den nya artikel 2 a.3 som införs i penningtvättsdirektivet utvidgas tillämpningsområdet för direktivet till skatterådgivare och revisorer.

Revisorer

Enligt revisorslagen (2001:883) är en revisor antingen godkänd eller auktoriserad i enlighet med bestämmelserna i den lagen. Revisorer av de slag som nu nämnts står under tillsyn av Revisorsnämnden. Nämnden har till uppgift att handlägga frågor om godkännande och auktorisation av revisorer samt registrering av revisionsbolag, att utöva tillsyn över revisorers och revisionsbolags verksamhet, att pröva frågor om disciplinära åtgärder samt att ansvara för att god revisorssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt. Revisorsnämnden utreder anmälningar mot enskilda revisorer och registrerade revisionsbolag. Om en skattemyndighet i fråga om en revisor eller ett registrerat revisionsbolag uppmärksammar någon omständighet som kan vara av betydelse för nämndens verksamhet, är myndigheten enligt lag skyldig att underrätta nämnden. Nämnden bedriver också systematisk och uppsökande tillsyn. Revisorer och registrerade revisionsbolag är skyldiga att låta nämnden vid sin tillsyn granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten och att lämna nämnden de uppgifter som behövs för tillsynen. De disciplinära åtgärder nämnden kan tillgripa är erinran, varning eller upphävande. En revisor som varnas kan även åläggas att betala straffavgift till staten. Nämndens beslut i disciplinärenden kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Penningtvättslagen bör – för att uppfylla penningtvättsdirektivets krav – ändras så att godkända och auktoriserade revisorer kommer att omfattas av lagens tillämpningsområde. Detta bör, såsom *FAR* påtalat, tydligt framgå av lagtexten.

Utöver godkända och auktoriserade revisorer finns det även andra personer och företag som bedriver revisionsverksamhet och närliggande verksamhet. Frågan är om även dessa bör omfattas av penningtvättslagen. 2001 års direktiv innehåller visserligen inte någon precisering av vilka slags revisorer som omfattas av dess räckvidd. Revisorslagens avgränsning av revisorsbegreppet och Revisorsnämndens tillsyn över revisorer innebär emellertid att det förefaller rimligt, och dessutom för här aktuella syften tillräckligt, att begränsa penningtvättslagens omfattning i fråga om revisorer till att avse godkända och auktoriserade

revisorer. Andra revisorer bör alltså inte omfattas, och inte heller revisionsföretag.

Skatterådgivare

I direktivets artikel 2 a.3 används begreppet skatterådgivare. I den svenska lagstiftningen förekommer inte detta begrepp. Skatterådgivning anses inte heller omfattas av begreppet ”revisionsverksamhet” enligt 2 § revisorslagen. Skatterådgivning sker i dag inom ett stort antal områden och utövas av olika yrkeskategorier. Det är svårt att ge en heltäckande beskrivning av alla områden där skatterådgivning förekommer. Skatterådgivning lämnas bl.a. i samband med större strukturaffärer som genomförs av företag såsom förvärv, fusioner och utköp av börsnoterade företag. Rådgivning som sker på detta område syftar till att strukturera en företagsaffär på mest förmånliga sätt från ett skatteperspektiv. Inom detta område har advokatbyråerna en stor del av marknaden i Sverige. Vidare sker skatterådgivning löpande inom området för företagsbeskattning t.ex. vid upprättandet av deklARATIONER och rådgivning i samband härmed. På detta område dominerar de större revisionsbyråerna marknaden. Skatterådgivning förekommer även i samband med att arvs- och familjerättsliga frågor löses t.ex. vid generationsskiften inom olika näringsgrenar såsom jordbruket. Där är t.ex. LRF konsult en betydande aktör. När det gäller skatterådgivning till fysiska personer utgör bankerna viktiga aktörer.

Ett flertal remissinstanser har framhållit att det behövs en precisering av begreppet ”skatterådgivare”. Som framhållits i promemorian är det inte helt okomplicerat att överföra direktivets begrepp ”skatterådgivare” på svenska förhållanden. *Ekobrottsmyndigheten* föreslår att en skatterådgivare bör definieras som en person som yrkesmässigt lämnar råd, muntligt eller skriftligt, i avsikt att direkt eller indirekt påverka storleken på en skatt eller avgift. Vi anser att Ekobrottsmyndighetens definition är klargörande och att den med någon språklig justering bör tas in i lagen.

Ekobrottsmyndigheten föreslår vidare att penningtvättslagen skall omfatta alla som yrkesmässigt lämnar juridiskt eller ekonomiskt biträde till annan och att en hänvisning därvid görs till lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall. En sådan koppling skulle emellertid innebära bl.a. att all form av yrkesmässig ekonomisk rådgivning kom att omfattas av penningtvättslagen, vilket skulle föra för långt. Dessutom saknas beredningsunderlag i detta lagstiftningsärende för att göra en sådan utvidgning.

Revisorsamfundets förslag om att det av penningtvättslagen bör framgå att redovisningskonsulter omfattas framstår inte som lämpligt, eftersom redovisningskonsult inte är ett vedertaget begrepp och dessutom inte tydligt definierar vilken typ av verksamhet som avses. I den mån en sådan person som åsyftas ägnar sig åt skatterådgivning omfattas personen dock, i enlighet med vad som sagts ovan, av penningtvättslagen.

7.3 Fastighetsmäklare

Regeringens förslag: Fastighetsmäklare enligt fastighetsmäklarlagen (1995:400) skall omfattas av penningtvättslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Mäklarsamfundet* anser att det bör införas en bestämmelse – utöver vad som redan gäller enligt 10 § penningtvättslagen – om att ansvar för ekonomisk skada till följd av att anmälningsskyldighet enligt penningtvättslagen fullgjorts inte skall få utkrävas.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om fastighetsmäklare finns i fastighetsmäklarlagen (1995:400). Med fastighetsmäklare avses enligt lagen fysiska personer som yrkesmässigt förmedlar fastigheter, delar av fastigheter, byggnader på annans mark, tomträtter, bostadsrätter, andelsrätter avseende lägenhet, arrenderätter eller hyresrätter. Fastighetsmäklare skall vara registrerade hos och stå under tillsyn av Fastighetsmäklarnämnden. Detta gäller dock inte advokater och fastighetsmäklare som ägnar sig enbart åt vissa former av förmedling av hyresrätter. För att kunna bli registrerad som fastighetsmäklare krävs att man uppfyller vissa i lagen angivna krav, bl.a. att man har tillfredsställande utbildning samt är redbar och i övrigt lämplig som fastighetsmäklare (6 §). En registrerad mäklare är skyldig att låta Fastighetsmäklarnämnden granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten samt att lämna de uppgifter som begärs för tillsynen (7 §).

Nämnden kan återkalla en mäklares registrering eller meddela mäklaren en varning.

För att uppfylla direktivets krav bör penningtvättslagen omfatta den som driver verksamhet som fastighetsmäklare i enlighet med vad som anges i fastighetsmäklarlagen.

Det saknas underlag för att i detta lagstiftningsärende behandla den fråga om skadeståndsansvar som *Mäklarsamfundet* väckt i sitt remissvar.

7.4 Oberoende jurister

Regeringens förslag: Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister, skall omfattas av penningtvättslagen bara när de deltar i vissa angivna finansiella transaktioner eller företagstransaktioner.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Ekobrottsmyndigheten* och *Finansinspektionen* anser att lagtexten i vissa avseenden är oprecis och att det tydligare bör framgå i vilka situationer en advokat skall rapportera misstänkt penningtvätt. *Skatteverket* framhåller att det finns en rad uppdrag som faller utanför de situationer som nämns i förslaget, bl.a. uppdrag som konkursförvaltare, och anser att även sådana uppdrag bör omfattas av penningtvättslagen. *Skatteverket* avstyrker förslaget om att anpassa de associationsrättsliga begrepp som används i direktivet till svenska rättsfigurer. *Företagarna* anser att det är oklart om en skattejurist skall betraktas som skatterådgivare eller oberoende jurist.

Skälen för regeringens förslag: Enligt den nya artikel 2a.5 som förts in i direktivet utvidgas tillämpningsområdet till notarier och oberoende jurister när de deltar i vissa angivna finansiella transaktioner eller företagstransaktioner.

Notarier och oberoende jurister omfattas av penningtvättsdirektivets skyldigheter när de deltar

1. antingen genom att hjälpa till vid planering eller genomförande av transaktioner för klientens räkning vid

- a) köp och försäljning av fastigheter eller företag,
- b) förvaltning av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar,
- c) öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton,
- d) organisering av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av företag,
- e) bildande, drivande eller ledande av truster, bolag eller liknande strukturer,

2. eller genom att handla i en klients namn och för dennes räkning vid finansiella transaktioner eller transaktioner med fast egendom.

Med begreppet oberoende jurister torde, överfört på svenska förhållanden, avses advokater, biträdande jurister på advokatbyråer samt även andra självständiga, rådgivande jurister som inte bedriver sin verksamhet i advokatform.

Företagarna anser att det är oklart om en skattejurist är att betrakta som oberoende jurist eller skatterådgivare. En jurist som lämnar råd inom området för skattejuridik torde omfattas av begreppet oberoende jurist. Bolagsjurister och jurister anställda vid föreningar, statliga verk eller myndigheter samt kommunala organ lär dock inte omfattas, eftersom de inte kan sägas vara oberoende i den mening som avses i direktivet.

I vissa länder finns notarier (s.k. latinska notarier) som verkar bl.a. inom fastighets- och successionsrättens område. Sådana notarier kan förutom myndighetsliknande uppgifter också ha viss självständig, rådgivande verksamhet. Med det i direktivet använda begreppet notarier avses således inte de svenska tings-, läns- eller överrättsnotarierna. Vid genom-

förändret av direktivet i svensk rätt bör därför begreppet notarier undvikas.

Det skulle i och för sig kunna övervägas att i penningtvättslagen använda begreppet notariatsfunktion, notarier av kontinental typ eller liknande. Men eftersom de jurister som omfattas av direktivet för svenskt vidkommande omfattas av begreppet oberoende jurister räcker det att använda detta begrepp.

Oberoende jurister omfattas av direktivets skyldigheter när de deltar i genomförandet av vissa transaktioner för en klients räkning, dvs. då det råder ett uppdragsförhållande. *Skatteverket* har framhållit att det finns en fara i att i den svenska lagstiftningen anpassa de rättsfigurer som anges i direktivet till svenska förhållanden eftersom det, enligt verkets uppfattning, skulle innebära att en advokats mellanhavande med en utländsk rättsfigur som, i enlighet med promemorians förslag, inte kan anses utgöra bolag, förening eller stiftelse inte omfattas av penningtvättslagen.

I syfte att åstadkomma en reglering som är till fullo begriplig och även i övrigt rättssäker för de svenska advokater och biträdande jurister samt övriga som har att tillämpa den, måste en anpassning av direktivets ordalydelse ske till svenska förhållanden. Denna anpassning torde dock, enligt vår mening, inte innebära att transaktioner avseende utländska rättsfigurer som motsvarar vad som i svensk rätt betecknas som bolag, förening eller stiftelse utesluts från lagens tillämpningsområde.

Skatteverket föreslår att även andra uppdrag, t.ex. som konkursförvaltare, skall omfattas av penningtvättslagen och anser, i likhet med *Ekobrottsmyndigheten*, att också deltagande i köp och försäljning av bostadsrätt skall omfattas av skyldigheterna enligt penningtvättslagen.

Penningtvättslagen gäller i dag endast mot kunder inriktad verksamhet (2 § andra stycket). Vi föreslår inte någon ändring i det avseendet. Konkursförvaltare utses enligt 7 kap. 1 § konkurslagen av rätten och hans eller hennes uppdrag är därför inte sådant att det omfattas av penningtvättslagen. Det bör dock påpekas att det i konkurslagen 7 kap. 11 § finns särskilda bestämmelser om en konkursförvaltares skyldigheter att rapportera misstankar om brott. I sammanhanget vill vi också framhålla att det inom ramen för detta lagstiftningsärende inte är påkallat att i fråga om advokater och biträdande jurister gå utöver den begränsning som följer av i 2001 års direktiv och som innebär att dessa yrkeskategorier omfattas endast i fråga om uppdragsförhållandet gentemot klient och endast vid vissa särskilt angivna transaktioner där risken för penningtvätt bedömts vara som störst (jfr stycke 16 i ingressen till 2001 års direktiv).

Någon utvidgning i fråga om oberoende jurister utöver vad 2001 års direktiv kräver bör således inte ske.

Som framgår av avsnitten 9.1 och 10.1 föreslås för oberoende jurister flera undantag från de skyldigheter som annars gäller för de juridiska och fysiska personer som omfattas av penningtvättslagens olika krav i fråga om bl.a. identitetskontroll samt granskning och rapportering av misstänkt penningtvätt.

7.5 Handel med varor av högt värde och kontant köp av lös egendom

Regeringens förslag: Fysiska och juridiska personer som yrkesmässigt driver handel med eller auktionsförsäljning av antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel skall omfattas av penningtvättslagen då betalning görs kontant med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

Promemorians förslag: Juridiska och fysiska personer som yrkesmässigt driver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller eller transportmedel skall omfattas av penningtvättslagen. Detsamma skall gälla juridiska och fysiska personer som yrkesmässigt handlar med annan lös egendom när betalning görs kontant med ett belopp som motsvarar 15 000 euro eller mer.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Några remissinstanser tillstyrker förslaget medan andra, såsom *Företagarna*, *Finansinspektionen*, *Skatteverket*, *Stockholms tingsrätt* och *Företagarna* anser att kretsen av fysiska och juridiska personer är för vid.

Skälen för regeringens förslag: Enligt den nya artikel 2 a.6 som förs in i direktivet utvidgas tillämpningsområdet till att omfatta handlare som köper och säljer varor av högt värde, såsom ädelstenar eller ädelmetaller, eller konstföremål, och auktionsfirmor när betalning sker kontant med ett minsta belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

Vad som avses med varor av högt värde är inte uttömmande beskrivet i direktivet varför det är upp till de enskilda medlemsstaterna att närmare definiera vilka kategorier av handlare som skall omfattas. Frågan om att precisera vad för slags verksamhet som utgör handel med värdefull lös egendom har redan varit föremål för överväganden i ett tidigare sammanhang (se prop. 1998/99:19 s. 45 och 46). Frågan gällde då om personer som driver yrkesmässig verksamhet med bl.a. de i direktivet exemplifierade varorna skulle åläggas skyldighet att på begäran av Finanspolisen lämna uppgifter som kan vara av betydelse för en utredning om penningtvätt.

Därvid infördes en bestämmelse i nuvarande 9 a § penningtvättslagen som innebär att bl.a. den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel samt förmedling av fastigheter eller bostadsrätter på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

Vid genomförandet av artikel 2a.6 bör det av rättssäkerhetsskäl i penningtvättslagen närmare preciseras vilka kategorier av handlare som omfattas av lagen. Den avgränsning som görs i den nuvarande bestämmelsen i 9 a § penningtvättslagen bör därvid kunna användas. Således bör den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel omfattas av penningtvättslagens olika skyldigheter. Frågan är då om tillämpningen av penningtvättslagen på de ifrågavarande handlarna på något sätt bör avgränsas.

Lydelsen av artikel 2a.6 synes ge utrymme för att begränsa tillämpningen av penningtvätsreglerna såväl på handlare som köper och säljer

varor av högt värde, liksom på auktionsfirmor, till sådana som tar emot betalningar i kontanter med belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

Vad som kan tala emot att införa en form av beloppsgräns och i stället välja den lösning som föreslogs i promemorian är att det i sig föreligger en hög risk för penningtvätt när det gäller handel med värdefull lös egendom. Det var sådana erfarenheter från det praktiska arbetet med bekämpning av penningtvätt som motiverade att det i nuvarande 9 a § penningtvättslagen infördes en upplysningsskyldighet för bl.a. de som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot och transportmedel (a. prop. s. 45).

Vad som däremot starkt talar för att införa en beloppsgräns av det slag som anges i penningtvättsdirektivet är att penningtvättslagens långtgående skyldigheter annars skulle komma att omfatta även verksamheter där kontantbetalningar med stora belopp i praktiken inte förekommer. Särskilt mot bakgrund av att fler kategorier av handlare än vad direktivet synes kräva, enligt vad som ovan sagts, föreslås omfattas av penningtvättslagen och då alla typer av brott kan utgöra förbrott till penningtvätt skulle avsaknaden av en beloppsgräns kunna få orimliga konsekvenser i fråga om tillämpningsområdet. Så skulle t.ex. handlare som köper och säljer cyklar, som är transportmedel, omfattas av penningtvättslagen. Ett annat exempel är antikvitetshandlare med förhållandevis liten verksamhet. Över huvud taget skulle penningtvättslagens skyldigheter mer eller mindre urskillningslöst drabba småföretagare med verksamheter där stora kontantbelopp från kunder aldrig hanteras. Det får också förutsättas att avsikten med penningtvättsdirektivet uttryckliga begränsning till handlare som köper och säljer varor av högt värde och där betalningar görs kontant med belopp på 15 000 euro eller mer varit att ringa in sådan verksamhet som är särskilt viktig att bekämpa ur ett penningtvättsperspektiv. Det kan här också nämnas att man i Danmark, vid genomförandet av 2001 års direktiv, valt att begränsa penningtvättsreglernas tillämpning till handel med varor och verksamhet vid auktionsfirmor där betalning sker kontant med de belopp som anges i direktivet.

Vid en samlad bedömning anser vi att yrkesmässig handel med värdefull lös egendom bara bör omfattas av penningtvättslagen i de fall då betalning sker kontant med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer. Enligt artikel 2a.6 i direktivet skall, som nämnt, även auktionsfirmor omfattas av penningtvättsreglerna. För att, i enlighet med direktivets krav, med säkerhet täcka in verksamhet som bedrivs vid auktionsfirmor bör – utöver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot och transportmedel – tydliggöras att även yrkesmässig auktionsförsäljning av dessa slag av egendom omfattas av penningtvättslagen. Också vid auktionsförsäljning bör lagens tillämpning begränsas till de fall då betalning sker med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

Våra förslag i denna del innebär således att de som yrkesmässigt driver handel med viss värdefull egendom omfattas av penningtvättslagen endast vid kontantbetalningar på 15 000 euro eller mer. Detta innebär att bl.a. skyldigheterna att identifiera kunder och rapportera misstänkt penningtvätt bara gäller i dessa fall. Skyldigheterna att ha rutiner som förhindrar att företaget utnyttjas för penningtvätt och att tillse att anställda får behövlig information och utbildning (se vidare avsnitt 12)

bör emellertid gälla omedelbart för sådana handlare och auktionsförsäljare av värdefull egendom hos vilka det är vanligt förekommande med kontantbetalningar i den storleksordning som det är fråga om här. För övriga handlare med värdefull egendom är det rimligt att närmare åtgärder för att uppfylla dessa skyldigheter vidtas först i samband med att sådana kontantbetalningar kommer i fråga.

Genom de avgränsningar som nu föreslås torde de krav som framförts av flera remissinstanser om att begränsa lagens tillämpningsområde tillgodoses.

7.6 Kasinospel

Regeringens förslag: Den som driver kasinospel enligt kasinolagen (1999:355) skall omfattas av penningtvättslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, däribland AB Svenska Spel och Lotteriinspektionen tillstyrker förslaget eller har inte något att invända mot det. *Svenskt Näringsliv* ifrågasätter utformningen av förslaget eftersom de svenska kasinona riskerar att förlora i internationell konkurrenskraft. *Riksåklagaren* och *Åklagarmyndigheten i Västerås* anser att även andra spelinstitutioner än kasinon bör omfattas av penningtvättslagen, t.ex. trav- och galopptävlingar.

Skälen för regeringens förslag: Enligt den nya artikel 2 a.7 som förs in i penningtvättsdirektivet utvidgas tillämpningsområdet till att även omfatta kasinon.

Bestämmelser om kasinospel finns i kasinolagen (1999:355). Med kasinospel avses enligt lagen roulettspel, tärningsspel, kortspel och liknande spel som anordnas i lokaler vilka huvudsakligen används för detta ändamål (1 §). För att anordna kasinospel krävs tillstånd av regeringen. Tillstånd får ges bara till företag som i sin helhet, direkt eller indirekt, ägs av staten. För närvarande bedrivs kasinospel av ett helägt dotterbolag till AB Svenska Spel som i sin helhet ägs av staten. Kasinona är belägna i Göteborg, Malmö, Stockholm och Sundsvall. Enligt kasinolagen får det finns högst sex kasinon.

Regeringen får överlåta åt Lotteriinspektionen att meddela de särskilda villkor samt kontroll- och ordningsbestämmelser som behövs för att spelverksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt. Lotteriinspektionen utövar även tillsyn över att lagen och de nyss nämnda villkoren och bestämmelserna följs.

I kasinolagen finns stränga bestämmelser som begränsar tillgängligheten till kasinona. Den som besöker ett kasino måste ha fyllt 20 år. Den som inte är känd och inte heller legitimerar sig får inte ges tillträde till kasinot. I kasinolagen finns även en särskild bestämmelse om registrering (5 §). Det krävs att den som anordnar kasinospel skall föra ett register över besökarna i syfte att förebygga och avslöja brott. Registret skall innehålla uppgift om besökarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. Det skall också finnas ett fotografi av besökaren samt uppgift om tidpunkten för besöket. De kasinolokaler som finns är dessutom kameraövervakade. Övervakningen har till syfte att

kontrollera såväl besökarnas som de kasinoanställdas beteende. En uppgift eller ett fotografi i registret över besökare skall gallras senast ett år efter det att uppgiften eller fotografiet registrerats (8 §).

I praktiken medför de bestämmelser som finns i kasinolagen att de möjligheter till penningtvätt som finns vid kasinospel begränsas. Eftersom kasinospel bedrivs med kontanter, som kan uppgå till stora belopp, finns det en betydande risk att denna verksamhet utnyttjas för penningtvätt.

De bestämmelser i kasinolagen som kringgärdar kasinoverksamhet begränsar visserligen möjligheterna till penningtvätt i sådan verksamhet men uppfyller inte fullt ut de krav som ställs i penningtvättsdirektivet i fråga om bl.a. rapporteringsskyldighet. Den verksamhet som drivs av företaget enligt kasinolagen bör därför omfattas av penningtvättslagen.

Svenskt Näringsliv befarar att förslaget kommer att medföra konkurrensnackdelar i förhållandet till kasinon i andra länder. Någon risk för att svenska kasinon skulle drabbas av konkurrensnackdelar i förhållande till närliggande länder till följd av förslaget – som för övrigt tillstyrkts av AB Svenska Spel – bör rimligen inte föreligga eftersom förslaget bygger på gemenskapslagstiftning som skall genomföras inom EES.

Riksåklagaren och *Åklagarmyndigheten i Västerås* har ifrågasatt varför inte också andra spelverksamheter än kasinon skall omfattas av penningtvättslagen. Även fortsättningsvis bör dock den som yrkesmässigt driver lotteri- och spelverksamhet omfattas enbart av den i penningtvättslagen stadgade skyldigheten att svara på frågor från Rikspolisstyrelsen eller annan polismyndighet (jfr prop. 1998/99:19 s. 45 och 46). Penningtvättsdirektivet ställer inte heller krav på att andra spelarrangörer än kasinon skall omfattas av nationell penningtvättslagstiftning. Frågan om att utöka kretsen av spelverksamheter som omfattas av penningtvättsreglerna bör lämpligen hanteras inom ramen för det EG-rättsliga samarbetet.

8 Identitetskontroll samt bevarande av handlingar och uppgifter

Regeringens förslag: När förbindelser inleds med en person (kund) som inte är fysiskt närvarande för identifikation skall särskilda åtgärder vidtas för att säkerställa personens identitet.

För kasinon skall, i stället för penningtvättslagens bestämmelser om identitetskontroll, gälla de särskilda bestämmelser om identitetskontroll som finns i kasinolagen (1999:355). Kasinon skall bevara uppgifter om och fotografier av besökare i fem år.

Identitetskontroll behöver inte utföras i fråga om finansiella aktörer som hör hemma i en stat utanför EES som har bestämmelser om åtgärder mot penningtvätt som motsvarar penningtvättsdirektivens.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om identitetskontroll.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag men innehåller undantag för kasinon från skyldigheten enligt penningtvättslagen att bevara handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll i minst fem år.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Finansinspektionen*, pekar på praktiska problem med att utföra identitetskontroll bl.a. vid insättningar och uttag i automater. Enligt inspektionen finns det behov av att kunna meddela föreskrifter om identitetskontroll. *Skatteverket* och *Rikspolisstyrelsen* pekar på likartade problem och anser att frågan om att ställa krav på att införa IT-system som automatiskt söker efter ovanliga transaktioner, s.k. intelligenta detekteringssystem, bör övervägas närmare mot bakgrund av att allt fler banktransaktioner genomförs utan direktkontakt mellan bank och kund. Ett antal remissinstanser, t.ex. *Fondbolagens Förening*, *Fastighetsmäklarnämnden*, *Företagarna* och *Svenska Revisorsamfundet SRS*, efterlyser förtydliganden om hur penningtvättslagens skyldigheter skall uppfyllas i olika fall inom deras respektive verksamhetsområde. *Finansinspektionen* anser att det finns skäl att överväga om det nuvarande undantaget från identifieringskravet för de fall då transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet redan kontrollerats bör inskränkas. *Svenska Bankföreningen* anser att sagda undantag bör slopas. *Svenskt Näringsliv* ifrågasätter att de ändrade be-
loppsgränserna anges i euro och inte i kronor.

Lotteriinspektionen och *Datainspektionen* avstyrker förslaget om två olika gallringsfrister för kasinon och Lotteriinspektionen föreslår att en enhetlig gallringsfrist införs i kasinolagen om fem år och en månad. AB *Svenska Spel* föreslår att samtliga uppgifter i det besöksregister som kasinon är skyldiga att föra skall bevaras i fem år, eller att en skyldighet att bevara uppgifter i besöksregistret i fem år begränsas till sådana fall där kasinot lämnat uppgifter till polisen om att en besökare kan misstänkas för penningtvätt.

Skälen för regeringens förslag: De ändringar som genom 2001 års direktiv har gjorts i artiklarna 3 och 4 i penningtvättsdirektivet innebär att de nya kategorier av institut och personer som omfattas av direktivets bestämmelser även skall följa i direktivet uppställda krav på identifika-

tion av kunder samt bevarande av uppgifter och handlingar i minst fem år. Det medför att de bestämmelser om detta som finns i penningtvättslagen (4–8 §§) måste anpassas så att de kommer att gälla även för de juridiska och fysiska personer som, enligt vad som föreslagits i avsnitt 7, skall omfattas av penningtvättslagen.

Utöver att kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse gäller enligt penningtvättslagen att identitetskontroll även skall utföras beträffande annan vid transaktioner som överstiger vissa i lagen angivna belopp. Beloppen har bestämts med ledning av beloppsangivelser i 1991 års penningtvättsdirektiv. Dessa beloppsgränser har justerats upp i 2001 års direktiv och motsvarande justering bör därför nu göras i penningtvättslagens bestämmelse.

Svenskt Näringsliv har, mot bakgrund av att euro inte är officiellt betalningsmedel i Sverige, ifrågasatt att de ändrade beloppsgränserna i penningtvättslagen anges i euro och inte i kronor. 2001 års direktiv anger de förhöjda beloppsgränserna i euro och det är därför av praktiska skäl lämpligt att nu ändra penningtvättslagen så att beloppsgränserna även där anges i euro.

Enligt den nya artikel 3.9 gäller inte skyldigheten att göra identitetskontroll när kunden är ett kreditinstitut eller ett finansiellt institut som omfattas av direktivets bestämmelser. Detta undantag fanns också i 1991 års direktiv, men har nu utvidgats till att omfatta även kreditinstitut och finansiella institut i tredje land (dvs. utanför EES), som enligt de berörda medlemsstaterna föreskriver skyldigheter som motsvarar dem som föreskrivs i direktivet.

Möjligheten att avstå från identitetskontroll också beträffande kreditinstitut och finansiella institut som hör hemma utanför EES bör tas in i penningtvättslagen. Bedömningen av vilka tredje länder som kan anses ha bestämmelser om åtgärder mot penningtvätt som motsvarar dem i penningtvättsdirektivet bör ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att göra.

I den nya artikel 3.11 har förts in en särskild regel om identitetskontroll vid s.k. distanstransaktioner, dvs. i de situationer där en affärsförbindelse eller transaktion inleds med en kund som inte är fysiskt närvarande för identifikation. I dessa fall skall, enligt direktivet, särskilda och lämpliga åtgärder vidtas för att bemöta den större risk för penningtvätt som då uppstår. Sådana åtgärder skall säkerställa att kundens identitet fastställs, t.ex. genom krav på ytterligare skriftliga bevis, genom att ytterligare åtgärder vidtas för att kontrollera eller bestyrka de handlingar tillhandahållits, genom krav på ett bekräftande intyg från ett institut som omfattas av direktivet eller krav på att den första betalningen i transaktionen skall utföras via ett konto som har öppnats i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av direktivet.

I penningtvättslagen finns i dag inte någon bestämmelse som tar sikte särskilt på identitetskontroll vid distanstransaktioner. Det är därför nödvändigt att komplettera lagen för att uppfylla det krav som ställs i direktivets artikel 3.11. I penningtvättslagen bör det således införas en bestämmelse som på en mer generell nivå anger att det krävs särskilda åtgärder för att kontrollera en persons identitet vid inledande av affärsförbindelser eller när en transaktion sker på distans med denne. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör inom ramen för det

mer generella bemyndigande att meddela föreskrifter om identitetskontroll som föreslås i det följande (se nedan) kunna föreskriva också vad sådana särskilda åtgärder skall bestå i. I det sammanhanget kan viktig ledning hämtas i de exempel på åtgärder som tas upp i direktivet.

Fastighetsmäklarnämnden, Mäklarsamfundet, Svenska Revisorssamfundet SRS och Fondbolagens Förening efterlyser i sina remissvar besked om hur penningtvättslagens bestämmelser om identitetskontroll skall tillämpas inom deras respektive verksamhetsområde och ifrågasätter bl.a. om det skall krävas att identitetskontroll utförs utanför ramen för ett uppdragsförhållande.

Det är självfallet inte möjligt, och inte heller önskvärt, att i lag reglera hur de fysiska och juridiska personer som skall omfattas av penningtvättslagens krav på identifiering av kunder och andra har att agera i varje given situation. I stället bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges möjlighet att, i enlighet med vad Finansinspektionen föreslagit, meddela närmare föreskrifter om identitetskontrollen. Vi föreslår därför att ett bemyndigande av den innebörden förs in i penningtvättslagen.

Utgångspunkten är att identitetskontrollen i första hand skall inriktas mot den fysiska eller juridiska personens kunder. Detta framgår redan av att det i lagen anges att dess bestämmelser gäller endast mot kunder inriktad verksamhet. Med detta avses kärnverksamhet som är inriktad mot företagets kunder (se prop. 1992/93:207 s. 12). I vissa fall föreligger det emellertid skyldighet att kontrollera identiteten även hos andra personer än kunder. Detta gäller vid transaktioner på 15 000 euro eller mer eller då det kan antas att en transaktion utgör penningtvätt. Således är t.ex. en fastighetsmäklare som förmedlar fastigheter eller ett fondbolag som mottar penningmedel från någon annan än en kund skyldig att utföra identitetskontroll även utanför affärsförhållandet då transaktionen i fråga uppgår till minst nämnda belopp eller då det kan antas att transaktionen utgör penningtvätt.

Fondbolagens Förening efterlyser besked om hur identitetskontroll skall utföras när transaktioner sker via andra fysiska och juridiska personer. Den frågeställningen behandlades i samband med att penningtvättslagen infördes (se prop. 1992/93:207 s. 16 och 17). Sammanfattningsvis kan sägas att regeringen då framhöll att en identitetskontroll i sådant fall borde kunna ske genom att den gransknings- och rapporteringsskyldige uppdrar åt annan att utföra identitetskontrollen och lämnar instruktioner till denne om hur identitetskontrollen skall utföras.

Finansinspektionen har i sitt remissyttrande framfört att myndigheten avser att göra en översyn av sina föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot penningtvätt (FFFS 1999:8). Översynen vidtas mot bakgrund av den utveckling som skett sedan föreskrifterna och de allmänna råden fastställdes, i synnerhet vad gäller distanstjänster och utförande av identitetskontroll. De remissynpunkter som framförts om svårigheter för vissa finansiella företag att i vissa situationer utföra identitetskontroll och de förslag på åtgärder för att komma till rätta med problemen som remissinstanserna framfört, bl.a. användandet av vissa tekniska hjälpmedel såsom s.k. intelligenta detekteringssystem, bör lämpligen kunna beaktas i samband med den översyn av föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot penningtvätt som Finansinspektionen aviserat.

Finansinspektionen anser vidare att det finns skäl att överväga om det nuvarande undantaget från identifieringskravet för de fall då transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet redan kontrollerats bör inskränkas. *Inspektionen* anser att bestämmelsen är för generös. *Bankföreningen* anser att det berörda undantaget bör slopas. *Bankföreningen* har framhållit att förekomsten av undantaget kan medföra att bankanställda utsätts för hot i de fall då de oavsett undantaget ändå kontrollerar identiteten hos den som gör transaktionen.

Konsekvensen av de förslag som *Finansinspektionen* och *Bankföreningen* lämnat skulle vara att de fysiska och juridiska personer som omfattas av penningtvättslagen åläggs en vidare identifieringsskyldighet än vad penningtvättsdirektivet kräver. Det får antas att anledningen till att en identifieringskontroll inte bedömts som nödvändig när transaktionen görs till ett konto som tillhör någon som redan identifierats är att risken för penningtvätt i sådana fall typiskt sett är låg. Mot denna bakgrund och då det dessutom saknas tillräckligt beredningsunderlag att nu ta ställning till remissinstansernas förslag behandlas inte frågan vidare i detta lagstiftningsärende.

Huvudregeln enligt penningtvättsdirektivet är att det krävs identifikation av personer med vilka de som omfattas av direktivets skyldigheter gör transaktioner som uppgår till belopp motsvarande 15 000 euro eller mer. För kasinon finns dock särskilda regler i de nya artiklarna 3.5 och 3.6 i penningtvättsdirektivet. Identiteten skall enligt artikel 3.5 fastställas för samtliga kunder hos ett kasino som köper eller säljer spelmarker för ett värde av 1 000 euro eller mer. För kasinon som är underkastade statlig tillsyn och som registrerar och identifierar sina kunder redan då dessa kommer in i lokalen skall emellertid, enligt artikel 3.6, kravet på identifikation anses vara uppfyllt oavsett antalet spelmarker som köps.

Av 5 och 6 §§ kasinolagen framgår att kasinon skall registrera uppgifter om samtliga besökares namn, personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. Registret skall också innehålla ett fotografi av besökaren samt uppgift om tidpunkt för besöket. Det krav på registrering av besökare som gäller enligt kasinolagen uppfyller därmed det krav på identifikation som godtas enligt artikel 3.6 i penningtvättsdirektivet. Kasinolagens bestämmelser om krav på registrering av samtliga besökare är strängare än de krav på identitetskontroll som ställs upp i penningtvättslagen. Eftersom det inte finns anledning att ändra på den ordning för registrering av besökare hos kasinon som gäller enligt kasinolagen bör bestämmelserna i den lagen även fortsättningsvis gälla för kasinon i stället för penningtvättslagens bestämmelser om identitetskontroll.

Av kasinolagen följer för närvarande en skyldighet att gallra handlingar avseende identitetsuppgifter senast ett år efter det att uppgiften eller fotografiet registrerades. Enligt penningtvättslagen gäller emellertid en oinskränkt skyldighet att bevara handlingar eller uppgifter i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde. Denna skyldighet har sin grund i det likaledes oinskränkta krav på bevarande i minst fem år av bevismaterial för eventuella undersökningar om penningtvätt som finns i artikel 4 i penningtvättsdirektivet. Av motiven till kasinolagen framgår det inte varför en gallringsfrist om ett år valts. Det är emellertid rimligt att anta att integritetsskäl legat till grund för den valda gallringstiden.

Av hänsyn till den personliga integriteten skulle det således kunna ifrågasättas om det är godtagbart att kasinon blir skyldiga att bevara uppgifter om samtliga besökares identitet under så lång tid som fem år, oavsett om besökaren utnyttjar spelmöjligheterna eller spelar för förhållandevis små belopp.

Som nämnts skall enligt huvudregeln i penningtvättsdirektivet identitetskontroll alltid utföras då kasinokund köper eller säljer spelmarker till ett värde av 1 000 euro eller mer. Det får antas att denna skyldighet införts på grund av att det i sådana fall typiskt sett föreligger en betydande risk för att kasinot utnyttjas i penningtvättssyfte.

Enligt förslaget som fördes fram i promemorian skulle denna gräns och skyldigheten att rapportera misstänkta transaktioner kunna tjäna som vägledning för när registrerade uppgifter om en kasinokund borde bevaras enligt de strängare bestämmelser om bevarandeskyldighet som gäller enligt penningtvättslagen. Övriga insamlade uppgifter skulle då bevaras enligt gällande regler i kasinolagen.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig i den delen har emellertid avstyrkt förslaget, eftersom det skulle medföra betydande praktiska problem för såväl kasinona som besökarna att ha två olika ordningar för bevarande av handlingar eller uppgifter. *Lotteriinspektionen* och *AB Svenska Spel* har i stället förordat att samtliga uppgifter i besöksregistret bevaras i fem år.

Det ingrepp i den personliga integriteten en förlängning av fristen för bevarande av de aktuella handlingarna skulle innebära måste givetvis beaktas. När den aspekten emellertid vägs mot intresset av att kunna bedriva en verkningsfull utredning av misstänkt penningtvätt anser vi att bestämmelsen i 8 § kasinolagen om gallring av uppgifter och fotografier i registret över besökare bör ändras så att den i stället anger att uppgifter och fotografier skall bevaras i minst fem år. Därvid har också tagits hänsyn till vad som är möjligt för kasinona att praktiskt hantera i fråga om registrering och bevarande av information om besökare.

Tiden om fem år bör – i enlighet med vad som gäller i dag – räknas från det att uppgiften eller fotografiet registrerats. Efter fem år bör uppgifterna och fotografierna genast gallras.

Enligt 8 § penningtvättslagen skall skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter räknas från det att affärsförbindelsen upphörde. I penningtvättslagen finns emellertid situationer då identitetskontroll skall ske även vid vissa transaktioner utan att en affärsförbindelse ingåtts (4 § andra stycket och 7 §). I dessa fall saknas i dag en uttrycklig tidpunkt från vilken skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter skall räknas. För att även i sådana fall ha en tidpunkt att utgå ifrån bör en bestämmelse införas om att skyldigheten att bevara uppgifter eller handlingar alternativt skall räknas från det att identitetskontroll utfördes. I de fall då en affärsförbindelse inleds bör dock skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter alltid räknas från den tidpunkt då affärsförhållandet upphörde, eftersom en sådan tidpunkt regelmässigt inträder vid ett senare tillfälle än då identitetskontroll utförts.

Bankföreningen anser att lagringstiden när det gäller uppgifter som registrerats enligt lagen (1999:163) om penningtvättsregister bör förlängas till tre år och att förbudet mot samkörning i 7 § samma lag bör avskaffas eller kraftigt modifieras.

Frågor med anknytning till lagen om penningtvättsregister har behandlats ingående i tidigare lagstiftningsärenden (prop. 1998/99:19 s. 54 ff). I det sammanhanget betonades att integritetsfrågor måste ställas i förgrunden vid bedömningen av huruvida personuppgifter skall få hanteras med hjälp av automatiserad databehandling. Regeringen ansåg då att en gallringstid om ett år var rimlig och ansåg vidare att ett uttryckligt förbud mot samkörning av uppgifter skulle införas i lagen med hänsyn till skyddet för den personliga integriteten. Liknande överväganden har senare gjorts även i samband med att finansiella företag gavs motsvarande möjlighet att föra register över uppgifter som lämnas till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet regeringen bestämmer enligt lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. (prop. 2001/02:149 s. 52–54). Tillräckliga skäl att nu frånga denna bedömning föreligger inte.

9 Rapporteringsskyldighet m.m.

9.1 Undantag från rapporteringsskyldigheten för oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare

Regeringens förslag: Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister, godkända och auktoriserade revisorer samt skatterådgivare skall undantas från rapporteringsskyldigheten när de uppträder som ombud, biträde eller försvarare i ett rättsligt förfarande. Undantaget skall även gälla sådana uppgifter som anförtrots dem för uppdragets fullgörande. För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå skall även undantag från rapporteringsskyldigheten gälla för information som erhållits när de bedömer en klients rättsliga situation.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till förslaget. Ett antal remissinstanser, *Ekobrottsmyndigheten*, *Skatteverket* och *Stockholms tingsrätt*, anser att de föreslagna undantagen är för långtgående och att de bör begränsas. *Skatteverket* avstyrker förslaget om att revisorer skall omfattas av undantaget från rapporteringsskyldighet. *FAR* och *Svenska Revisorsamfundet* anser att möjligheten att göra undantag för rådgivning i samband med ett rättsligt förfarande bör utvidgas till att även omfatta revisorer. *Mäklarsamfundet* anser att även fastighetsmäklare bör omfattas av de föreslagna undantagen. *Revisorsamfundet*, *FAR* och *Ekobrottsmyndigheten* anser att skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt bör avgränsas till vad revisorn har att iaktta enligt god revisorssed. *Revisorsamfundet* och *FAR* föreslår att rapporteringsskyldighet endast skall gälla vid en högre grad av misstanke än vad som följer av rekvisitet ”skäligen kan antas”. *Revisorsamfundet* anser vidare att det bör klargöras att anställda i en organisation eller ett företag inte skall omfattas av penningtvättslagen när de bidrar med råd om skattefrågor inom organisationen eller företaget.

Skälen för regeringens förslag

Advokater

Till skillnad från många andra länder finns i Sverige inte något advokatmonopol. Rådgivning i rättsliga frågor får således tillhandahållas av vem som helst. Inte heller ställs i detta avseende några särskilda, formella krav på den som skall uppträda som ombud, biträde eller försvarare i domstol.

Det finns emellertid ett reglerat advokatväsende i Sverige. Av 8 kap. 1 § rättegångsbalken framgår att det för riket skall finnas ett allmänt advokatsamfund och att advokat är den som är ledamot av samfundet. Stadgarna för Advokatsamfundet fastställs av regeringen. Det är enligt

8 kap. 10 § rättegångsbalken straffbart att utan behörighet till det använda titeln advokat.

Rättegångsbalken innehåller grundläggande bestämmelser om vad som krävs för att bli ledamot av samfundet (8 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken). Vissa kompletterande bestämmelser finns i samfundets stadgar. Enligt huvudreglerna får till ledamot av Advokatsamfundet endast den antas som har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom EES, har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete, har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning, har gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet. Vad som avses med erforderlig praktisk och teoretisk utbildning definieras i stadgarna till att ha utövat praktisk juridisk verksamhet i minst fem år, varvid sökanden under minst tre år skall ha ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter. Han eller hon måste också ha genomgått av samfundet anordnade kurser i advokatyrkets etik och teknik.

Fråga om inträde i samfundet prövas av dess styrelse. Ett beslut om avslag får överklagas till Högsta domstolen.

Advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd utövar tillsyn över advokatväsendet. En advokat är skyldig att lämna samfundet de uppgifter som behövs för tillsynen. Vidare får Justitiekanslern begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosätter sin plikt (8 kap. 6 § rättegångsbalken).

En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt skall enligt 8 kap. 7 § rättegångsbalken uteslutas ur samfundet. Är omständigheterna mildrande får i stället varning tilldelas honom. Vid andra åsidosättande av plikter som advokat får varning eller erinran meddelas. Nämnden kan också avsluta ett ärende med att göra ett uttalande, utan att tilldela advokaten en disciplinär påföljd.

Tillsynen över advokater har nyligen varit föremål för utredning, se Advokatkommitténs slutbetänkande Tillsyn över advokater m.m. (SOU 1999:31). Kommitténs slutsats var att inga anmärkningar kan riktas mot hur tillsynen i dag utövas och hur den disciplinära verksamheten bedrivs.

Advokattiteln medför att vissa särskilda bestämmelser skall tillämpas, i första hand med avseende på det förtroendefulla förhållandet mellan advokaten och dennes klient. Att kunna vända sig till en advokat för att få juridisk rådgivning i förlitan på att tystnadsplikt iakttas är en rättighet som skyddas i de flesta rättsstater. En svensk advokat – eller en advokat auktoriserad inom EES som verkar i Sverige – är skyldig att i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrots honom och iaktta god advokatsed. Vidare föreskrivs i 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken att en advokat är skyldig att när god advokatsed så kräver förtiga vad han får kännedom om i sin yrkesutövning. Vad god advokatsed är har inte närmare preciserats vare sig i rättegångsbalken eller i samfundets stadgar. Inom advokat kåren har det emellertid genom årens lopp utbildats vissa yrkesetiska principer. Prövningen av vad som är förenligt med god advokatsed sker genom den disciplinära verksamheten inom samfundet samt genom vägledande uttalanden av styrelsen.

År 1971 utfärdades av Advokatsamfundets styrelse för första gången vägledande regler om god advokatsed. Dessa har under åren omarbetats och kompletterats i olika avseenden och de nuvarande vägledande reg-

lerna utfärdades av Advokatsamfundets styrelse den 9 november 1984. Vid reglernas tillkomst framhöll styrelsen att reglerna, som har till syfte att vara vägledande för samfundets ledamöter, i allt väsentligt endast utgjorde en kodifiering av de normer som dittills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära verksamhet. I fråga om tystnadsplikt föreskrivs att en advokat skall iaktta diskretion om sina klienters angelägenheter och att han inte – utan att laglig skyldighet föreligger eller vederbörligt samtycke inhämtats – får yppa något som anförtrotts honom i hans verksamhet eller som han i samband med sådant förtroende erfarit (se 19 § i de vägledande reglerna).

Överträdelse av skyldigheten enligt 8 kap. 4 § rättegångsbalken att iaktta tystnadsplikten är inte bara ett brott mot god advokatsed utan är också straffbelagt som brott mot tystnadsplikten, se 20 kap. 3 § brottsbalken. Åtal för sådan överträdelse får enligt 8 kap. 7 § sista stycket rättegångsbalken inte väckas av annan än Justitiekanslern och endast om det är påkallat från allmän synpunkt. Av förarbetsuttalanden framgår (se prop. 1979/80 s. 396) att avsikten med regleringen är att ett beivrande i disciplinär ordning är avsett att vara huvudregeln och att JK skall väcka åtal i princip endast när en advokat har brutit mot sin tystnadsplikt genom att meddela uppgifter för publicering eller genom att offentliggöra uppgifter i något massmedium och lagföringen måste ske i form i tryckfrihetsmål.

Ett exempel på bestämmelser som innebär en laglig skyldighet för en advokat att i vissa fall bryta sin tystnadsplikt finns i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. I paragrafen regleras frågan om undantag från vittnesplikten, det s.k. frågeförbudet, vilket i fråga om advokater innebär att en advokat inte får höras som vittne om något som anförtrotts honom eller henne i samband med yrkesutövningen eller som vederbörande annars erfarit i samband med denna. Undantag gäller i princip endast vid medgivande från den som tystnadsplikten gäller till förmån för samt – för andra än försvarare – vid utredning av brott för vilka straffminimum är fängelse i två år eller mer.

Regleringen är i princip också densamma i fråga om skydd mot beslag och husrannsakan.

Som framgått av det föregående omgärdas det förtroendefulla förhållandet mellan en advokat och dennes klient av starka skyddsregler. Bakom regleringen med tystnadsplikt för advokater ligger en önskan att den som söker juridisk vägledning skall kunna kommunicera fritt med sin advokat. En klient vars rättsliga förhållanden skyddas på detta sätt kan öppet avslöja sådant som är oförmånligt om honom eller henne. Advokaten kan därmed få ett så fullständigt och korrekt underlag som möjligt för sin rådgivning. I många fall kan ett råd till en klient bestå i ett avrådande från olämpligt handlande, vilket allmänt sett ligger i rättsväsendets intresse.

Här nämnda aspekter talar för att ett undantag bör göras för advokater från skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt.

Bör advokater och biträdande jurister på advokatbyråer behandlas lika?

Förutom advokater arbetar också biträdande jurister på advokatbyråer med rådgivning. Dessa arbetar under tillsyn av advokat och dennes disci-

plinära ansvar omfattar också en biträdande jurists åtgärder. Vidare omfattar undantagen från vittnesplikten enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken också en advokats biträden. Arbetsfördelningen vid advokatbyråer är sådan att det inte skulle fungera att ha olika regelverk beträffande t.ex. rapporteringsskyldighet för de grupper av jurister som arbetar där.

Direktivet bör mot denna bakgrund genomföras på så sätt att det inte har någon självständig betydelse om den verksamhet som utförs vid en advokatbyrå, t.ex. juridisk rådgivning, rent faktiskt utförts av en advokat eller en biträdande jurist.

Andra oberoende jurister

Direktivet tillåter undantag från rapporteringsskyldigheten för alla oberoende jurister och således inte bara för advokater och deras biträden. Det finns emellertid skäl som talar för att låta ett undantag omfatta bara advokater och biträdande jurister på advokatbyråer. Reglerna om disciplinansvar och tillsyn av samfundet gäller bara advokater och deras biträde. Oberoende jurister som inte är advokater eller biträdande jurister på advokatbyråer omfattas således inte av Advokatsamfundets tillsynsverksamhet. För juridiska byråer finns intresseorganisationen Sammanslutningen för Sveriges Juridiska Byråer (SJB) som bl.a. utövar kontroll och tillsyn över medlemmarnas verksamhet. SJB kan vidta disciplinåtgärder vid brott mot dess etiska regler. Formellt lyder SJB under JUSEK:s förbundsstyrelse men sammanslutningen har egna stadgar. SJB har knappt 100 medlemmar, vilket skall jämföras med drygt 3 500 advokater. Den tillsyn och disciplinverksamhet som SJB utövar kan inte jämföras med samfundets på ett sådant sätt att det kan utgöra skäl för att undanta dess medlemmar från rapporteringsskyldighet.

Enligt undantaget från vittnesplikten i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken gäller frågeförbud om vad en advokat eller dennes biträde erfarit i sin yrkesutövning. Undantag görs bara om det är medgivet i lag att de hörs som vittnen eller om klienten samtycker till att de hörs. Advokater och deras biträden har således en särställning i fråga om det särskilda förtroendet mellan klienter och rättsliga rådgivare. Detta förhållande talar ytterligare för att låta ett undantag från rapporteringsskyldigheten omfatta bara advokater och biträdande jurister på advokatbyråer. För en oberoende jurist är dessutom medlemskap i SJB frivilligt, medan advokattiteln förutsätter medlemskap i Advokatsamfundet.

Rättegångsombud, biträden och försvarare

Regleringen i 36 kap. 5 § tredje stycket rättegångsbalken innehåller ytterligare ett viktigt undantag från vittnesplikten förutom det som avser advokater och deras biträden. Rättegångsombud, biträde eller försvarare får inte höras som vittnen om vad som anförtrotts dem om inte parten medger det. I detta fall saknar det betydelse om vederbörande är advokat eller inte. Eftersom det inte råder advokattvång eller advokatmonopol i Sverige är det inte bara advokater som uppträder i domstol. Vanligast förekommande är att den som anlitas är en oberoende jurist i den mening som avses i direktivet. Det kan också förekomma att en anställd bolags-

jurist eller någon annan som man rent allmänt känner stort förtroende för anlitas som ombud, biträde eller försvarare. Frågeförbudet i förhållande till den som företräder eller biträder i domstol är således inte begränsat till en viss yrkeskategori.

Det är en grundläggande princip i ett rättssamhälle att man i förtroende skall kunna tala med den som företräder, biträder eller försvarar en i domstol och att denne inte skall kunna kallas som vittne och utfrågas om vad man sagt. Skyldigheten att rapportera misstankar om penningtvätt måste utformas med detta förhållande i åtanke.

Om ett undantag från rapporteringsskyldigheten skulle avgränsas till att gälla bara advokater och deras biträden skulle det innebära en avvikelse från den nuvarande regleringen av vittnesplikt och frågeförbud i rättegångsbalken. Det kan också ifrågasättas om inte en sådan ordning i praktiken skulle innebära ett steg mot införande av advokattvång. Det finns således goda skäl för att undanta alla rättegångsombud, biträden och försvarare från rapporteringsskyldighet beträffande vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande.

När det gäller avgränsningen av ett undantag från skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt är utgångspunkten givetvis att det särskilda förtroendeförhållandet vid företräddande i domstol samt vid juridisk rådgivning skall kunna bevaras. Men även förekomsten av en tillsynsfunktion har betydelse vid avgränsningen och det kan till och med ifrågasättas om det inte skall krävas en särskilt stark tillsyn liknande den som advokatsamfundet utövar för att undantag skall komma i fråga. Beträffande de ombud, biträden och försvarare som inte är advokater eller biträddande jurister på advokatbyråer har Advokatsamfundet inte någon tillsyn. SJB har viss tillsyn över dem som är medlemmar i sammanslutningen. Den kan dock inte jämföras med tillsynen över advokatväsendet, som är reglerat i lag och ger det allmänna både insyn och inflytande. Rätten har dock möjlighet att avvisa ombud, biträde eller försvarare enligt reglerna i 12 kap. 5 och 22 §§, samt 21 kap. 3 § rättegångsbalken. Att samfundet inte utövar tillsyn över de ombud, biträden och försvarare som inte är advokater eller biträden på advokatbyråer har därmed inte någon avgörande betydelse för frågan om också andra oberoende jurister skall undantas vid fullgörande av uppdrag som rättegångsombud, biträden eller försvarare.

Mäklarsamfundet anser att även fastighetsmäklare skall omfattas av undantag från rapporteringsskyldigheten. Direktivets möjlighet till undantag från rapporteringsskyldigheten gäller emellertid endast för oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare.

Principen om att man i så stor utsträckning som möjligt skall få välja vem man vill företräddas eller biträddas av bör upprätthållas så långt det är möjligt. Något avgörande skäl till varför inte också godkända och auktoriserade revisorer samt skatterådgivare bör undantas i de – i och för sig sällan förekommande – fall då de agerar rättegångsombud, biträde eller försvarare finns inte. Nämnda revisorer samt skatterådgivare bör därför på samma sätt som oberoende jurister undantas från rapporteringsskyldighet när de företräder, biträder eller försvarar i domstol.

Ekobrottsmyndigheten har framhållit att information som lämnats medan det rättsliga förfarandet övervägs inte bör omfattas av undantaget i

9 a §. *Skatteverket* anser att revisorer inte skall omfattas av undantaget i 9 a § eftersom information som revisorn erhållit i sin revisionsverksamhet i sådant fall skulle omfattas av undantaget från rapporteringsskyldigheten.

Enligt vår mening bör undantagsmöjligheten i 9 a § inte begränsas på det sätt som *Ekobrottsmyndigheten* föreslår. Det intresse som i detta sammanhang träder i förgrunden är tvärtom att en enskild person skall kunna få rådgivning i samband med att en rättslig tvist uppkommit, oavsett om detta leder till ett rättsligt förfarande eller inte. Däremot är det inte – som *Skatteverket* befarar – avsikten att information som erhållits utanför ramen av en rättslig tvist skall omfattas av undantaget i 9 a §. För att undantaget skall vara tillämpligt krävs att informationen lämnats i samband med det rättsliga förfarandet.

Den närmare utformningen av ett undantag från rapporteringsskyldigheten

I direktivet ges förutom möjlighet till undantag för rådgivning i samband med ett rättsligt förfarande, dvs. beträffande information som erhållits i samband med ett rättsligt förfarande, även möjlighet till undantag i samband med rådgivning avseende bedömningen av en klients rättsliga ställning. Vad som avses härmed är en rättslig bedömning av lagligheten i en affärstransaktion som klienten antingen avser att utföra eller har utfört. Beträffande denna del av undantagsmöjligheten gör sig inte samma principiella överväganden om rätten att välja vem man vill låta sig företrädas av gällande. Här handlar det i stället om möjligheten för en klient att kunna vända sig till en jurist för en rättslig bedömning av ett genomfört eller tänkt handlande.

Med hänsyn till de särskilda avvägningsfrågor som kan uppstå i en sådan situation och den risk som finns för missbruk är en fungerande tillsyn och ett strängt disciplinansvar nödvändiga förutsättningar för undantag. Sådan tillsyn och sådant disciplinansvar som krävs för undantag är endast advokater, biträdande jurister samt godkända och auktoriserade revisorer underkastade. Emellertid är inte bara tillsyn och disciplinansvar avgörande för den närmare utformningen av undantaget, eftersom detta främst är tänkt att ge en klient möjlighet att kunna vända sig till en jurist för att i strikt förtroende få en rättslig bedömning av ett genomfört eller tänkt handlande.

Således bör endast advokater och biträdande jurister omfattas av undantag för rapporteringsskyldighet i samband med en bedömning av en klients rättsliga situation.

Det finns inte skäl att begränsa undantagets omfattning på de sätt som bl.a. *Ekobrottsmyndigheten* och *Skatteverket* föreslår. Inte heller revisorer bör omfattas av undantaget, såsom *FAR* och *Revisorssamfundet* rekommenderar.

Den närmare utformningen av gransknings- och rapporteringsskyldigheten för revisorer

Flera remissinstanser, bl.a. *FAR* och *Revisorsamfundet*, menar att revisorers granskningskyldighet bör begränsas till den granskning som en

revisor utför i enlighet med god revisionssed, att omfattningen av gransknings- och rapporteringsskyldigheten bör preciseras samt att gransknings- och rapporteringsskyldighet för revisorer endast bör föreligga vid en högre grad av misstanke än den som gäller i dag enligt 9 § penningtvättslagen.

FAR efterlyser besked om t.ex. en revisor är rapporteringsskyldig om han eller hon finner att en revisionsklient utnyttjas för penningtvätt av en leverantör. *Revisorsamfundet* anser att det bör klargöras att anställda i en organisation eller företag inte skall omfattas av penningtvättslagen när de bidrar med råd om skattefrågor inom organisationen eller företaget.

Som framhållits tidigare i denna remiss framgår det redan av 2 § i penningtvättslagen att lagen endast gäller för verksamhet som är inriktad mot kunder. Intern verksamhet som bedrivs hos den rapporteringsskyldige faller således utanför rapporteringsskyldigheten medan förhållanden som berör en kund eller klient omfattas av rapporteringsskyldighet.

Det bör framhållas att bestämmelsen i 9 § penningtvättslagen endast innebär att transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt skall granskas. Vårt förslag innebär inte att revisorns granskningsuppdrag blir mer omfattande än vad det är i dag. Något krav på att revisorn löpande skall efterforska om klienten ägnar sig åt penningtvätt uppställs således inte i penningtvättslagen. Givetvis bör – i enlighet med påpekanden från flera remissinstanser – granskningskyldigheten fullgöras i enlighet med vad som utgör god revisionssed för att inte negativt inverka på revisorers möjlighet att bedriva en effektiv och löpande revision. Något behov av att slå fast detta i penningtvättslagen – som *Revisorsamfundet* anser – föreligger dock inte eftersom en revisor under alla omständigheter förutsätts rätta sig efter god revisionssed i utförandet av sitt uppdrag som revisor.

Eftersom penningtvättsdirektivet är ett minimidirektiv finns det inte något utrymme att lindra de krav direktiven ställer om när rapportering av misstänkta transaktioner skall ske. Den avgränsning som följer av att en revisor skall utföra den granskningskyldighet som penningtvättslagen stadgar i enlighet med god revisionssed bör dock i stor utsträckning tillgodose de remissynpunkter som framförts om att gransknings- och rapporteringsskyldighet måste begränsas för att inte negativt inverka på revisorers möjlighet att bedriva en effektiv och löpande revision.

Remissyttrandena ger vid handen att viss oklarhet synes råda om när gransknings- och rapporteringsskyldigheten aktualiseras, dvs. vilken grad av misstanke om penningtvätt som krävs för att skyldigheten skall inträda. I samband med införandet av penningtvättslagen behandlades frågan om vad rekvisitet ”skäl att anta” innebär (prop. 1992/93:207 s. 20 och 21). Rekvisitet har senare, utan att någon ändring i sak varit avsedd, ersatts av lokutionen ”skäligen kan antas”. I fråga om när gransknings- och rapporteringsskyldigheten aktualiseras hänvisas därför till de uttalanden som gjordes i sagda sammanhang. Dessutom är revisorer redan i dag enligt 10 kap. 38 § aktiebolagslagen skyldiga att t.ex. anmäla penninghäleri när revisorn *kan misstänka brott*. Trots de något olika formuleringarna torde någon saklig skillnad mellan dessa båda uttryckssätt inte föreligga. Ytterst får det överlämnas till rättstillämpningen att fastställa den närmare innebörden av rekvisiten i 9 § penningtvättslagen.

9.2 Oberoende jurister och vittnesplikt

Regeringens bedömning: Regleringen i penningtvättslagen om att den som rapporterar misstänkt penningtvätt inte får göras ansvarig för brott mot tystnadsplikt bör inte kompletteras med en bestämmelse som medför vittnesplikt för advokater och andra oberoende jurister.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås en bestämmelse i 36 kap. 5 § rättegångsbalken som innebär att det skall föreligga vittnesplikt för den som har rapporteringsskyldighet enligt penningtvättslagen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har inte någon invändning mot promemorians förslag. *Sveriges Advokatsamfund* avstyrker dock förslaget om vittnesplikt för advokater och deras biträden då det inte finns underlag som visar att den brottslighet som har att göra med penningtvätt kan anses vara ett så stort problem eller vara av så allvarlig karaktär att det motiverar ett avsteg från vad som annars gäller för genombrott av frågeförbudet för advokater. *Lunds universitet, Juridiska fakulteten* anser att förslaget bör förbättras lagtekniskt.

Skälen för regeringens bedömning

Rapportering och tystnadsplikt

Enligt 10 § penningtvättslagen får den som rapporterar misstänkt penningtvätt inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt. Förutom företaget som rapporterar misstänkt penningtvätt skyddas också styrelseledamöter, anställda och andra som lämnar uppgifter för företagets räkning. Regleringen har funnits i penningtvättslagen sedan den infördes. När lagen ändrades år 1999 ersattes lokutionen ”brutit mot någon sekretessregel” med ”åsidosatt tystnadsplikt”. Syftet var att låta bestämmelsen omfatta inte bara brott mot tystnadsplikt enligt lag utan också brott mot tystnadsplikt enligt avtal (prop. 1998/99:19 s. 75).

Regleringen i penningtvättslagen medför således att en oberoende jurist som rapporterar misstänkt penningtvätt inte får göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt i förhållande till sin klient.

Vittnesplikt och frågeförbud

Den som har rapporterat misstänkt penningtvätt kan i många fall komma att bli kallad att höras i domstol som vittne. Detta gäller också advokater, biträdande jurister på advokatbyråer och andra som företräder, biträder eller försvarar i domstol.

Regleringen i 36 kap. 5 § rättegångsbalken begränsar möjligheten att höra ett vittne. För vissa fall inskränks den generella vittnesplikten genom vad som kallas frågeförbud. Det är inte alltid som tystnadsplikt motsvaras av ett frågeförbud. Den som har tystnadsplikt kan i vissa fall vara skyldig att vittna i domstol. Det förekommer också frågeförbud utan att det föreskrivs tystnadsplikt, dvs. att det trots avsaknad av bestämmelse som föreskriver tystnadsplikt inte är tillåtet att höra en person som vittne.

För oberoende jurister är det två bestämmelser om frågeförbud i 36 kap. 5 § rättegångsbalken som är av betydelse.

Enligt 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken får advokater och deras biträden höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Bestämmelsen innebär att advokater som huvudregel inte får höras som vittnen om sådant som de anförtrotts i sin verksamhet som advokat eller som de i samband därmed erfarit (s.k. frågeförbud). När det gäller information som har lämnats vid ett polisförhör vid vilket en advokat i egenskap av försvarare har deltagit, har det i doktrinen framförts olika uppfattningar om huruvida informationen faller in under det som advokaten inte får höras om, eller närmare bestämt under rekvisitet ”i samband därmed erfarit”. Frågan är om advokaten, för att informationen skall omfattas av frågeförbudet, skall ha fått informationen i samband med att något har anförtrotts honom eller henne eller om det är tillräckligt att det är något som advokaten har erfarit i samband med sin yrkesutövning. Det kan dock noteras att den vanligaste och den i doktrinen senast uttalade uppfattningen är att frågeförbudet inte bara omfattar sådant som advokaten har erfarit i samband med att något har anförtrotts honom eller henne.

Av 36 kap. 5 § tredje stycket rättegångsbalken följer att rättegångsbud, biträden och försvarare inte får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem för uppdragets fullgörande.

Frågeförbudet för advokater och deras biträden är generellt till sin avfattning. Det är alltså inte kopplat till bedömning av en klients rättsliga ställning eller företrädande i domstol. Frågeförbudet för rättegångsbud, biträden och försvarare avser däremot inte bedömning av en klients rättsliga ställning utan bara företrädande, biträde eller försvarande i domstol.

Rapporteringskyldighet och vittnesplikt

Frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken rörande advokater och deras biträden är inte absolut. Advokater och deras biträden får höras som vittnen om den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det eller om det är medgivet i lag.

Det kan diskuteras om nuvarande bestämmelse i penningtvättslagen om att den som rapporterar misstänkt penningtvätt inte får göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt innebär ett medgivande i lag i den mening som avses i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken. Rapporteringsskyldighetens brottsbeivrande funktion talar i och för sig för att de aktuella uppgifterna inte bara skall få lämnas till Rikspolisstyrelsen utan också till domstol i ett förhör. Denna omständighet har anförts som skäl för att bestämmelsen om anmälningsskyldighet till polismyndighet i numera upphävda 25 § i 1918 års lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar också skall innefatta medgivande till vittnesmål. (Se Welamson, Läkarsekretessen, Norstedts, 1962 s. 53 ff.) Den numer rådande uppfattningen är dock att ett genombrott av tystnadsplikt inte innebär en skyldighet att vittna. För skyldighet att vittna trots frågeförbud enligt 36 kap. 5 § andra stycket krävs en uttrycklig lagregel som medger vittnesmål.

Systematiken i 36 kap. 5 § rättegångsbalken är sådan att i de första tre styckena anges undantag från den generella vittnesplikten, dvs. frågeförbud för vissa situationer. I det fjärde stycket räknas sedan upp vissa undantag från de i andra och tredje styckena stadgade fallen av frågeförbud. Till exempel anges i det fjärde stycket att en familjerådgivare som har viss uppgiftsskyldighet enligt socialtjänstlagen (2001:452) också är skyldig att vittna utan hinder av frågeförbudet i andra stycket. Om det hade varit så att ett genombrott av tystnadsplikt också hade inneburit en skyldighet att vittna i domstol hade lagregleringen rörande uppgiftsskyldighet enligt socialtjänstlagen och vittnesplikt i 36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken inte varit nödvändig. Sammanfattningsvis kan det konstateras att nuvarande reglering om tystnadsplikt i penningtvättslagen inte kan anses innebära ett medgivande att höras som vittne trots frågeförbud enligt 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken.

Beträffande rättegångsombud, biträden och försvarare finns inte någon regel om att frågeförbudet viker vid medgivande i lag. För det fall rättegångsombud, biträden och försvarare rapporterar misstänkt penningtvätt medför regleringen i 36 kap. 5 § rättegångsbalken att de inte får höras som vittnen rörande det som rapporterats.

När det gäller sambandet mellan bestämmelser om uppgiftsskyldighet och vittnesplikt måste en avvägning göras mellan enskilda personers intresse av integritetsskydd och domstolarnas behov av ett fullgott underlag för sina avgöranden (se prop. 1996/97:124 s. 107 ff). Det är som utgångspunkt rimligt att en i lag föreskriven rapporteringsskyldighet stämmer överens med en motsvarande skyldighet att vittna. Detta skulle tala för att, som det föreslås i promemorian, man inför en reglering som innebär att en advokat som har rapporterat om misstänkt penningtvätt får höras som vittne i domstol. Men det finns enligt vår mening starka skäl mot en sådan lösning. Enligt den i dag gällande regleringen kan frågeförbudet i princip endast brytas igenom om klienten ger sitt samtycke eller vid sådan allvarlig brottslighet där straffminimum är minst två år. När det gäller de brott som kan utgöra penningtvätt kan det ibland röra sig om brott på bötesnivå. Med hänsyn härtill och då det förtroendefulla förhållandet mellan en advokat och dennes klient är grundläggande finner vi att det inte finns tillräckliga skäl att bryta igenom frågeförbudet.

9.3 Bör Advokatsamfundet utses till mottagare av rapporter?

Regeringens bedömning: Möjligheten enligt penningtvättsdirektivet att utse ett lämpligt självreglerande yrkesorgan som oberoende jurister skall rapportera misstänkt penningtvätt till bör inte utnyttjas. Samma regler bör således i detta avseende gälla för advokater och biträdande jurister på advokatbyrå som för övriga som omfattas av penningtvättslagen.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Inte någon av remissinstanserna yttrar sig över promemorians förslag.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt den nya lydelsen av artikel 6.3 i penningtvättsdirektivet får medlemsstaterna i vissa fall utse ett lämpligt självreglerande yrkesorgan att vara mottagare av rapporter om misstänkt penningtvätt. För närvarande gäller enligt 9 § penningtvättslagen att företag som omfattas av lagen skall lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer.

I stycke 20 i ingressen till 2001 års direktiv anges möjligheten att utse ett särskilt organ för mottagande av uppgifter från jurister för att ta vederbörlig hänsyn till den tystnadsplikt som oberoende jurister är skyldiga sina klienter.

Ett skäl för att utse Advokatsamfundet till mottagande organ för rapporter om misstänkt penningtvätt är hänsynen till tystnadsplikten i förhållande till klienter. Bakom det resonemanget ligger en presumtion för att de rapporterade juristerna skulle anse det lämpligare att rapportera till samfundet än till en brottsbekämpande myndighet. Enbart uppgifter från advokater och biträdande jurister på advokatbyråer torde kunna komma i fråga för rapportering till samfundet.

Det kan dock ifrågasättas om en rapportering till Advokatsamfundet skulle vara mer verksam än en rapportering till polisen. Det kan till och med vara så att en rapportering till Advokatsamfundet skulle kunna verka hämmande med tanke på samfundets tillsynsverksamhet.

Vidare är det tveksamt vilken Advokatsamfundets roll som mottagare skulle vara. Det får förutsättas att samfundet inte enbart skulle ha funktionen av en brevlåda.

Om Advokatsamfundet utses till det organ som advokater och biträdande jurister skall rapportera misstänkt penningtvätt till bör samfundet ges en överprövande funktion med en möjlighet att gallra bort rapporter där det rapporterade förfarandet vid en närmare granskning inte bedöms utgöra penningtvätt. En sådan gallring kan innebära att vad som får benämnas onödig eller felaktig rapportering av misstänkt penningtvätt kan undvikas. Eventuellt kan därmed ett antal klientrelationer bevaras. Detta är dock osäkert eftersom klienten kan få reda på att dennes ombud rapporterat till Advokatsamfundet. För att kunna ta ställning till om den rapporterade misstänkta penningtvätten bör vidarebefordras till polisen eller avskrivas såsom obefogad måste samfundet göra en självständig och oberoende analys av sakförhållandena. Det kan inte uteslutas att det härvid kan krävas betydande utredningsinsatser.

Frågan är vidare vilket ansvar Advokatsamfundet skulle ha för det fall det visar sig att en bortgallring var felaktig. Enligt 14 § penningtvättslagen skall den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt dömas till böter. Det kan också tänka sig att bortgallring borde ha skett och att detta hade uppdragats om en mer fullständig utredning hade genomförts av samfundet. I den situationen uppkommer närmast frågan om samfundets ansvar i förhållande till den rapporterade advokaten.

Övervägande skäl talar således för att inte utnyttja möjligheten till särlösning för advokater i detta avseende. Advokater som skall rapportera misstänkt penningtvätt skall således göra det på samma sätt som andra oberoende jurister och övriga som omfattas av penningtvättslagen.

9.4 Bör oberoende jurister vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är?

Regeringens förslag: Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister skall, i likhet med andra som omfattas av penningtvättslagen, vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Sveriges Advokatsamfund* anser att advokater och biträdande jurister endast skall vara rapporteringsskyldiga vid misstanke om tvätt av vinning från de brottstyper som anges i 2001 års direktiv.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 6 har frågor om huruvida penningtvättslagen bör begränsas till att avse endast de förbrott som 2001 års direktiv kräver behandlats. Frågan är om advokater och biträdande juristers särskilda förtroendeförhållande till klient motiverar en annan bedömning än den som gjorts i det sammanhanget.

1991 års direktiv – som är ett minimidirektiv – föreskriver en ovillkorlig skyldighet att vidta åtgärder i enlighet med direktivet i fråga om tillgångar som härrör från narkotikabrottslighet. Enligt direktivet bör länderna emellertid överväga att utvidga tillämpningen till andra former av brottslighet.

Vid genomförandet av direktivet i svensk rätt gjordes dock den bedömningen att den nya lagen om åtgärder mot penningtvätt skulle tillämpas på alla transaktioner som avser medel som härrör från brottsliga förvärv av allvarligare slag. Som skäl för detta ställningstagande anfördes att det vore lika förödande för tilltron till det finansiella systemet om det utnyttjades för penningtvätt i fråga om annan brottslighet än narkotikabrottslighet. Det gjordes dock den bedömningen att lagens krav på rapportering inte var motiverad i fråga om mera bagatellartad brottslighet (prop. 1992/93:207 s. 10). Lagen gjordes därför tillämplig vid förbrott där fängelse i mer än sex månader ingår i straffskalan.

I samband med att tillämpningsområdet för penningtvättslagen utvidgades år 1999 togs dock begränsningen till brott av allvarligare slag bort. Som skäl för detta anfördes att lagstiftningen mot penningtvätt bör vara så effektiv som möjligt samt att det kan vara svårt för en enskild banktjänsteman att avgöra huruvida fängelse i mer än sex månader ingår i straffskalan för ett misstänkt förbrott (prop. 1998/99:19 s. 38).

2001 års direktiv anger en vidare krets av förbrott än det ursprungliga direktivet. Numer omfattas alla former av brottslig inblandning i förövandet av ett allvarligt brott. Med allvarliga brott avses – utöver vad som gäller enligt 1991 års direktiv – åtminstone bl.a. allvarliga fall av bedrägeri samt mutbrott, bestickning och brott som kan generera betydande vinning och som är straffbart med ett kännbart frihetsstraff enligt nationell straffrättslig lagstiftning. Härutöver omfattas vissa handlingar som utförs av kriminella organisationer. Det är således en tämligen heterogen grupp förbrott som omfattas.

Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att ålägga svenska advokater och biträdande jurister på advokatbyrå en mer omfattande rapporteringsskyldighet än vad direktivet kräver. Vad som skulle kunna tala för att inte

gå längre än vad direktivet kräver är att direktivets skyldighet att rapportera misstänkt penningtvätt inte riktigt står i samklang med den roll som dessa, och andra oberoende jurister, har gentemot sina klienter.

Något avgörande skäl till varför advokater och biträdande jurister på advokatbyrå skulle särbehandlas i det här avseendet kan detta emellertid inte anses utgöra. Den särskilda relation som finns mellan advokater och deras klienter skyddas tillräckligt genom det undantag från rapporteringsskyldigheten och meddelandeförbudet som här föreslås (se avsnitten 9.1 och 10.1).

Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister bör således vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är. I detta avseende bör således samma regler gälla för dessa yrkeskategorier som för övriga som omfattas av penningtvättslagen.

10 Meddelandeförbud

10.1 Advokater och biträdande jurister

Regeringens förslag: För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå skall förbudet att för klienten eller någon utomstående röja bl.a. att rapportering av misstänkt penningtvätt har gjorts gälla under 24 timmar från det att en granskning inletts, uppgifter lämnats till polisen eller polisen inletts en undersökning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Riksåklagaren*, *Rikspolisstyrelsen* och *Stockholms tingsrätt*, anser att tidsfristen om 24 timmar är alltför kort och bör utsträckas. *Justitiekanslern* delar uppfattningen att fristen är för kort och ifrågasätter om skälen för ett meddelandeförbud är tillräckligt starka för att motivera ytterligare ingrepp i advokaternas lojalitetsplikt. *Sveriges Advokatsamfund* anser att fristen bör beräknas från när granskningen respektive undersökningen inletts.

Skälen för regeringens förslag

Möjlighet till undantag från meddelandeförbudet

1991 års penningtvättsdirektiv (artikel 8) föreskriver som huvudregel att det institut eller den person som, självmant eller på begäran, lämnat upplysningar som rör misstänkt penningtvätt till myndigheter som har att bekämpa penningtvätt, inte får röja detta eller att en undersökning om penningtvätt genomförs för kunden eller någon utomstående (s.k. meddelandeförbud). Genom 2001 års direktiv införs ett undantag i artikeln som innebär att medlemsstaterna inte skall vara skyldiga att tillämpa regeln för notarier, oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare. Direktivet ger således inte utrymme för att, såsom *Mäklarsamfundet* föreslår, undanta fastighetsmäklare från meddelandeförbudet.

Bestämmelser om meddelandeförbud motsvarande penningtvättsdirektivets huvudregel finns i penningtvättslagen (10 § jfr med 9 och 9 a §§). Meddelandeförbudet har funnits sedan penningtvättslagens tillkomst. Det har inte framkommit att denna ordning skulle ha medfört några problem för de kategorier av näringsidkare som för närvarande omfattas av penningtvättslagen.

Meddelandeförbudet dikteras av intresset att det organ som mottar rapporter om misstänkt penningtvätt, dvs. för svenskt vidkommande Finanspolisen, skall kunna bedriva utredning utan att kunden eller annan informeras om att misstanke om penningtvätt finns. Skulle en kund som är misstänkt för penningtvätt underrättas om detta förhållande finns givetvis en överhängande risk att en påbörjad utredning försvåras eller till och med omintetgörs. Starka skäl kan således anföras för att alla rapporteringsskyldiga skall omfattas av förbudet att för sin uppdragsgivare eller någon utomstående röja den omständigheten att rapportering skett.

I detta sammanhang måste emellertid särskilt advokatrollens särdrag beaktas. Ett av de allra mest grundläggande momenten i advokatrollen är lojalitetsplikten gentemot klienten. Förtroendet mellan klient och advokat kan skadas allvarligt om ett regelsystem tillskapas som innebär att en advokat är skyldig att i hemlighet rapportera klienten till myndigheterna om penningtvätt misstänks förekomma. Det är väsentligt att man som klient hos en advokat kan utgå från att denne inte har rapporterat något, i vart fall inte utan att man i så fall får reda på det.

Ett annat, måhända viktigare, argument för att undantaget från meddelandeförbudet bör utnyttjas är att en advokat som misstänker penningtvätt enligt de advokatetiska reglerna bör avsäga sig uppdraget. Det skulle uppstå en ohållbar situation om advokaten skulle vara tvingad att rapportera den misstänkta penningtvätten och avsäga sig uppdraget utan att kunna tala om för klienten varför. Det skulle dessutom i många fall stå klart för klienten att skälet till avsägandet är att advokaten ansett sig tvungen att rapportera sina misstankar. Verkan av ett meddelandeförbud skulle därmed tunnas ut.

Den särskilda lojalitetsplikt som en advokat, liksom en biträdande jurist hos advokat, har motiverar således att ett undantag från meddelandeförbudet bör göras för dem.

Även för andra oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare kan, såsom flera remissinstanser framhåller, förtroendet mellan uppdragsstagare och uppdragsgivare komma att påverkas. Den lojalitetsplikt som råder mellan en advokat och dess klient intar dock en särställning vilket motiverar att avsteg gör från meddelandeförbudet på den grunden. Andra oberoende jurister, godkända och auktoriserade revisorer och skatterådgivare kan således vid bedömningen av om undantag från meddelandeförbudet bör göras inte utifrån nämnda motiv jämföras med advokater och biträdande jurister på advokatbyrå. I avsnitt 10.2 återkommer vi dock med en bedömning av om det finns andra skäl för att godkända och auktoriserade revisorer också bör omfattas av undantag från meddelandeförbudet.

Närmare om advokater och meddelandeförbud

En aspekt som måste beaktas vid den närmare utformningen av ett undantag från meddelandeförbudet för advokater och biträdande jurister är Finanspolisens utredningsmöjligheter. För att beakta detta intresse i möjligaste mån bör Finanspolisen ges visst rådrum att på ett effektivt sätt kunna bedriva sin utredning. Detta rådrum bör vara begränsat i tid och inte sättas längre än vad som oundgängligen är nödvändigt för att möjliggöra en effektiv utredning. Under denna tid skall alltså advokat, liksom biträdande jurist på advokatbyrå, vara förhindrad att berätta för sin klient att någon av de åtgärder som nämns i 11 § första stycket penningtvättslagen har genomförts.

Ett flertal remissinstanser anser att promemorians förslag om en frist på 24 timmar är otillräckligt med hänsyn till att en meningsfull utredning torde vara svår att utföra på så kort tid. Givetvis är det svårt att exakt bedöma under hur lång tid meddelandeförbudet bör gälla men en lämplig tidsram synes vara ett dygn, dvs. 24 timmar från det att t.ex. rapportering har skett. Vid bestämmandet av längden på tidsfristen har en avvägning

fått göras mellan rättsväsendets intresse av att kunna bedriva en verkningfull utredning av misstänkt penningtvätt och intresset av att inte skada den förtroendefulla relation som råder mellan advokat och klient. En sådan kortare tidsfrist torde även vara förenlig med att en advokat bör avsäga sig sitt uppdrag vid skälig misstanke om penningtvätt. Således skulle en advokat alltid 24 timmar efter det att uppgift enligt 9 § penningtvättslagen har lämnats kunna avsäga sig sitt uppdrag i fall då detta bedöms nödvändigt och då samtidigt meddela sin klient att rapportering har skett. För det fall en advokat avsäger sig sitt uppdrag före 24 timmarsfristens utgång förutsätts att detta görs på ett sådant sätt att det inte avslöjas att t.ex. rapportering har skett.

Sammanfattningsvis bör således advokat, liksom biträdande jurist på advokatbyrå, vara förbjuden att meddela sin klient att någon av de åtgärder som nämns i 11 § första stycket penningtvättslagen har genomförts, under 24 timmar från det att någon av dessa åtgärder vidtagits. Beträffande rapporteringen av misstänkt penningtvätt börjar tidsfristen löpa vid själva rapporteringen. I fall av granskning eller undersökning bör, såsom *Advokatsamfundet* påpekat, tidsfristen börja löpa när sådan åtgärd har inletts, och inte när den har genomförts.

10.2 Revisorer m.fl.

Regeringens förslag: För godkända och auktoriserade revisorer skall förbudet att för klienten eller någon utomstående röja bl.a. att rapportering av misstänkt penningtvätt har gjorts, när det gäller information som revisorn har fått inom ramen för revisionsverksamheten, bara gälla under 24 timmar från det att rapporteringen gjordes.

Promemorians förslag: Innehöll inte något undantag för revisorer från meddelandeförbudet.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Revisorsnämnden*, anser att undantaget från meddelandeförbudet bör omfatta även revisorer och skatterådgivare.

Skälen för regeringens förslag: Den särskilda lojalitetsplikt som en advokat, liksom en biträdande jurist, har i förhållande till en klient motiverar att ett undantag från meddelandeförbudet görs för dem. Beträffande kvalificerade revisorer finns det andra skäl som talar för att möjligheten till undantag från meddelandeförbudet bör användas för dem. Dessa skäl har sin grund i revisorns verksamhet som vald revisor, dvs. revisionsverksamheten. Såsom *Revisorsnämnden* och flera andra remissinstanser har anfört uppkommer nämligen en för revisorn svårhanterlig situation, sedan han eller hon har rapporterat revisionsklienten till behörig myndighet. Detta gäller oavsett om revisorn avträder från sitt uppdrag – vilket ofta torde ske – eller blir kvar som företagets revisor. Avträder revisorn i förtid, är han eller hon skyldig att skicka en redogörelse för vad han funnit vid sin granskning som han eller hon dittills utfört till Patent- och registreringsverket (se 10 kap. 22 § aktiebolagslagen). En revisionsklient som är involverad i penningtvätt lär inte heller låta sig luras av att revisorn inte anger något skäl till varför han eller hon avträder från uppdraget. Om revisorn i stället skulle välja att inte avträda, har han eller hon en

skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att rätta till felaktigheter och missförhållanden i bolagets bokföring och redovisning. Detta låter sig knappast göras, om inte revisorn tillåts röja för klientens ledningsorgan att han eller hon har genomfört en granskning enligt penningtvättslagen.

Vi anser därför att även godkända och auktoriserade revisorer bör undantas från meddelandeförbudet i samma utsträckning som advokater och biträdande jurister. Undantaget bör bara gälla information som revisorn har erhållit inom ramen för revisionsverksamheten. Sammanfattningsvis bör således godkända och auktoriserade revisorer vara förbjudna att meddela en klient att någon av de åtgärder som nämns i 11 § första stycket penningtvättslagen har genomförts under 24 timmar från det att någon av dessa åtgärder vidtagits.

11 Särskilt om revisorer och den associationsrättsliga lagstiftningen

Regeringens förslag: Reglerna i aktiebolagslagen (1975:1385) om revisorns skyldigheter vid misstanke om brott skall inte gälla om revisorn finner att brottet inbegriper ekonomiska transaktioner som föranleder revisorn att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen.

Om revisorns anmälan enligt penningtvättslagen leder till skada för aktiebolaget eller någon annan, skall revisorn, liksom är fallet i dag när det gäller anmälan om brott enligt aktiebolagslagen, vara skyldig att ersätta skadan bara om revisorn har lämnat felaktiga sakuppgifter till polisen trots att revisorn har haft skälig anledning att anta att uppgifterna var oriktiga. Bestämmelser med motsvarande innehåll bör införas i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, stiftelselagen (1994:1220) och revisionslagen (1999:1097) i fråga om skadeståndsskyldighet för den valde revisorn.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* anser att aktiebolagslagens bestämmelser om anmälningsskyldighet för revisorer vid penninghäleri skall behållas och att penningtvättslagen skall kompletteras med de bestämmelser som behövs för att uppfylla direktivets krav. *Domstolsverket* framhåller att en anpassning av regelverket gällande revisorns skyldigheter vid misstanke om brott bör ske så att det stämmer bättre överens med reglerna i penningtvättslagen. *Företagarna* menar att det inte finns skäl att begränsa revisorns skadeståndsansvar vid felaktig rapportering av misstänkt penningtvätt. *FAR* anser att revisorns skadeståndsansvar bör begränsas.

Bakgrund: Såsom ovan har anmärkts (avsnitt 7.2) får 2001 års direktiv anses gälla för godkända och auktoriserade revisorer. Sådana revisorer kan i större eller mindre omfattning ägna sig åt annat än lagstadgad revision, dvs. revision som utförs i enlighet med lagstiftningen om olika företagsformer (associationsrättslig lagstiftning). Den nedanstående framställningen tar sikte bara på sådan lagstadgad revision som godkända och auktoriserade revisorer utför. I revisorernas övriga verksamhet, exempelvis rådgivning på skatte- eller redovisningsområdet, finns det inte några bestämmelser på det associationsrättsliga området som är relevanta i det här sammanhanget.

Gällande rätt: En revisor kan reagera mot förekommande oegentligheter i bolaget genom påpekanden och erinringar till företagsledningen och genom anmärkningar i revisionsberättelsen. Därutöver finns sedan den 1 januari 1999 särskilda bestämmelser i aktiebolagslagen (1975:1385) om revisorns skyldighet att agera vid misstanke om brott från styrelseledamots eller verkställande direktörs sida (se prop. 1997/98:99, bet. 1998/99: LU26).

Bestämmelserna i 10 kap. 38–40 §§ aktiebolagslagen innebär i huvudsak följande. En revisor skall utan oskäligt dröjsmål vidta särskilda åtgärder när han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören har gjort sig skyldig till vissa slag av brott,

främst bedrägeri-, förskingrings- och bokföringsbrott samt vissa slag av skattebrott. Även misstanke om penninghäleri skall föranleda åtgärder från revisorns sida.

För det första skall revisorn underrätta styrelsen om misstanken. Därutöver skall han, senast två veckor efter underrättelsen, avgå. Samtidigt skall han underrätta åklagaren om misstanken och grunden för denna. Revisorn behöver dock inte avgå eller underrätta åklagaren, om de skadliga verkningarna av brottet dessförinnan har avhjulpts, om brottsmisstanken på annat sätt har blivit föremål för anmälan till polis eller åklagare eller om det misstänkta brottet framstår som obetydligt.

Revisorns avgång och anmälan till åklagare behöver inte föregås av någon underrättelse till styrelsen, om det kan antas att styrelsen inte skulle vidta några skadeförebyggande åtgärder i anledning av underrättelsen eller om en underrättelse av annat skäl framstår som meningslös eller stridande mot syftet med revisionen.

Ovanstående regler kan ses som ett avsteg från en lagreglerad huvudregel om revisorns tystnadsplikt. Huvudregeln kommer till uttryck i 10 kap. 37 § aktiebolagslagen, där det föreskrivs att revisorn inte till aktieägare eller utomstående obehörigen får lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han får kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för bolaget. Motsvarande tystnadsplikt gäller enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, stiftelselagen (1994:1220) och revisionslagen (1999:1079). En allmän bestämmelse om tystnadsplikt för revisorer finns också i 26 § revisorslagen (2001:883).

Om en revisors anmälan om brottsmisstanke enligt aktiebolagslagen leder till skada för bolaget eller någon annan, är revisorn skyldig att ersätta denna skada bara om revisorn har lämnat felaktiga sakuppgifter till åklagaren trots att han eller hon har haft skälig anledning att anta att uppgifterna var oriktiga (se 15 kap. 2 §). Detta innebär att skadeståndsansvar inte inträder redan på grund av att revisorn har gjort en felaktig straffrättslig bedömning när han gjorde anmälan (prop. 1997/98:99 s. 167).

Skälen för regeringens förslag: Såsom har framgått av framställningen ovan finns det bestämmelser i aktiebolagslagen och andra lagar för revisorer som kan komma att strida mot det nya penningtvättsdirektivet. Situationen kan således vara den, att en revisor finner att det kan misstänkas t.ex. att en styrelseledamot inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till skattebrott, samtidigt som bolaget har företagit transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt. Det kan också komma i fråga att en och samma transaktion omfattas av båda regelverken. Så blir t.ex. fallet om en revisors misstankar rör penninghäleri. Revisorn får enligt direktivet inte röja för revisionsklienten att upplysningar om misstänkt penningtvätt lämnats till en brottsbekämpande myndighet, medan revisorn enligt aktiebolagslagens huvudregel tvärtom skall underrätta klienten om brottsmisstanken.

Även bestämmelserna om revisorns ansvar för skada på grund av oriktiga eller oriktigt lämnade uppgifter skiljer sig åt (se 10 § penningtvättslagen och 15 kap. 2 § aktiebolagslagen).

Man kan tänka sig två huvudalternativ för att i möjligaste mån komma till rätta med de skillnader som finns mellan de två regelverken. Det ena är att i aktiebolagslagen införa särskilda regler för revisorns skyldigheter

vid misstanke om brott, som tar sikte på fall där revisorn också anser sig föranledd att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen. Det andra alternativet är att, för denna situation, helt undanta aktiebolagslagens regler från tillämpning.

2001 års direktiv leder till att det regelverk som revisorer i aktiebolag är skyldiga att följa, när han eller hon misstänker att företagsledningen ägnar sig åt oegentligheter, blir mer komplicerat. En anpassning av aktiebolagslagens regler, så att dessa kan tillämpas samtidigt som penningtvättslagens, skulle kräva förhållandevis stora ändringar i aktiebolagslagen och ter sig därför som en mindre ändamålsenlig lösning. Risken för att reglerna framstår som svåröverskådliga bör bli mindre om det andra alternativet väljs. En sådan lösning är också väl förenlig med de syften som reglerna har. Sålunda bör aktiebolagslagens regler inte vara tillämpliga om det finns skäl för revisorn att lämna uppgifter enligt 9 § penningtvättslagen. Den kritik som några remissinstanser har riktat mot denna ordning föranleder inte någon annan bedömning.

En annan fråga är vilket ansvar revisorn skall ha om de uppgifter som han eller hon lämnar enligt penningtvättslagen visar sig vara felaktiga och spridandet av de felaktiga uppgifterna vållar bolaget skada.

I prop. 1998/99:99 har regeringen tagit ställning till frågan om skadeståndsansvar i samband med att de ovan berörda bestämmelserna i aktiebolagslagen tillkom. Den avvägning som då gjordes mellan bolagets, det allmännas och revisorns intressen framstår som lämplig även i detta sammanhang. Således bör revisorns skadeståndsansvar begränsas till sådana fall då revisorn har lämnat felaktiga sakuppgifter till polisen trots att han eller hon har haft skäligen anledning att anta att uppgifterna var oriktiga. Denna ordning får anses vara lämplig även för andra företagsformer än aktiebolag som är underkastade lagstadgad revision.

12 Interna rutiner, utbildning och tillsyn

Regeringens förslag: Även de fysiska och juridiska personer som nu föreslås omfattas av penningtvättslagen skall ha rutiner för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt. De skall också svara för att anställda får behövlig information och utbildning för detta ändamål.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om rutiner, information och utbildning.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Några remissinstanser riktar emellertid viss kritik mot förslaget. *Ekobrottsmyndigheten*, *Rikspolisstyrelsen*, *Svenska Bankföreningen*, *Företagarna*, *Finansförbundet* och *Svenska Revisorsamfundet SRS* anser att det bl.a. bör övervägas att hitta bättre informationskanaler för att nå de fysiska och juridiska personer som helt står utan tillsyn. Några remissinstanser, bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, anser att för de fysiska och juridiska personer som står under tillsyn av något yrkesorgan bör det övervägas att införa motsvarande regler som i dag gäller för de institut som står under Finansinspektionens tillsyn. *Finansinspektionen* och *Bankföreningen* menar att det bör föreskrivas att myndigheter och yrkesorgan för de verksamheter som skall omfattas av penningtvättslagen skall ges föreskriftsrätt och att det skall införas en skyldighet för dessa att samråda med Finansinspektionen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 13 § penningtvättslagen skall de företag som omfattas av penningtvättsreglerna ha rutiner för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt. Vidare skall företagen som omfattas svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet. Av samma paragraf framgår att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas.

Regeringen har i förordningen (1993:1526) om åtgärder mot penningtvätt bemyndigat Finansinspektionen att meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner ett företag skall följa samt vilken information och utbildning som företaget skall tillhandahålla de anställda. Finansinspektionen har beslutat föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot penningtvätt (FFFS 1999:8). Dessa föreskrifter och allmänna råd innehåller bl.a. krav på att företagen skall fastställa dels besluts- och rapporteringsordning för handläggningen av ärenden om misstänkt penningtvätt, dels rutiner för identitetskontroll av kunder, dels rutiner för hur granskning av transaktioner skall tillgå och hur arkivering av handlingar skall ske samt utse en centralt funktionsansvarig person med övergripande ansvar för tillämpning av bl.a. kontrollsystem och beslutsordning. Vidare föreskrivs det att varje företag skall ha ett fortlöpande utbildningsprogram i penningtvätsfrågor.

Av den nya artikel 11 i penningtvättsdirektivet följer att även de yrkesutövare och näringsidkare som genom det utvidgade tillämpningsområdet omfattas av direktivet skall följa den artikels bestämmelser om rutiner och utbildning för att förebygga och förhindra

penningtvätt. Skyldigheterna att ha rutiner som förhindrar att företaget utnyttjas för penningtvätt och att tillse att anställda får behövlig information och utbildning bör gälla omedelbart för sådana handlare och auktionsförsäljare av värdefull egendom hos vilka det är vanligt förekommande med kontantbetalningar i den storleksordning som det är fråga om här. För övriga handlare med värdefull egendom är det rimligt att närmare åtgärder för att uppfylla dessa skyldigheter vidtas först i samband med att sådana kontantbetalningar kommer i fråga. I de fall en fysisk person som omfattas av direktivets utvidgade tillämpningsområde är anställd hos en juridisk person skall skyldigheterna att sörja för nämnda rutiner och utbildning vila på den juridiska personen. Bestämmelserna i 13 § penningtvättslagen som behandlar dessa frågor bör ändras så att de blir förenliga med direktivets sålunda utvidgade regler.

En effektiv bekämpning av penningtvätt förutsätter en effektiv tillsynsverksamhet. De företag som hittills har omfattats av penningtvättslagen och som är ålagda rapporteringsskyldighet står under tillsyn av Finansinspektionen, vilket medför att det i dag finns goda förutsättningar att övervaka att olika författningar för bekämpande av penningtvätt också följs. Ett företag som står under Finansinspektionens tillsyn skall lämna upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär. När inspektionen anser det nödvändigt, får undersökning genomföras hos dessa företag. Finansinspektionen har också stora möjligheter att ingripa mot banker och andra finansiella institut som inte följer de författningar som reglerar företagets verksamhet eller föreskrifter som meddelats med stöd av en sådan författning. I sista hand kan tillståndet att driva verksamhet återkallas. Företag som driver valutaväxlingsrörelse skall anmäla sin verksamhet för registrering. Även denna anmälningskyldighet förutsätter emellertid att tillsynsmyndigheten, dvs. Finansinspektionen, agerar som kontrollerande organ.

För vissa av de nya kategorier av näringsidkare som nu föreslås bli omfattade av penningtvättslagen gäller inte något krav på auktorisation eller registrering och ingen av dem, utom de som driver fondverksamhet, står under tillsyn av Finansinspektionen. Om det skulle finnas en tillsyn av motsvarande omfattning av alla som föreslås omfattas av penningtvättslagen skulle det säkert kunna bidra till att underlätta bekämpandet av penningtvätt.

Till att börja med kan det emellertid konstateras att det inte skulle vara lämpligt att låta Finansinspektionen utöva tillsyn eller annan kontroll över oberoende jurister och andra kategorier, t.ex. fastighetsmäklare och de som driver handel med lös egendom, som nu föreslås bli omfattade av penningtvättslagen. Dessutom torde av resursskäl en sådan ordning inte vara möjlig med tanke på hur oenhetlig den grupp av yrkesutövare och näringsidkare som det handlar om är.

När det gäller frågan om tillsyn och uppföljning av regelverket mot penningtvätt kan det dock konstateras att det för flera av de nya kategorier som föreslås omfattas av penningtvättslagen redan finns ett tillsynssystem. Detta gäller t.ex. för advokater, revisorer och fastighetsmäklare. Kasinospel enligt kasinolagen står under statlig kontroll. För dessa kategorier får förutsättas att respektive tillsynsorgan kommer att bevaka att

de skyldigheter som penningtvättslagen uppställer efterlevs. Inte någon av remissinstanserna har ställt sig kritisk till en sådan ordning.

Finansinspektionen anser att bemyndigandet i 13 § andra stycket penningtvättslagen bör ändras så att regeringen i sin tur kan delegera till berörda myndigheter, dvs. Revisionsnämnden och Fastighetsmäklarnämnden, att meddela föreskrifter mot penningtvätt och att inspektionen när föreskrifterna utformas bör kunna fungera som samrådsorgan. Nuvarande normgivningsbemyndiganden i fråga om rutiner, information och utbildning bör utformas så att de möjliggör ett tillgodoseende av Finansinspektionens synpunkter.

Av den nya artikel 3.11 i 2001 års direktiv följer att de rutiner för internkontroll som skall fastställas av alla de kategorier av näringsidkare som omfattas av direktivet skall ta särskild hänsyn till sådana särskilda och lämpliga åtgärder som skall vidtas vid distanstransaktioner (se vidare i avsnitt 8 om identitetskontroll vid sådana transaktioner). Närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas av de fysiska och juridiska personer som omfattas av direktivet bör således lämpligen beakta direktivets krav i den delen.

För dem som yrkesmässigt driver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel saknas någon form av tillsynsorgan. Frågan om att tillskapa ett särskilt tillsynsorgan för att bevaka att penningtvättslagens regler efterlevs av icke-finansiella företag har berörts kortfattat i ett tidigare lagstiftningsärende (prop. 1998/99:19 s. 41). Det ifrågasattes då om faran för penningtvätt var tillräcklig för att låta också vissa andra företag än finansiella företag omfattas av krav på tillstånd och därmed sammanhängande tillsyn eller anmälningsskyldighet. Det pekades även på att skapandet av ett särskilt tillsynsorgan skulle vara resurskrävande.

Ett ställningstagande till frågan sköts på framtiden. Inte heller nu bedöms det emellertid finnas tillräckliga skäl att inrätta ett särskilt tillsynsorgan för dem som yrkesmässigt driver handel med värdefull lös egendom enbart för att motverka penningtvätt. Visserligen kan ett sådant ställningstagande medföra att möjligheterna att effektivt bekämpa penningtvätt reduceras något, men detta uppväger ändå inte de kostnader som ett nytt tillsynsorgan kan förmodas ge upphov till.

Samtidigt ter det sig inte helt okomplicerat för nu berörda näringsidkare att leva upp till de krav som penningtvättslagen – och föreskrifter som meddelats med stöd av den – kan ställa i fråga om interna rutiner för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt och på information till och utbildning för anställda i detta avseende.

Även om t.ex. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd inte blir direkt tillämpliga för dessa näringsidkare bör de ändå kunna hämta viss vägledning i dessa för sin hantering av penningtvätsfrågor i verksamheten. Om det skulle visa sig att det finns behov av att meddela föreskrifter som direkt riktar sig till dem som yrkesmässigt driver handel med värdefull lös egendom har regeringen möjlighet att göra det med stöd av de normgivningsbemyndiganden som föreslagits. En komplikation är dock att det finns stora variationer i omfattning och innehåll i verksamheterna inom denna grupp, vilket kan göra det svårt att utforma adekvata föreskrifter som passar varje form av verksamhet.

Det framstår som ofrånkomligt att kraven på nu avsedda näringsidkare inte kan ställas fullt lika högt som på företag som står under tillsyn eller kontroll av myndighet eller annat tillsynsorgan. Det ter sig vidare naturligt att dessa näringsidkare kan behöva samråda med och få stöd av Finanspolisen när det gäller frågor om kontroll och rapportering av misstänkt penningtvätt.

Av artikel 1.2 i penningtvättsdirektivet följer att medlemsstaterna skall se till att de institut och personer som omfattas av penningtvättslagen har tillgång till aktuell information om tillvägagångssättet vid penningtvätt och om uppgifter som gör det möjligt att upptäcka misstänkta transaktioner. Denna skyldighet får anses innebära att de myndigheter som hanterar frågor om penningtvätt kontinuerligt bör informera de fysiska och juridiska personer som omfattas av penningtvättslagen om aktuella metoder som används för att tvätta pengar. Lämpligen kan detta ske genom att Finansinspektionen efter samråd med Finanspolisen tillhandahåller aktuell information om detta t.ex. genom att lägga ut den på sin hemsida på Internet. Som flera remissinstanser framhåller bör det också kunna övervägas att lämna information på annat sätt än på Finansinspektionens hemsida, t.ex. genom branschföreningar och deras informationskanaler.

13 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: Lagändringarna skall träda i kraft den 1 januari 2005.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Svenska Revisorsamfundet SRS* anser att den tidigaste realistiska tidpunkten som bör komma i fråga för ikraftträdande är den 1 januari 2006, då utvidgningen av reglerna om penningtvätt kräver betydande utbildningsinsatser samt framtagna rutiner och metoder för att upptäcka och agera vid misstänkt penningtvätt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 3 i 2001 års direktiv skall medlemsstaterna sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 15 juni 2003. Då arbetet med att genomföra direktivet i svensk rätt redan är försenat är det angeläget att lagändringarna, oaktat vad Revisorsamfundet anfört, kan träda i kraft snarast. Det bedöms emellertid inte vara möjligt att åstadkomma detta tidigare än den 1 januari 2005. Vi återkommer i författningskommentaren till frågan om övergångsbestämmelser.

14 Konsekvenser

14.1 Berörda myndigheter

Det förhållandet att penningtvättslagens tillämpningsområde utvidgas väsentligt förväntas innebära en ökad belastning för den del av Rikspolisstyrelsen, benämnd Finanspolisen, som ansvarar för frågor om penningtvätt. Antalet anmälningar bedöms öka i och med att nya kategorier av näringsidkare kommer att omfattas av lagen. Vidare bedöms antalet kontakter med anmälningsskyldiga i form av förfrågningar och utbildningsinsatser också medföra en ökad belastning. Några remissinstanser påpekar att Finanspolisen bör tillföras ytterligare resurser. Finanspolisen uppskattar att förslagen medför ett behov av ytterligare resurser till myndigheten med sammanlagt cirka 2 miljoner kr motsvarande fyra årsarbetskrafter.

Den merkostnad som förslagen innebär för Finanspolisen skall finansieras inom ramen för utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Även för Finansinspektionen kommer de nya förslagen att ställa större krav. Visserligen utökas inte Finansinspektionens tillsynsverksamhet nämnvärt men däremot kan det antas att Finansinspektionen kommer att behöva meddela nya föreskrifter. Detta är dock mer eller mindre ett normalt inslag i inspektionens verksamhet. Vidare kan det förutses att Finansinspektionen kommer att behöva lägga något mer resurser på utbildningsverksamhet framöver. Det något ökade resursbehovet skall rymmas inom ramen för nuvarande anslag.

14.2 Berörda företag

För närvarande omfattas endast finansiella företag av penningtvättslagens tillämpningsområde. De förslag som lämnas i lagrådsremissen innebär, som framgår av avsnitt 7, att lagen utvidgas till att omfatta även ett stort antal andra juridiska och fysiska personer med verksamhet utanför den finansiella sektorn. Denna utvidgning innebär att många små och medelstora företag – i olika utsträckning beroende på vilket slags verksamhet det handlar om – kommer att åläggas de administrativa krav som lagen uppställer. Som behandlats närmare ovan hänför sig de kraven till identitetskontroll, rapporteringsskyldighet, skyldighet att bevara handlingar och införa interna rutiner samt uppfylla krav på information och utbildning som säkerställer att anställda får den information och den utbildning i penningtvättsfrågor som är behövlig.

Även med beaktande av de begränsningar i fråga om tillämpningen som föreslås bl.a. beträffande näringsidkare som driver yrkesmässig handel eller auktionsförsäljning med värdefull lös egendom innebär förslagen en utvidgad administrativ börda och ökade kostnader för företagen. Det har inte varit möjligt att uppskatta vilken tidsåtgång och vilka kostnader de föreslagna reglerna kan föra med sig för företagen. Detta beror på att det är svårt att överblicka hur förslagen närmare kommer att påverka de enskilda företagen med tanke på att det handlar om en stor oenhetlig krets av företag med olika förutsättningar att uppfylla de krav som följer av penningtvättslagen. Det förefaller i

synnerhet vanskligt att bedöma antalet identitetskontroller som kommer att behöva utföras samt hur många granskade och rapporterade fall misstänkt penningtvätt det kommer att bli fråga om. Då utvidgningen av penningtvättslagen följer av ett EG-direktiv är det inte heller möjligt att ställa mindre långtgående krav på små och medelstora företag eller på andra verksamheter. För de företag som saknar en tillsynsmyndighet eller tillsynsorgan finns det en risk att uppfyllandet av penningtvättsdirektivets krav kan bli särskilt resurskrävande. Emellertid bör det framhållas att de krav som direktivet ställer i viss mån får anpassas efter respektive företags storlek och resurser i linje med vad som sagts i avsnitt 12.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring av lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

2 §

I paragrafens *första stycke* har tillagts ytterligare kategorier av näringsidkare som skall omfattas av lagen.

Genom en hänvisning i första stycket *punkten 7* till fondverksamhet och likartad verksamhet enligt lagen (2004:46) om investeringsfonder framgår att såväl fondbolag som förvaltar investeringsfonder samt motsvarande utländska företag som via filial verkar här i Sverige omfattas av lagen.

I *punkten 8* görs en hänvisning till fastighetsmäklarlagen (1994:400). Med fastighetsmäklare avses enligt fastighetsmäklarlagen fysiska personer som yrkesmässigt förmedlar fastigheter, delar av fastigheter, byggnader på annans mark, tomträtter, bostadsrätter, andelsrätter avseende lägenhet, arrenderätter eller hyresrätter.

Vidare kommer lagen att gälla för kasinoverksamhet genom hänvisningen som görs i *punkten 9* till kasinolagen (1999:355). Samtliga de kasinon som med statligt tillstånd drivs i Sverige kommer fortsättningsvis att vara skyldiga att tillämpa bestämmelserna i den förevarande lagen, med undantag av bestämmelserna om identitetskontroll i 4 §.

I *punkten 10* har tillagts att lagen skall gälla för godkända och auktoriserade revisorer. Bestämmelser om sådana revisorer finns i revisorslagen (2001:883).

Av *punkten 12* framgår att sådan yrkesmässig verksamhet som för närvarande omfattas enbart av upplysningsskyldighet enligt nuvarande 9 a § i fortsättningen fullt ut skall omfattas av skyldigheterna enligt lagen. De former av verksamhet som avses är yrkesmässig handel med eller auktionsförsäljning av antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot och transportmedel. Med uttrycket handel avses såväl köp som försäljning av sådan lös egendom som anges i bestämmelsen. Med begreppet ”metaller” åsyftas såväl ädelmetaller, t.ex. guld och platina, som andra, halvädla och oädla metaller, t.ex. järn och zink. Gransknings- och anmälningsskyldighet föreligger för dessa slags verksamheter bara i de fall då transaktioner i form av kontantbetalningar motsvarande 15 000 euro eller mer förekommer i verksamheten. Yrkesmässig förmedling av fastigheter och bostadsrätter, som hittills också omfattats av den begränsade uppgiftsskyldigheten enligt nuvarande 9 a §, omfattas även i full utsträckning av penningtvättslagen genom hänvisningen i punkten 8 till fastighetsmäklarlagen.

I syfte att klargöra att även filialer till finansiella institut med huvudkontor i eller utanför EU skall fullgöra de skyldigheter som framgår av direktivet till myndigheterna i värdlandet och att myndigheterna där samtidigt skall se till att dessa skyldigheter iakttas, har ett förtydligande med denna innebörd tagits in i artikel 1 B i penningtvättsdirektivet (jfr stycke 3 i ingressen till direktivet). Förtydligandet är utformat på så sätt att definitionen av finansiella institut omfattar nämnda slag av filialer. Eftersom varje medlemsstat skall se till att penningtvättsreglerna tilläm-

pas på finansiella institut kommer således även filialer till sådana institut belägna i medlemsstaten att omfattas. I *andra stycket* har därför lagts till en andra mening för att på ett mer tydligt sätt anknyta till den nämnda regeln i 2001 års penningtvättsdirektiv. S.k. gränsöverskridande verksamhet omfattas dock inte av regleringen.

I *tredje stycket* har en hänvisning justerats eftersom gällande 9 a § har ersatts av 9 c §. Flertalet av de verksamheter som reglerades i 9 a § har förts till punkterna 8 och 12 i första stycket.

Bestämmelserna behandlas utförligt i avsnitt 7.

2 a §

Av paragrafen, som är ny, framgår att advokat och biträdande jurist på advokatbyrå skall omfattas av penningtvättslagen när de deltar i utförandet av vissa finansiella transaktioner och företagstransaktioner. Vilka situationer som avses framgår av punkterna 1 och 2. Begreppet ”företag” i *punkten 1 a* och *1 d* avser såväl juridiska som fysiska personer. I den svenska språkversionen av penningtvättsdirektivet används omväxlande begreppen fastigheter och fast egendom i artikel 1.5. Enligt svensk lag är begreppet ”fast egendom” ett något vidare begrepp än begreppet ”fastigheter” (jfr 1 kap. 1 § jordabalken). Det är svårt att tro att någon saklig skillnad åsyftats genom användandet av två olika begrepp. I detta sammanhang torde fastigheter vara ett tillräckligt täckande begrepp. Eftersom dessutom normalt fastighetsbegreppet används i samband med köp och försäljningar har detta begrepp genomgående använts i lagtexten.

Punkten 1 b avser förvaltning av alla slags tillgångar för en klients räkning.

Finansinspektionen framhåller att oberoende juristers deltagande vid öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton på lämpligt sätt bör tydliggöras med tanke på att även andra kategorier av företag än sådana som bedriver bank- och finansieringsrörelse kommer att kunna tillhandahålla inlåning enligt regeringens förslag till lag om inlåningsverksamhet (se prop. 2002/03:139 Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse). Uttrycken ”bank-, spar- eller värdepapperskonton” i *punkten 1 c* syftar på såväl konton som öppnas i företag som regleras av förslaget till bank- och finansieringsrörelse som konton som öppnas i företag som regleras i förslaget till lag om inlåningsverksamhet i prop. 2002/03:139. I de fall då en advokat eller en biträdande jurist på advokatbyrå kommer att medverka vid öppnande av kundmedelskonto hos företag som kommer att driva inlåningsverksamhet får det ses som deltagande vid öppnande eller förvaltning av sparkonto. Något ytterligare förtydligande i den delen är inte påkallat.

Ett värdepapperskonto omfattar fondpapper som är förvarade eller registrerade av en central värdepappersförvarare (t.ex. VPC) på ett konto eller i en depå hos ett värdepappersinstitut.

I *punkten 1 e* har direktivets lydelse ”truster, bolag eller liknande strukturer” anpassats till svenska förhållanden i det att en advokat eller biträdande jurist som deltar i bildande av ”bolag, föreningar och stiftelser” omfattas av penningtvättslagen. Anpassningen är dock inte avsedd att utesluta liknande utländska rättsfigurer. Således är avsikten att även liknande utländska bolag, föreningar och stiftelser skall omfattas.

3 §

I paragrafens *andra stycke* har den ändringen gjorts att begreppet ”företag” har ersatts med ”fysiska och juridiska personer”. Hänvisningen till 2 § har justerats i syfte att omfatta samtliga kategorier som åläggs skyldigheterna i lagen.

4 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företaget” ersatts med ”den fysiska eller juridiska personen”.

I *andra stycket* uttrycks de nya, förhöjda beloppsgränserna som följer av 2001 års direktiv i euro i stället för i kronor, vilket innebär att de helt överensstämmer med vad som anges i 2001 års penningtvättsdirektiv.

Tredje stycket är nytt. Det innehåller en bestämmelse som anger särskilda krav på identitetskontrollen vid distanstransaktioner. I sådana situationer skall de fysiska och juridiska personer som omfattas av skyldigheterna i lagen vidta de särskilda åtgärder som är nödvändiga för att minska den ökade risk för penningtvätt som finns när en kund inte är fysiskt närvarande för identifikation. Sådana åtgärder skall säkerställa att kundens identitet fastställs i dessa situationer, t.ex. genom krav på ytterligare skriftliga bevis än som i dag gäller vid identitetskontroll. Bestämmelsen bygger på ett tillägg som gjorts i artikel 3.11 i penningtvättsdirektivet. I direktivet ges flera exempel på olika åtgärder som kan säkerställa att kundens identitet fastställs. Genom ett bemyndigande i 13 a § 1 får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om identitetskontroll enligt 4 §, inklusive de särskilda åtgärder i det avseendet som krävs vid distanstransaktioner. För det ändamålet kan givetvis viktig ledning hämtas i de exempel på åtgärder som tas upp i direktivet.

Fjärde stycket är nytt. Där har förts in en upplysning om att det finns särskilda bestämmelser i kasinolagen (1999:355) om identitetskontroll som gäller i stället för de bestämmelser som anges i penningtvättslagen. Kasinolagens bestämmelser innebär bl.a. att varje besökare på ett kasino skall fotograferas och identifieras.

4 a §

Paragrafen är ny. Till den har i *första stycket första punkten* och *andra stycket* förts det nuvarande tredje stycket i 4 § angående undantag från kravet på identitetskontroll beträffande dels juridiska eller fysiska personer som driver sådan finansiell verksamhet som omfattas av särskild EG-rättslig reglering, dels transaktioner som görs till ett konto som härrör från någon vars identitet redan kontrollerats enligt lagens bestämmelser.

I paragrafen har samtidigt i *första stycket andra punkten* förts in en ny bestämmelse som i fråga om möjligheten att avstå från identitetskontroll jämför fysiska eller juridiska personer från tredje land med motsvarande från EES-området. En förutsättning är dock att landet har bestämmelser om åtgärder om penningtvätt som är likvärdiga med dem som finns i penningtvättsdirektivet. Vilka dessa länder är överläts – genom ett bemyndigande i 13 a § 2 – på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att ange i föreskrifter.

5 §

I paragrafen har beloppsgränserna uttryckts i euro i stället för i kronor, vilket innebär att de helt överensstämmer med dem som anges i 2001 års penningtvättsdirektiv. Den sista meningen i paragrafen har ändrats. Meningen innebär att livförsäkringsföretag och försäkringsmäklare inte behöver göra identitetskontroll beträffande betalningar som sker från konton hos kredit för vilka identitetskontroll, med stöd av 4 a §, inte behöver utföras. Med begreppet kreditinstitut avses detsamma som i definitionen av detta begrepp i 5 § i förslaget till lag om bank- och finansieringsrörelse i prop. 2002/03:139.

6 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företaget” ersatts med ”den fysiska eller juridiska personen”.

I *andra stycket* har hänvisningen till en annan paragraf i lagen justerats.

8 §

I paragrafen har lagts till en ny mening om den tidpunkt från vilken skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter om identitetskontroll skall räknas. I de fall då identitetskontroll utförs utan att en affärsförbindelse ingås kommer skyldigheten att bevara uppgifter eller handlingar att räknas från den tidpunkt då identitetskontroll utförs. Om en affärsförbindelse har ingåtts skall emellertid bevarandeskyldigheten alltid räknas från det att affärsförbindelsen upphörde eftersom en sådan tidpunkt regelmässigt infaller senare än den tidpunkt då en identitetskontroll utförs. Detta har förtydligats i paragrafen.

Bemyndigandet för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om i vilken utsträckning handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall bevaras har flyttats till 13 a § 3.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 8.

9 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet ”företaget” ersatts med ”den fysiska eller juridiska personen”.

I *tredje stycket* har en hänvisning till 2 a § införts för att bestämmelsen även skall gälla för oberoende jurister.

9 a §

Paragrafen, som är ny, anger att advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister samt revisorer och skatterådgivare inte är rapporteringsskyldiga rörande viss information som lämnats i samband med ett rättsligt förfarande.

Information som anförtrots vid försvarande eller företrädande av en klient i eller i fråga om ett rättsligt förfarande undantas. Härvid avses företrädande som rättegångsombud samt uppdrag som offentlig eller privat försvarare. Även uppdrag som biträde omfattas.

Regleringen medför att även information som erhållits vid rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande undantas. Det krävs således inte att rådgivningen resulterade i ett rättsligt förfarande.

rande. Den aktuella rådgivningen kan också ha medfört en förlikning eller att klienten beslutade sig för att inte gå vidare med ett rättsligt förfarande.

Det har inte någon betydelse om informationen lämnades före, under eller efter det rättsliga förfarandet.

Datainspektionen anser att det bör framgå om undantagen i 9 a och 9 b §§ även gäller för granskningskyldigheten i 9 §. Eftersom undantagen gäller för rapporteringskyldigheten, vilket också framgår direkt av lagtexten, är något förtydligande inte nödvändigt.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 9.1.

9 b §

Paragrafen omfattar en snävare krets av oberoende jurister, nämligen advokater och biträdande jurister på advokatbyråer, och anger att dessa inte är skyldiga att lämna uppgifter enligt 9 § avseende information som de erhållit medan de bedömer en klients rättsliga situation.

Informationen kan ha erhållits direkt av klienten, t.ex. när klienten själv lämnar information om sin situation. Undantaget omfattar dock inte information som klienten lämnat men som rör någon som inte är klient till advokaten eller den biträdande juristen.

Också information som avser en klient men som lämnats av en tredje person undantas. Denne uppgiftslämnare kan vara en klient men kan också vara en person som inte alls står i klientrelation till advokaten eller den biträdande juristen.

Det avgörande för om undantaget är tillämpligt är om det är fråga om bedömning av en klients rättsliga situation.

Att bedöma en klients rättsliga situation är inte synonymt med rådgivning. All rådgivning undantas inte från rapporteringsplikten, inte ens all juridisk rådgivning. Finansiell rådgivning eller allmänt hållen juridisk rådgivning som inte är kopplad till en konkret situation omfattas således inte av undantaget. Informationen måste vara erhållen medan klientens rättsliga situation bedöms.

Undantagets utformning ansluter i hög grad till direktivets ordalydelse och den närmare avgränsningen får överlämnas till rättstillämpningen.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 9.1.

9 c §

I paragrafen, som är ny, har tagits in en rest av den nuvarande bestämmelsen i 9 a §.

Paragrafen föreskriver en uttrycklig skyldighet att, på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer, lämna de uppgifter i en utredning om penningtvätt som myndigheten anser vara av betydelse för utredningen. Denna skyldighet inskränks nu till att gälla den som yrkesmässigt driver lotteri- eller spelverksamhet.

För närvarande omfattar bestämmelsen även den som yrkesmässigt driver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel samt förmedling av fastigheter eller bostadsrätter. För dessa verksamheter har kraven skärpts och de ingår bland de nya kategorier i 2 § 8 och 12 som omfattas av lagens mer vittgående skyldigheter såsom att göra identitetskontroll, granska och självant rapportera misstänkt penningtvätt etc.

10 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”. Vidare har paragrafhänvisningen i samma stycke justerats med anledning av att delar av innehållet i nuvarande 9 a § tas in i 9 c §.

Det nya *andra stycket* innehåller en upplysning om att det finns särskilda bestämmelser i den associationsrättsliga lagstiftningen om revisorers ansvar för skada som kan knytas till revisorers uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen.

11 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företaget” ersatts med ”den fysiska eller juridiska personen”. Vidare har paragrafhänvisningen i samma stycke justerats på motsvarande sätt som skett i 10 § första stycket.

I *andra stycket* har införts en bestämmelse som innebär att för advokater och biträdande jurister gäller yppandeförbudet i första stycket, det s.k. meddelandeförbudet, under ett dygn från det att granskning inletts, uppgifter lämnats till polisen eller kännedom erhållits om att polisen inletts en undersökning.

Advokatetiska regler medför att om en advokat misstänker att en klient är inblandad i penningtvätt skall advokaten avsäga sig sitt uppdrag. I samband med ett sådant frånträde är det naturligt att klienten informeras om varför advokaten anser sig förhindrad att fortsätta uppdraget. Bestämmelsen innebär dock att information om varför ett uppdrag frånträds under de första 24 timmarna inte får innebära ett avslöjande att rapportering har skett.

Vidare har i *andra stycket* gjorts en ändring som innebär att även godkända och auktoriserade revisorer skall omfattas av undantaget från meddelandeförbudet i samma utsträckning som advokater och biträdande jurister.

Bestämmelserna behandlas även i avsnitten 10.1 (advokater) och 10.2 (revisorer).

12 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”.

13 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företaget” ersatts med ”den fysiska eller juridiska personen”.

Det nuvarande bemyndigandet i *andra stycket* har flyttats till 13 a § 4.

Det nya *andra stycket* har sin grund i ett förtydligande tillägg som gjorts i artikel 11 i 2001 års penningtvättsdirektiv. Bestämmelsen innebär att om en fysisk person bedriver yrkesverksamhet hos en juridisk person – vilket kan vara fallet vid t.ex. advokatverksamhet – åvilar skyldigheten enligt första stycket att ordna med rutiner, information och utbildning den juridiska personen.

13 a §

Paragrafen är ny. Till paragrafen har sammanförts bemyndiganden för regeringen, eller efter vidare delegation annan myndighet, att meddela föreskrifter i olika avseenden. Bemyndiganden i punkterna 1 och 2 är nya, medan de andra har flyttats hit från andra paragrafer i lagen. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 8 och 12.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Som framgår av 2 § första stycket 7 utvidgas penningtvättslagen till att omfatta fondverksamhet och likartad verksamhet enligt lagen (2004:46) om investeringsfonder. Den lagen ersatte per den 1 april 2004 lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Enligt en övergångsbestämmelse i 3 § i promulgationslagen till lagen om investeringsfonder får fondbolag och andra fondförvaltare som har tillstånd enligt lagen om värdepappersfonder fortsätta med den verksamheten fram till den 13 februari 2007. Under denna övergångsperiod gäller bestämmelserna i den gamla lagen för dessa företag. För att även de nu berörda företagen, som bedriver fondverksamhet eller likartad verksamhet, också skall omfattas av penningtvättslagen när den träder i kraft krävs förevarande övergångsregel i punkten 2.

15.2 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

10 kap.

38 §

Paragrafens *första stycke* reglerar tillsammans med de båda följande paragraferna revisorns skyldighet att agera vid misstanke om brott i bolaget. Sammanfattningsvis innebär bestämmelserna följande. Om en revisor finner att en styrelseledamot eller den verkställande direktören kan misstänkas för vissa särskilda slag av brott inom ramen för bolagets verksamhet, skall revisorn – om de skadliga effekterna av gärningen inte avhjälpas och anmälan till åklagare eller polis inte längre sker – lämna sitt uppdrag samt själv göra anmälan till åklagare. Se vidare avsnitt 9.2 samt prop. 1997/98:99 s. 152–166 och 270–273.

I den brottskatalog som återfinns i *första stycket* har penninghäleri (9 kap. 6 a § brottsbalken) tagits bort, eftersom en misstanke om detta brott undantagslöst torde leda till att revisorn blir skyldig att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen.

I andra stycket, som är nytt, finns ett undantag från revisorns skyldigheter enligt första stycket. Om revisorn således finner att det har förekommit transaktioner som föranleder att han eller hon blir skyldig att vidta åtgärder enligt penningtvättslagen, gäller i stället den lagens bestämmelser. Huruvida revisorn har fått reda på de omständigheter som kan tyda på penningtvätt inom ramen för revisionsverksamheten saknar betydelse.

15 kap.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skadeståndsskyldighet för bl.a. revisorer.

I *första styckets* tredje mening finns en bestämmelse som begränsar revisorns skyldighet att ersätta skada som kan knytas till hans eller hennes fullgörande eller underlåtenhet att fullgöra den anmälningsskyldighet som anges i 10 kap. 40 § (se prop. 1997/98:99 s. 167 f. och 286 f.). Ändringen innebär att paragrafen även omfattar revisorns ansvar för oriktiga uppgifter som har lämnats enligt penningtvättslagen.

15.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

8 kap.

16 §

Ändringen, som består i att ordet ”obehörigen” har infogats i *första stycket*, avser att klargöra att revisorn i vissa fall får röja också uppgifter som kan vara bolaget till skada. En sådan inskränkning av revisorns tystnadsplikt följer av penningtvättslagen. Jfr även 10 kap. 37 § aktiebolagslagen (1975:1385).

13 kap.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorns skadeståndsskyldighet.

Första styckets andra mening är ny. Bestämmelsen begränsar revisorns ansvar för skada som kan knytas till hans eller hennes uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen. Således svarar revisorn i detta fall bara för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon har haft skäl原因 anledning att anta var oriktiga.

15.4 Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

4 kap.

15 §

Ändringen, som består i att ordet ”obehörigen” har infogats i *första stycket*, avser att klargöra att revisorn i vissa fall får röja också uppgifter som kan vara företaget till skada. En sådan inskränkning av revisorns tystnadsplikt följer av penningtvättslagen. Jfr även 10 kap. 37 § aktiebolagslagen.

5 kap.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorns skadeståndsskyldighet.

Första styckets tredje mening är ny. Bestämmelsen begränsar revisorns ansvar för skada som kan knytas till hans eller hennes uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen. Således svarar revisorn i detta fall bara för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon har haft skälig anledning att anta var oriktiga.

15.5 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

14 kap.

1 a §

Paragrafen innehåller regler om kontroll av identiteten hos köpare vid omsättning av investeringsguld. I paragrafen finns kopplingar till bestämmelserna om identitetskontroll i penningtvättslagen. Ändringarna i paragrafen har sin grund i ändringar som görs i penningtvättslagen, som nu utöver t.ex. banker och finansiella institut även kommer att omfatta fysiska och juridiska personer som bedriver yrkesmässig handel med metaller.

I det *första stycket* har endast redaktionella ändringar gjorts. Detsamma gäller *fjärde stycket*.

Eftersom beloppsgränsen i förevarande paragraf om när identitetskontroll skall göras är lägre än penningtvättslagens motsvarande bestämmelse finns fortfarande behov av att behålla denna bestämmelse. Vid transaktioner med investeringsguld som uppgår till motsvarande 10 000 kronor skall således fortfarande köparens identitet kontrolleras. *Rikspolisstyrelsen* ifrågasätter varför beloppsgränsen i förevarande bestämmelse inte ändras till att avse euro. Den ändring som görs i penningtvättslagen om att ersätta beloppsgränser angivna i kronor till beloppsgränser i euro följer av 2001 års direktiv där beloppsgränserna anges i euro. Det saknas således skäl att överväga motsvarande ändring beträffande denna bestämmelse. I 15 kap. 9 § skattebetalningslagen finns bestämmelser om uttag av särskild avgift (kontrollavgift) för det fall säljaren inte fullgör sin skyldighet att kontrollera köparens identitet.

Andra stycket har fått ett nytt innehåll. Hänvisningarna till vissa bestämmelser i penningtvättslagen innebär att vad som där sägs om identitetskontroll vid distanstransaktioner och när det kan antas att en transaktion görs för annans räkning samt om vissa fall då identitetskontroll inte behöver göras skall tillämpas också i förevarande sammanhang.

Det nuvarande tredje stycket, i vilket anges att anteckningsskyldighet föreligger har ändrats. Bestämmelser som preciserar vilka uppgifter som skall antecknas har karaktären av verkställighetsföreskrifter. I skattebetalningsförordningen (1997:750) bör tas in en bestämmelse med innebörden att de föreskrifter som meddelas av Finansinspektionen om bl.a. identitetskontroll och bevarande av handlingar (i dag Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd FFFS 1999:8) skall gälla vid tillämpningen av 14 kap. 1 a § skattebetalningslagen.

15.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvättsregister

2 §

I paragrafen har en hänvisning till 2 § penningtvättslagen ändrats så att möjligheten att föra ett penningtvättsregister skall gälla för samtliga fysiska och juridiska personer som enligt nämnda bestämmelse omfattas av penningtvättslagens tillämpningsområde. Dessa beskrivs i 2 § första stycket och 2 a § penningtvättslagen.

3 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet ”företag” har ersatts med ”fysisk eller juridisk person”. Ett penningtvättsregister får innehålla identitetsuppgifter avseende fysiska och juridiska personer som rapporterats till Finanspolisen samt de övriga uppgifter som lämnats med stöd av 9 § andra stycket penningtvättslagen. Enligt kasinolagen finns redan en skyldighet att för den som anordnar kasinospel att föra ett register över besökarna på kasinot i syfte att förebygga och avslöja brott. Ett sådant register skall innehålla uppgift om besökarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer, postadress ett fotografi av besökaren samt uppgift om tidpunkt för besöket. Genom att kasinon nu föreslås omfattas av penningtvättslagen ges kasinon även möjlighet att föra register över vissa uppgifter som lämnats till Finanspolisen.

7 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet ”företag” har ersatts med ”fysisk eller juridisk person”.

9 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet ”företag” har ersatts med ”fysisk eller juridisk person”.

15.7 Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355)

8 §

Paragrafen har ändrats så att kasinon skall bevara uppgifter och fotografier i registret över besökare i fem år från det att uppgiften eller fotografiet har registrerats. Härmed ansluter bestämmelsen för kasinon nära till vad som i fråga om bevarande av identitetshandlingar gäller för övriga fysiska och juridiska personer som omfattas av penningtvättslagen. Även uppgifter och fotografier som registrerats före lagens ikraftträdande och som finns kvar i registret vid ikraftträdandet skall bevaras i fem år räknat från den dag då registrering skedde. Efter det att tiden för skyldigheten att bevara uppgifter och fotografier har löpt ut skall gallring ske eftersom det handlar om handlingar som ur integritetshänseenden är av känsligt slag.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 8.

15.8 Förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

35 §

Ändringen, som består i att ordet ”obehörigen” har infogats, avser att klargöra att revisorn i vissa fall får röja också uppgifter som kan vara företaget till skada. En sådan inskränkning av revisorns tystnadsplikt följer av penningtvättslagen. Jfr även 10 kap. 37 § aktiebolagslagen.

37 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorns skadeståndsskyldighet.

Första styckets fjärde mening är ny. Bestämmelsen begränsar revisorns ansvar för skada som kan knytas till hans eller hennes uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen. Således svarar revisorn i dessa fall bara för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon har haft skälig anledning att anta var oriktiga.

15.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

Lagen innehåller flera paragrafer vars innehåll direkt eller indirekt bygger på bestämmelser i penningtvättslagen. I och med att ändringar görs i penningtvättslagen har konsekvensändringar fått göras i 8–11, 13, 14, 16, 20 och 22 §§ i den förevarande lagen. Dessa ändringar innebär således inga ändringar i sak. Bestämmelserna behandlas även i avsnitt 7.1.

Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian (Ds 2003:52) Skärpta regler mot penningtvätt inkommit från Sveriges Riksbank, Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Jönköping, Stockholms tingsrätt, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Datainspektionen, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Fastighetsmäklarnämnden, Finansinspektionen, Tullverket, Lotteriinspektionen, Patent- och registreringsverket, Rikspolisstyrelsen, Skatteverket, Revisorsnämnden, Sveriges advokatsamfund, Lunds Universitet Juridiska fakulteten, FAR, Finansbolagens Förening, Finansförbundet, Fondbolagens Förening, Företagarna, Svenska Bankföreningen, Mäklarsamfundet, Svenska Revisorsamfundet SRS, Svenska Spel AB, Svenskt Näringsliv.

Riksåklagaren har bifogat yttranden från åklagarmyndigheterna i Linköping och Västerås.

Forex AB, Guldsmedsbranschens Leverantörsförening, Sammanslutningen för Sveriges Juridiska Byråer (SJB), Svenska Fondhandlarföreningen, Svenska Försäkringsmäklares Förening, Sveriges Fastighetsmäklarförbund, Sveriges Försäkringsförbund, Sveriges Konst- och Antikhandlarförening, Utländska Försäkringsbolags Förening har beretts tillfälle att yttra sig men har inte inkommit med yttrande.

Bilaga 2 Rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar

Bilaga 3 Europaparlamentets och rådets direktiv
2001/97/EG om ändring av rådets direktiv
91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det
finansiella systemet används för tvättning av pengar.